

Politikai
röpiratok.

147.

147
1309

VÉDERŐ VISZONYAINK

ÉS

A TERÜLETI RENDSZER

TANULMÁNYOZÁSA.

1881.

— Mint kézirat nyomtatva. —

(Tisztelet-példány.)

8.

SÁTORALJA-UJHELY.

NYOMATOTT A „ZEMPLÉN” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1881.

Dr. BALLAGI GÉZA.

TARTALOM.

Első rész.

Véderő viszonyaink	Lap 5
------------------------------	----------

Második rész.

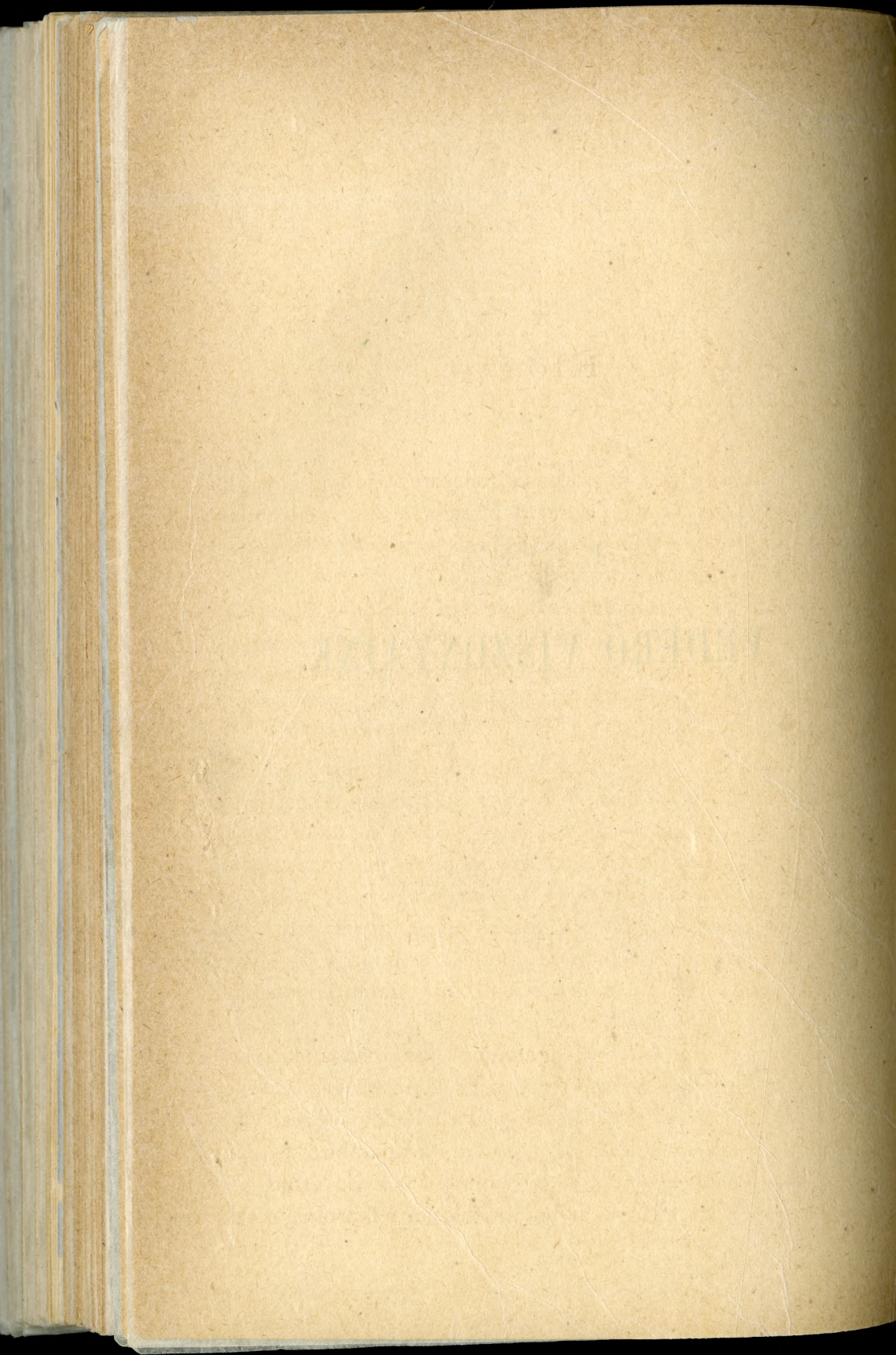
A területi rendszer kellékei	59
--	----

Harmadik rész.

Alapeszmék	81
Számerő- és keretviszonyok	88
A hadosztálykiegészítési kerületek berendezése	97
A gyalogság és lovasság szervezeti viszonyai	103
A birodalmi véderő szervi összeállítása	125
A véderő csoportosítása	136
Hadrendi megjegyzések	141
Az állandó és rendkívüli költségvetés esélyei	147

I. RÉSZ.

VÉDERŐ VISZONYAINK.

Előszó.

A hadseregek szaporítása, fejlesztése és hadi anyagokkal való ellátása, mint nemkülönben az egész védrendszer lehető legfokozottabb tökéletesbitése uralja az államok mai helyzetét, s képezi korunk lázas törekvését.

Mind ez — a zilált pénzügyekkel tépelődő államokban is — az erők egész megfeszítése mellett s a legnagyobb anyagi áldozatok árán, mint egy ösztönszerűleg történik, hogy a nemzetközi még befejezetlen érdekek lebonyolítása mindenkit készen találjon.

Monarchiánkban is, a védrendszer korszerű emelését célzó törekvések azok, a melyek az állam tekintélyének fenntartását nagyban előmozdítják és még is: azon kimerítő áldozatok daczára, mely ezek folytán az egyesekre és egészre háramlik, s azon kiváló ügyesség mellett is, mely bel- és külügyeink vezetését jellemzi, aligha elégségesek arra, hogy szomszédos nagy államaink erkölcsi és anyagi befolyásait ellensúlyozni, vagy ezeknek épen irányt szabni képesek lennének.

Ezen alapon és azon fogalomnak benyomása alatt, hogy a kevésbé erősnek ne csak gyengülni, de célzt érni is lehessen, tesszük tanulmányozás tárgyává jelenlegi véderő viszonyaink tartósságának kellékeit és alapításának biztonságát is.

Ezen szokatlan és állami életünket mélyen érintő kérdésnek egész anyagát, munkálatunkban felkarolni, részben

a kellő adatok hiányánál, részben pedig a tárgy sokoldalúságánál fogva, lehetetlen, mihez képest azon körülmény kimutatásánál, hogy állami életünkben egy kedvezőbb viszony létesítése és a véderő reformja szükségesnek mutatkozik, csak csekély tapasztalatunkra és következtetésekre támaszkodhatunk.

Sok tökéletesbitést igénylő fejtegetéseinkben, minde- nek előtt :

Az osztrák-magyar állam eszme teljes meghonosulásának lehetőségét, továbbá a néperő és az ezt átlengő hazafias szellem kellő hasznosítását, végre, kisebb- nagyobb érdekeink célirányos alárendeltségét és helyes méltánylásuknak tekinteteit, tartjuk azon vezértényezőknek, a melyek az egy célra — a közveszély elhárításának céljára — való hazafias köztörekvést, nagyban hatványozni képesek; s a melyek önmagunk és birodalmunk közös érdekeinek leghatósabb támogatására szolgálhatnak.

Mindez, katonára és állampolgárra nézve egyaránt fontossággal bír, s megmagyarázza azon irányt is, melyben munkálatunk tartva van.

Csak jót akaró és e nehéz kérdés tanulmányozását ösztönző kísérlet legyen tehát ezen, semmi tekintetben nem mérvadó fejtegetés is; melyet a kis és kisebb érdekek mellőzésével, tisztán közügyünk iránti érdeklődés mond toll alá.

I.

A területi rendszer gyakorlati foganatosításával összekötött kiváló előnyök benyomása alatt azon meggyőződésre jutotunk, hogy közös birodalmunk és népéletünk erősödését, anyagi helyzetünk javítását és véderőnk további kifejtésének lehetőségét, onfenntartási nagy érdekeink kívánatos határaig, csak e rendszer volna képes előmozdítani.

Ennek kifejezést adni a következőkben kísértjük meg, megjegyezzük azonban, hogy a területi rendszer nagy horderejének és a közéletbe vágó nehéz kérdéseinek érintése, állami életünk és véderő viszonyaink együttes mérlegelését is fejtegetéseink körébe vonja, s ezeknek megvilágítását nemcsak szükségessé teszi, hanem, előbbinek a véderő viszonyokkal való szoros kapcsolatánál fogva, mellőzhetlennek is tünteti fel.

Hogy az áttekintés lehetőleg könnyű, a fejtegetés pedig tárgyhoz szóló legyen, mindenek előtt azon kérdést tesszük fel: hogy védrendszerünkkel kapcsolatban álló tulajdonképeni érdekeink mi-
ben és hogy állanak? Azután fogjuk az ebből eredő tényezőket, saját védrendszerünk mérlegelésére alkalmazni, hogy a helyeset megközelítőleg eltalálni lehessen.

Védrendszerünket érintő érdekeinkkel, állami érdekeinket többféle képen hozhatjuk kapcsolatba; nevezetesen:

1-ször. Nagyhatalmi állásunk politikai helyzetéből kifolyó azon érdekeinket, melyek birodalmunk tekintélyének, főleg pedig befolyásának fenntartását a világeseményekre czélozzák, s a melyek, véderőnk mértékével is kapcsolatosak.

2-szor. Államunk belbecsének emelését czélzó érdekeinket, a melyek érvényesülhetnek;

a) belpolitikai tekintetben, a menyinyiben a nemzetiségi és

társadalmi viszonyok helyes méltatása, s a véderőnek e viszonyok biztosítására czélzó alapítása által azon erkölcsi közérzület fejlesztésére törekszünk, mely végeredményében az állam eszme teljes meghonosításához vezet;

b) nemzetgazdasági tekintetben, amennyiben a terhek méltányos és igazságos elosztását, a munkaerő és adó-képesség fokozását s ez által az egyesek és az egész jólétének előmozdítását érintik, véderőnk berendezését pedig ez alapon szükségessé teszik;

c) pénzügyi tekintetben, amennyiben ez az állam mindenkori véd és tevéleges fellépési képességének ép oly fontos rugóit képezi, mint akár az anyagi vagy nyers erő; s mert mellőzhetlen kelléke védképességi tekintetből foganatosítandó nagymérvű állami beruházásainknak, mint a minők: véderőnk alapításának és tökéletesítésének mértéke, közlekedési hálózatunk kiegészítése és tökéletesítése, határaink és hadszer anyagunk biztosítása stb.

3-szor. Birodalmunk biztosítását czélzó, s földrajzi-hadászati helyzetünkől kifolyó azon állami érdekeinket, melyek:

a) tekintettel határaink mentén fejlődő vagy fejlődhető új államalakulások eshetőségére, erkölcsi vagy anyagi befolyásunk érvényesítését szükségessé teszik; s egy korszerűleg szervezett hadi hatalmat, mint helyes értékesítésének lehetőségét is megkívánják; s

b) önfentartásunk érdekében határainknak természetes gátakig való előtolására, vagy egyébkénti biztosítására kiterjednek; s melyek végre:

c) elszigetelt helyzetünkől kifolyó azon politikai irányban érvényesülhetnek, hogy a hatalmas szomszédokkal barátságban vagy szövetségben élve, hadi hatalmunk alapításánál, berendezésénél és alkalmazásánál, a több had-színhely eshetőségére is kiváló tekintettel legyünk, s ne csak más nagyhatalmasságok véderő viszonyai, de saját hátrányos földrajzi és hadászati helyzetünk után is induljunk.

Mindezen tekintetek véderő viszonyainkat közvetlenül érintik, de ezeknek megközelítőleg helyes méltatását is csak azon közvetett erkölcsi tényezők alapján teszik lehetségessé, melyek a minket környező államok nagyhatalmi viszonyait, vagy is azon befolyást fejezik ki, melyet utóbbiak a világesemények fejlődésére gyakorolni képesek.

Ezen erkölcsi tényezők állami életünkre mindenkor visszahatnak, s arra sokszor kedvező, de földrajzi fekvésünk elszigetelt-

ségét és nemzetiségi viszonyainkat tekintve, többnyire kedvezőtlen befolyással lehetnek; a miért is ezen utóbbi eshetőség fontossága, mint védképességi tekinteteinket legközebről érdeklő, figyelmen kívül szintén nem hagyható, mert vigyáznunk kell, hogy a más nagyhatalmak által megindított világ események folytán fejünk felett és akaratumk nélkül, reánk nézve hátrányos új politikai és államalakulások foganatosíthatók ne legyenek és hogy általuk, közvetlenül szem előtt tartandó békés fejlődésünk ne zavartathassék.

Állami életünket befolyásoló ezen tényezők képezik nézetünk szerint azon szűk korlátok közzé szorított keretet, melybe véderő viszonyainknak megközelíthetőleg helyes méltatása beilleszthető, s a melyből államunk kezdeményezési képességének különböző fokozataira is, mint: a teljes, részbeni, vagy egészben elejtett „kezdeményezési szándék“ fenntarthatásának lehetőségére, következtetések vonhatók.

De véderő viszonyaink alapításának megítélésénél még azon kedvezőtlen körülmény is tekintetbe jön, hogy államunk, hátrányos földrajzi-hadászati és politikai helyzetének általános tekinteténél fogva utalva vagyunk véderőnk igen fokozott tevőleges fellépési képességére, mint nemkülönb a végkimerülés esélyeinek kiküszöbölése végett az előbbivel egyidejűleg államunk hatványozott belbecsére is. Saját érdekeink hathatós támogatása és a kedvezőtlen befolyások kellő ellensúlyozása végett pedig még szükséges lesz, az állam magas fokú kezdeményezési képességét is mindenkor fenntartani: s ennek kellékeit a külügyi képviselőt éppen úgy, mint a hadi hatalom szervezetét is állami életünkkel összhangzásba hozni, hogy államunk — önfenntartási érdekeink követelményeihez képest — vagy maga vehesse kezébe a teljes kezdeményezést, vagy pedig azt a szükségnek megfelelőleg részben és egészben is elejthetni képes legyen.

Ha állami életünk igényeit véderő viszonyaink és szervezetünk kellékeivel összehasonlítjuk, s ezekből a kezdeményezési szándék fenntarthatásának lehetőségére következtéseket vonunk, úgy látszik, hogy: ha a kezdeményezés előnyéről lemondunk, földrajzi hadászati helyzetünk és külügyi vezetésünk kellékeitől pedig eltekintünk, akkor érdekeink támogatását ki fele elérhetjük egy szenvedőleges, vagy is oly véderő szervezettel, melynél a kezdeményezési szándék támogatásának egész vagy részbeni elejtése folytán, a véderő béke létszáma és a sereg tetteleges szolgálati

ideje is, a lehető legkisebb mértékre szállíthatók le. És így azon kapcsolatnál fogva, mely az állami élet szerencsés összhangzását képezni hivatva van, birodalmunkban, az egészben elejtett kezdeményezési szándéknak az úgy nevezett „Miliz“ véderő szervezet; a részben elejtett kezdeményezési szándéknak pedig, jelenlegi honvéd intézményünk, még igen sok tekintetben hiányos és fejlődését nagyban korlátozó kellékeinek kiegészítése után, lehetne korszerű kifolyása

Fenyegetett állami érdekeink leghathatósabb támogatását és a teljes kezdeményezési szándék fenntarthatásának lehetőségét azonban, sem egyik, sem másik nem volna képes biztosítani; mert az, csak az állam belbecsére alapított, minden hadműködési kellékekkel felruházott, nagy és gyors tevőleges fellépési képességgel bíró, szívós kitartását s helyes értékesítésének lehetőségét pedig, állami életünk minden tényezőinek összhangzásban lelő, véderő szervezet által tartható fenn.

Véderőnk alapításának szervezeti viszonyait tehát állami életünk valamelyik tényezőjéhez arányítani szükséges, hogy béke viszonyainkat a folytonos ingadozásoktól megóvjuk, államunk belbecsét mindennek összhangzása által emeljük, véderőnk hadiképességének fejlesztésében pedig rendszeresen s megnyugtatólag haladni képesek legyünk.

Birodalmi véderőnk szervezeti viszonyait tekintve, abban, sem mint egészben, sem pedig egyes részeire nézve külön, fel nem fedezhetők azon szervezeti kellékek, melyek azt, külügyi vezetésünk valamelyik irányával, s önfenntartási érdekeink egyik tényezőjével is helyes kapcsolatba hozhatnák.

Az összes véderőnek ugyan is a teljes kezdeményezési szándékhoz való hivatottsága nézetünk szerint igen csekély; és ha közös seregünk külső jellegére nézve ennek meg is felel és ha a honvédségek által a fenti szándék esettlegesen kivitelére támogatásban részesíttetik is, megnyugtatólag mégsem remélhető, hogy egy önmagában nem egységesen alapított, nem egyöntetűen szervezett fejlesztésének kellékeiben és értékesítésének módozataira nézve korlátolt viszonyú, egyes részeire nézve pedig igen hiányos s egymást helyesen ki nem egészíthető szervezeti csoport, e szándék képviselésére alkalmas lenne.

Ehez járul még az is, hogy a véderő egyes fegyvernemeire, intézeteire, a hadi szolgálmányokra és népfelkelésre nézve elegendő széles alapítással nem bír; s hogy a hadműveleteket befolyásoló

moralis tényezők és értékesítendő elemek különbözése, a helyes harcászati kapcsolat hiánya, s a kettős kiegészítési kerületekre való alapítás szüksége a véderő szervezeti szívósságát, mint gyors tevőleges fellépési képességét is kérdésessé teszik.

Végre nem téveszthető szem elől azon körülmény sem, hogy általános védkötelezettségünk egy oldalú érvényesítése s az egyes intézmények külön-külön szervezkedése folytán béke viszonyaink kimelésének tekintetei háttérbe szorúlnak, a véderő egyes részeinek egymástól független tökéletesítése pedig lehetetlenné válik; s hogy ezek mind együttesen államunk belbecsére, s a kezdeményezési szándék fenntarthatásának lehetőségére is, vizhatást gyakorolni képesek.

A szervezeti alap tehát nincsen egységesen, s így nem lehet szerencsésen megválasztva, s mellőzni látszik azon kapcsolatot is, mely külügyeink sikeres vezetését és irányíthatását könnyíteni hivatva lenne; mivel nem csak államunk hadi képesítésének felösmerését nehezíti, bonyodalmas és nem könnyen attekinthető véderő szervezetünk összesége által, hanem a véderő hadi létszámának nagysága folytán azon feltevésre is indit, hogy véderőnk szervezeti rugékonysága, merész politikai vállalatok következményeinek biztosítékát is magában rejti.

Ezt már magát oly bajnak tartjuk, mely könnyen csalódásokra adhat alkalmat. különösen ha itéletünket seregünk nagyfokú s elösmerésre méltó harccképességére és békében fenntartott nagy értékére s erejére alapítjuk; véderőnk beke és hadi szervezetét pedig kellőleg méltányolni elmulasztjuk; mert ott, hol a hadi hatalom szervezetének viszonyai bonyolodottak és czélszerűtlenek, állami életünk egyéb kellékeivel pedig kellő összhangzásban nincsenek, érdekeink ápolása kifelé is, leginkább csak feltételezéseken alapulhat, s könnyen átlépheti azon határt, melyen innen, önfenntartási érdekeink fekszenek.

Különösen fontosnak látszik ez államunkban, a hol szervezeti okoknál fogva s egy békében is hatalmas sereg fenntartásának szüksége folytán, államunk hadi képesítésének fejlesztése önfenntartási érdekeink kellő határaig, úgyszólván teljesen fennakadottnak tekinthető; mert anyagi helyzetünk további s állandó megterheltetésének lehetetlensége, a három évi tettleges szolgálati időhöz való szívós ragaszkodás és a közös hadsereg, mint nemkülönbön honvédségek alapításának viszonyai következtében nem

történhetik egy oly intézkedés sem, mely birodalmunk belbecsét emelni képes lenne; nem létezhetnek megfelelő vagy is annyi számú hadi keretek, melyek néperőnk és segélyforrásaink összességét a veszély pillanatában felvenni, s egy államunk fenntartását célzó egészséges szervezetté alakítani képesek lennének; s nem létezhetnek ezek oly számban és belértékben, hogy külügyi politikánknak végző következményeiben is érvényt szerezhetnének.

Azon aránytalanság tehát, mely a birodalmi véderő nehézkes és kevésbé összhangzó szervezete s az állam védképes célokra szolgáló anyagi erejének különbélesége s kevés szívóssága között létezik, nem látszik igen alkalmasnak lenni arra, hogy küügyeink könnyű és következetes vezetésének támogatását fokozná.

Tényleg pedig azon kivételes helyzetre vezet, hogy jelen szervezetünk fenntarthatásának lehetősége végett, hadi hatalmunk nagyszerű s képesítettségünkhöz mért fejlesztésétől eltekinteni kénytelenítettünk, s nem szerezhetünk érvényt, sem a népfelkelés és hadiszolgálmányok czélszerű szervezetének, sem a ma már nélkülözhetlenné vált tartaléksereg iránti elő gondoskodásnak, bonyolódott véderő szervezetünk következtében pedig még meglévő seregünk kifejtésénél s értékesítésénél sem tanusíthatunk elég nyomatékot, amennyiben a meglévő hadilétszámnak teljes kifejtése és célirányos alkalmazása kellő számú keretek, meg seregtetek hiányában s a véderő egyes részeit jellemző nagy szervezeti különbségek folytán, önfenntartási érdekeink kívánatos mérveig nem is várható.

Ha tehát meggondoljuk, hogy a teljes kezdeményezési szándékhoz, mint az állam tevőleges fellépési képesítettségének és politikai szabadságának netovábbjához, az állam e célra szolgáló eszközei közül csak egygyel rendelkezünk, t. i. seregünk harc-képességével, míg véderőnk egészbeni alapítása és szervezeti minősége folytán államunk hadi képességének s béke viszonyaink erősödésének tekinteteit illetőleg csak félüton vagyunk; akkor könnyen beíátható, hogy jelenlegi viszonyaink változatlansága esetén, még a részbeni kezdeményezési szándék fenntarthatásának lehetősége is majdnem kizártnak tekinthető, s általános védkötelezettségünk, szép seregünk s egész tisztességes költségvetésünk mellett is, komoly szükség nélkül, a bizonytalanság esélyeinek van kitéve.

Mi, államunk tevőleges fellépési képességét önfenntartási nagy érdekeinkhez mérten csekélynek tartjuk, s ennek okát ott keressük, hogy nehéz belviszonyaink közepett és következtében, épen

ebbeli képesíttségünk emelésének lehetőségében maradtunk legjobban el. Ezt legnagyobb részt véderünk különféle alapításának és szervezeti viszonyainak, különösen pedig álló seregünk csekély szervezeti rugékonyságának és béke viszonyaink közepett is táplált azon nagy igényeinek kell tulajdonitanunk, melyeknél fogva államunk hadi képességének fokozása, a véderő többi részeinek pedig egészséges fejlesztése, állami öfenntartási érdekeink kívánatos és lehetséges határáig, sem most, sem jövőre nézve, nem igen remélhető.

Ha ily körülmények között, államunknak a lefolyó világeseményekre való — s a teljes kezdeményezési szándékból eredő netaláni — befolyását tekintjük, azt, mint törekvésünk végcélját a meghonosult állam eszme alapján ápolni nagyon is szükségesnek tartjuk; de e befolyást, jelen viszonyaink közepett tényleg, s mindaddig gyengítettnek hisszük, míg véderünk, máskénti alapítása által állami életünk összhangzását teljesebben helyre állítanunk nem sikerül.

Ez pedig nem igen tartozik a könnyebb feladatok közzé, s így a kezdeményezési szándék fenntarthatásának lehetősége sem, mivel utóbbinak eszköze, valószínűleg csak egy hatalmas tevőleges véderő szervezetben, s ennek szükségszerű előzményében t. i. nagy és kis érdekeink helyes méltánylásában és üdvös alárendeltségében nyerhet kellő kifejezést.

Feltételezi továbbá a birodalmi véderő életképes fejlődésének lehetőségét államunk és népeletünk erősödése alapján, tekintettel állam háztartásunk rendezésére, s a végső erőmegfeszítés roppant nagy mérvű igényeire.

Egy oldali intézkedések által itten ügyünknek hasznára nem lehetünk, s így államunkat s önmagunkat csak azon nagy és közös érdek alapján tarthatjuk fenn, mely bennünket állami életünkkel összefűzni hivatva van.

Öfenntartási nagy érdekünk a közös védelem, közös védelme a trónnak, s közös védelme tűzhelyiinknek. Ezt kell tehát legjobban és úgy ápolnunk, hogy nemzeti fejlődésünk, szellemi virágzásunk, anyagi jólétünk s néperünk összessége, a közveszély idején e célra öszpontosítható, s érdekeink mérvéhez képest alkalmazható legyen.

Ennek kifejezést adni csak egy saját viszonyainkhoz és érdekeinkhez mért védrendszer s véderő szervezet lehet hivatva;

minél fogva, egy ily célra fenntartott s egy ily alpra fektetett véderő szervezet szempontjából kísértjük meg jelenlegi védrendszerünknek egyes szembe ötlőbb hiányait s véderő szervezetünknek csekély alkalmazkodási képességét, mint nemkülönben szervezeti átalakulásának további szükségét is, a következő fejezetekben megvilágítani.

II.

Birodalmunk déli és délkeleti határain fejlődő újabb államalakulások befolyásának kényszerűsége, véderő viszonyainkat sem hagyhatta érintetlenül, amennyiben nemcsak erkölcsi, de főleg anyagi befolyásunk fenntartásának szükségét, a véderő egyrészének igénybe vételével, továbbra is feltételezi.

Ez azonban mindaddig, még befolyásaink hivatottsága fenn áll, a megszállott részek legtöbbjeinek, minden eshetőségek elleni biztosítását is maga után vonja; s birodalmaink válságos perczeiben, a hadi hatalom több mint nélkülözhető részének lekötését is kilátásba helyezni alkalmas.

Mind ez, főleg még nem eléggé erősödött véderő viszonyaink következtében, kizárhatja az állam politikai irányának szabad megválasztását, új és váratlan világeseményekkel szemben ép úgy, mint a hogy lekötheti, a részbeni kezdeményezési szándék lehetőségét is, mindenütt ott, hol azt önfenntartásunk más irányu érdekei, kívánatossá tehetik.

És így, földrajzi és hadászati helyzetünk igényei ma már igen változottak lévén, nagyon is előtérbe szorítják birodalmunk védképességének és véderőnk fokozottabb hivatottságának tekinteteit; ideje koráni tökéletesbitésüket pedig, önfenntartásunk sürgős érdekévé emelik.

A mi ezek folytán azon tekinteteket illeti, a melyek földrajzi fekvésünk hátrányos helyzetéből kifolynak és önvédelmünkre, meg határaink biztosítására állandó támpontok nyerését szükségessé tennék, azokat véderőnk mikénti értékesíthetésének lehetőségére és államunk anyagi képesítettségére kell visszavezetnünk. E mérv szerint lesznek már békében és ideje korán mind azon igények is megállapíthatók, a melyek államunk földrajzi és hadászati helyzetének kellekeit képezni hivatvák; s a melyek egyrészt állami életünk tényezőinek összhangzásában lesznek feltalálhatók,

másrészt pedig azon berendezésekben és beruházásokban, melyek a válság idején át, államunk hadi hatalmának nyomatékos fellépésére és ennek szívós állandósítására szükségesek.

Az e célra szolgáló állami berendezések főleg a „hadi hatalom szervezetében,“ mint nem különben ennek szívósbb kitarthatását lehetségessé tevő „állami vár erődítési rendszer“-ben nyilvánulnak. S úgy, a mint ez utóbbi a szám erőre és támadó hivatottságra gyenge alkotású véderőt, előnyösen kiegészíteni alkalmas, úgy az másrészt, egy nagy tevőleges fellépési képességgel felruházott szervezetnél, bizonyos arányban — a kiállitható erők mérkőzhetésének arányában — nélkülözhetőknek mutatkozik.

A leginkább csak védképességi szempontokból foganatosítható állami várerődítési rendszer kivitele azonban, sok nehézségekbe ütközik; az időnek és fegyver technika haladásának nagyon alávetett marad; egyébként pedig oly nagy áldozatokat igényel, hogy kiterjesztését és teljes berendezését megnyugtatólag eszközölhetni csak akkor nyílik kilátásunk, ha a tökéletesbítés és berendezés munkája, véderő szervezetünk egyszerűsítésének és kisebb igényeinek alapján vehető foganatba. Vagy kevésbé megnyugtatólag talán akkor is, ha véderőnk szervezeti viszonyainak és nagy igényeinek mai állása mellett megmaradunk s várerődítési rendszerünket, tekintet nélkül befejezhetésének időpontjára, tökéletesbíteni igyekezünk.

És mit értünk el ennek teljes megvalósulásával? azt, hogy őszhangzás nélküli véderő viszonyaink tátongó gyengéinek sok tekintetbeni kiegyenlítése folytán, nagyhatalmi állásunk tekintélye növelve, befolyása azonban, kezdeményezési képességével együtt, a régi marad; s azt, hogy véderőnk szervezeti bajai továbbra is megmaradván, csekély támadó hivatottságu szervezetünk mellett csak is a tisztán védképességi szempontoknak tehetünk majd eleget.

És elégséges-e ez, állami jövőnk biztosítására, igényeinek kielégítésére és érdekeink megóvására akkor, a midőn úgy a véderő, mint az állami várerődítés tökéletesbítésének nagymérvű szükségése fenn áll?

Azt hisszük, hogy kevésbé! mert habár nem is a háborura, de ennek ideje koráni békés ellensúlyozására sok, talán több szükségünk leend, mint szomszédainknak. Ezt pedig elérni, csak az állam magas foku politikai kezdeményezésének alapján nyílik kilátásunk, mely mindenek előtt: nem az idő és állandósítás tekin-

tetében nehezebben kivihető, alapítására nézve igen költséges és kevésbé gyümölcsöző állami várerődítési rendszer teljes megvalósulását, hanem főleg, a földrajzi és hadászati igényeinknek is teljesen megfelelő s államunk belbecsét is nagyban emelni alkalmas közlekedési hálózat kiegészítése mellett, egy minden hadműködési kellekekkel felruházott és minden irányban támadó hivatottságra alkalmas gyümölcsöző és olcsó véderő szervezetet teszen szükségessé.

Igy, a mozgó erők nagy hivatottsága, elégsége és gyümölcsöző alapítása mellett, földrajzi-hadászati helyzetünk sok oldalú gyengéit fedezendő állami várerődítési rendszerünk tökéletesbitése is könnyebben elérhető leend; csak azon úton igyekezünk azt valószínűsíteni, mely bennünket arra, földrajzi elszigeteltségünk és pénzügyi helyzetünk hátrányaitól, lehetőleg függetlenül képesít.

Hatalmas védgátakat és támpontokat teremteni, békés úton ugyan bajos, de komoly akarat mellett nem lesz lehetetlen, ezen, a várrendszertől elütő közvetett alapon sem; mert birodalmunk belbecsét egészben, különösen pedig közlekedési hálózatunk tökéletesbitése által emelni, földrajzi és hadászati helyzetének hátrányait pedig legnagyobb részét kiegyenlíteni, így is lehetségesnek látszik.

Birodalmunkban a fokozottabb fellépési képességre, sem a szellemi sem az anyagi erők nem hiányoznak, azonban sok tekintetben, közös és magán érdekeink együttes méltatása mellett, ezek eredményének közhasznosíthatóságát teszik szükségessé, hogy hatványozhatók legyenek.

Áll ez különösen véderő viszonyainkra nézve, melyek — államunk hadi hatalmának fokozottabb fellépési képességére alapított szervezeti és békében kimélendő pénzügyi, nemzetgazdasági és iparérdekeink szemelött tartása mellett — kívánatossá tennék;

a) a háboru céljaira kilátásba vett gondos előkészítését mind azon segély forrásoknak, melyeket az állam és néperő egészben nyújtani képes. Mi eddig, elegendőleg méltányoltnak nem tekinthető;

b) a hadi hatalom jelen szervezetének a fenti alapra való fektetését; mi nézetünk szerint még igen sokban hiányos, s jelenlegi minőségében állami érdekeink igényeinek teljesen megfelelni nem képes.

Mindennek fogatosítása mai véderő viszonyaink közepett

nem igen lesz lehetséges, mivel e szervezet mellett néperőnk és segélyforrásaink összegét fölvenni, s azoknak önfenntartási érdekeinkhez mért célirányos értékesítését eszközölni csak úgy látszik lehetségesnek, ha népéletünk erősbödésének érdekei, a véderő érdekeivel azonossá válhatnak. Ha tudniillik a területi elhelyezés mellett a hazai ipar és termény cikkek, a csapatok és intézetek által közvetlenül igénybe véve lehetőleg méltányoltatni fognak; ha az adóképeség további fokozása a szolgálati időnek rövidítése által előmozdítatik; s ha a véderő részei nemcsak áldozatokat követelnek, hanem fennállásuk által minden vidéknek hasznot téve, annak adó- és hadiképeségét a lehető legmagasabb fokra emelik, a véderő tevéleges fellépését pedig erőteljesen támogatni, már a vidékek egy öntetűbb gyarapodása által valóban lehetségessé teszik.

Ez mindannyiunk azon közös érdeke, mely államunk minden nemzetiségét egy nagy és üdvös eszme előmozdítására ösztönözni, — s véderő viszonyaink korszerű alapítása által, annak tevékeny részesévé is tenni fogja. De ez rendszerváltoztatás nélkül elnem érhető.

Az anyagi jólét emelésére fektetett véderő szervezet továbbá, a szellemi virágzást is maga után vonja s béke viszonyaink kimélése és méltánylása által, a veszély pillanatában lehetségessé teszi: a végső erőmegfeszítéssel összekötött legnagyobb áldozatokat is.

Ez az, a mire államunk külügyi viszonyai s önfenntartási egyéb érdekeink utalnak: s a melyek államunk nagyfokú tevéleges fellépési képességét a több hadszínhely eshetőségére alapítani nemcsak hogy lehetségessé teszik, hanem azt, a véderő harczképességének fenntartása mellett, — a számerő és keretviszonyokra s a helyes harczászati kapcsolat és alapításra nézve is, — mellözhetetlennek tüntetik fel.

Igen, mellözhetetlennek, már csak azért is, mert államunk kedvezőtlen területi fekvésénél fogva szem elől téveszteniünk nem szabad és nem lehet azon eshetőséget, hogy a bekövetkezhető veszély esetén, valószínűleg nem egy, hanem két — egész három hadszínhelyre fog kelleni kiterjeszteni tevékenységünket s fog kelleni küzdenünk önmagunk és államunk fenntartásáért.

Helyzetünk ezen kényszerűsége végre szükségessé teszi, hogy véderőnk megalapításánál ne a minket környező és szerencsésb területű fekvésű nagyhatalmasságok véderő viszonyai

után induljunk egyedül, mivel ez a véderő alapítását egyoldalúvá tenni, — államunkat pedig a békeviszonyok túlfeszítése folytán gyengíteni — képes; hanem, hogy főleg a több hadszínhely eshetőségére és kizárólag a veszély mérvére alapított és saját viszonyaink teljes méltatását feltételező szervezetre fektessük a fősúlyt; hogy államunk védképességének viszonyai és népeinek biztosított nyugalma teljessé váljék.

Ha ezen szempontból kiindulva, hadi hatalmunk jelenleg fennálló szervezeti viszonyainak tömkelegébe beletekintünk, s a békében rendszeresített keretek számerejével, — de főleg berendezési módjokkal és mikénti értékesítésük lehetőségével — számot vetünk; a számerő viszonyokra vonatkozólag pedig a harczolók és nem harczolók, meg az első sorban alkalmazható és visszatartott hivatású részek között különbséget teszünk; igen feltűnően észlelhető, hogy állami összvéderünk, mint egy célra szolgáló „egész”, a tökéletlenség és ideiglenesség jellegét viseli.

A seregtestek szervezeti viszonyai továbbá következtetéseket engednek vonni arra is, hogy körülbelül 39—42 gyalog és 5—6 lovas hadosztályunk képezi azon tulajdonképeni összes erőt, mely a honvédségek nagy részét és a törzscsapatokat is beleértve, körülbelül:

603 gyalog zászlóaljjal,

328 lovas századdal és

195 táborig üteggel, mint első vonalbeli erő alkalmazásba hozható s körülbelül 645.000 főnyi harczoló mellett, 735.000 főnyi sereget képvisel. Míg az összes birodalmi véderő körülbelül 1.200.000*) főnyi hadilétszámának másodsorban visszamaradó, a rendkívüli erőmegfeszítés esetére fenntartott s körülbelül 465.000 fő által képviselt része, mint az első sorban kivonulók pótlására, kiegészítésére s részben támogatására szükségszerűleg hivatott, legnagyobb részt birodalmunk kötött, — önállóan csak bizonyos idő lefolyása alatt s különös feltételezések mellett alkalmazható — erejét képezik.

Negyvenkét hadosztály az erkölcsi felelőség sulya alatt össze nem roskadó hadvezér kezében bizonyára oly erő, mely nagy reményekkel s még nagyobb eredményekkel kecsegtethet,

*) A hadi létszám csak megközelítőleg van felvéve, az az ujonczjutalék évi mérve szerint, a honvédségek jutalékának és a póttartaléknak beszámításával a természetes fogyatéék számbavétele után is, jóval nagyobboknak mutatkozik.

ha egy célra alkalmazásba hozható, s ha működése azon morális tényezők behatása alatt lehetséges, hogy „háta“ minden kételyt kizárólag fedezve, ideje koráni kiegészítése pedig biztosítva van.

De vessünk számot magunkkal, a nélkül, hogy földrajzi, hadászati helyzetünk sokoldalú gyengéit és ebből kifolyólag elsővonalbeli erőnk elforgácsolásának szükségét, — továbbá állami életünk ide vágó tényezőit — mint belpolitikai viszonyaink és polgári közigazgatásunk gyengeségét, anyagi jólétünk és segély forrásaink meddőségét és szervezeti viszonyaink nagymérvű gyengéit — szemelől téveszteni, s látni fogjuk, hogy hadvezetésünk morális factorai ugy a fenti számerőnek egy célra való felhasználására, mint a hátfedezetre és a kiegészítés zavartalan lefolyására nézve sem teljesen megnyugtatók; s az egy célra való siker teljes közreműködést is legalább megingatni képesek. Ezen erőnek több hadszínhelyen való fellépését és eredményteljes műveleteit pedig kérdésessé tehetik.

Mi földrajzi fekvésünk gyengeségeivel szemben, mondhatni mindenütt, szerencsésebb fekvésű és viszonyú elleneink erősebb oldalával találkozunk és így, az egy célú és egy irányú műveleteknél is egészen, azonnal s a leggyorsabban lesz szükségünk mind arra, mit első sorban kiállítani képesítve vagyunk; de ez 42 hadosztály mellett csak ugy valószínű, ha e sereg egyes részei, a válság pillanatában, kötött rendeltetésüktől felszabadíthatók, s ha a főirányban elég nyomatékkal alkalmazhatók lesznek.

Ez esetben, s a legbölcsebb külpolitikai támogatás mellett, a véderő támadó hivatottsága, s határainkon túl — terjesztett műveletei sincsenek kizárva; ha a hátfedezet az akadálytalan kiegészítés és a sereg hadműveleteit befolyásoló egyéb szervezeti és erkölcsi tényezők kellőleg biztosítottak. Ellenben, hatalmas szomszédaink véderő és egyéb viszonyai mellett ugy látszik nekünk, hogy a védképességi szempontoknak is alig tehetünk majd eleget.

Itt a közel jövőben nézetünk szerint nem a várak, mint inkább egy könnyebben alapítható és sok irányban, meg sok oldalulag alkalmazható „tartalék sereg“ létesítése és az első vonalbeli hadosztályok szaporítása van hivatva, a fenti iránybani függetlenítésünk legjobb biztosítására.

Mindenekelőtt tehát az első vonalbeli seregtestek és e sereg számereje az, mit sem az egy, sem a két főhadszínhely eshetőségére nézve, önfenntartási érdekeink követelményeivel

reményteljesen egyeztetni azért nem igen lehetséges, mert kedvezőtlen földrajzi és hadászati helyzetünk igényei, ezen seregetesteknek nagyobb mérvű lekötését is kilátásba helyezni alkalmasak. És így az ezen vonalban alkalmazásba jutó erő szervezeti egységeinek számát emelni, helyes harczászati kapcsolatukat helyreállítani, a véderő csoportosítását pedig rendezni oly annyira saját érdekünkben fekszik, hogy az, anyagi képesítettségünk és nagy érdekeink színvonalára emelve, s mind szervezetre, mind elemeire nézve egyenlővé téve, elsősorban legalább 50 hadosztályival, vagyis körülbelől 700 gyalogzászlóaljjal, 400 lovasszázaddal és 214 üteggel eszközölhesse hadászati felvonulását, másodsorban pedig még egy kész tartalékseregre támaszkodni képes legyen.

Ennek lehetősége, anyagi helyzetünk tulfeszítése és a véderő harczképességének csorbitása nélkül a területi rendszer alapján áll fenn, mit csekély erőnkhez mérten kimutatni szándékozunk is.

Az imént említettük, hogy véderőviszonyainknak már első és számszerinti áttekintése sem olyan, hogy általa magunkat államunk jövőjének és önfenntartási érdekeink megóvhatásának biztosított reményében ringathatnánk. Azonban, leginkább a véderő sikerteljes értékesítését befolyásoló erkölcsi s anyagi szervezeti tényezők azok, a melyek bennünket a véderő harczképességének, odaadásának és áldozatkészségeik elismerésre méltó kivételével egyebekre megnyugtatni nem képesek.

Attól kell ugyanis tartanunk, hogy a seregek és testeik szervezeti csoportosítását, hátfedezetünket és akadálytalan kiegészítésünket jövőben befolyásolni hivatott tényezők, mint nemkülönben az egyes fegyvernembeli és alsóbb rendű szervezeti egységek szám-erő és egyéb viszonyai, végre pedig a hadihatalomnak különböző de nem egyöntetű szervezkedési viszonyai által feltételezett mai minősége, véderőnk hadműveleteit sem fogják érintetlenül hagynatni, amennyiben ezekre igen nehezítő, a surlódásoknak tág tért nyitó, az eredményteljes sikert pedig gyengítő kihatással leendenek.

Mindezekre csekély erőnkhez mérten fejtegetéseink további folyamában még vissza térünk s itt csak a legfőbbekre szorítkozva, különösen a seregek hadműveleteit legelső sorban befolyásolni hivatott erkölcsi- és anyagi tényezőkre vonatkozólag jegyezzük meg, miszerint már a dolog természetében fekszik, hogy az egyszerűen és egyöntetűen előkészített szervezeti egységek vezetése, irányítása és alkalmazása is többnyire könnyű

és eredményteljes lesz; a kivételek pedig, — melyek mindenkor és minden időben nem is igen méltányolhatók, — a közös cél támogatására kilátásba vett közreműködés körül, könnyen bonyodalmakat és veszedelmes surlódásokat idézhetnek elő. Ennek a lehető legkisebb mértékre való szorítását, az egyöntetű elemeknek csoportosítása mozdíthatja csak elő, amennyiben ezekkel a vezér is jobban számot vehet, s intézkedéseinek eredményét is, könnyebb kebelrel, s biztosabb kilátással várhatja be.

Az elsősorban kivonuló, s a tartaléksereg csoportosításánál is, ezen minden időben nagy, s a siker elérésére igen lényeges — tényezőt, szem elől tévesztenünk nem volna szabad, ha arra, szervezeti viszonyaink kénytelensége rá nem utalna.

De mi úgy a közös sereg kebelében magában, mint az egész véderőnek felhasználása esetén is rá vagyunk utalva, s ez védrendszerünk azon további lényeges hibáinak egyike, mely a szervezetnek nem egységes alapításából ered, s a melyen, — azon körülménynél fogva, hogy ezt tenni kénytelenek lévén, — csak a legnehezebben változtathatunk. Sőt oda jutottunk, hogy a honvédségek által megakasztottuk a közös hadsereg helyesb értékesítésének lehetőségét, utóbbi pedig lehetetlenné tette és teszi, a más kettőnek önmagában való életképességét; minélfogva mi, már az elsősorban kivonuló seregünknel is kénytelenek leszünk, a már alapjában sok ellenszenvvel fogadott honvédségek szervezeti egységeit igénybe venni, s ezeket, a seregtől egészen elütő alapításuk és elemeiknek különbfélesége daczára, saját beleélt viszonyaikból kirántva, egy viszonylagosan igen kellemetlen, s a közügyet előmozdítani nem igen alkalmas helyzetbe hozni.

Ez már magában véve is baj, mert az egycélú nemes vetélkedést és a sereg vezetését nagyon megnehezíti, sőt még aggályossá is teheti azon esetre, ha a csapatoknak szervezkedési különbségükből kifejlődő, s lassankint meggyőződésé váló azon érzülete juthat érvényre, mely egyiket a másik felébe emelni alkalmas. Minek lehetősége, a tetteleges szolgálati idők és szervezkedési viszonyok különbféleségei folytán, egészen kizártnak nem tekinthető.

Igaz, hogy kötelességét hüen teljesíteni, a fáradalmakat leküzdeni, hősiesen harcolni vagy meghalni egy nagy és szent ügyért: az katonához és férőhöz méltó feladat. Itt azonban nem erről van szó, de valjon elég lesz-e ennyivel a közügynek adózni? nem fog-e kelleni félreértésekkel s ezeknek következ-

ményeivel is számot vetni? S nem fog-e mindez a közügynek ártani, a sikert pedig befolyásolni.

Ha az eddigiek után a legjobbat reménylenünk szabad is, a félreértések és veszedelmes surlódások eshetőségét a seregek csoportosításánál lehetőleg leszállítani, a seregvezetés könnyebbségére szolgálhat csak; mit szervezetiileg előmozdítani keil, s az által lehetséges, ha az egy hivatottságra szánt sereg egy fegyverneme, mint például jelenleg a véderő összes gyalogsága, nem három különböző szervezeti tényezőnek alapján előkészített s egymástól igen elütő elemekből állítatik össze, s ha a vegyes fegyvernembeli seregtestek, t. i. a hadtestek és hadosztályok összeállításánál is, ezen elveket helyesen alkalmazni, el nem mulasztjuk.

Ez azonban szervezetünk mellett másként nem igen lehetséges, s egyelőre nem is igen tanácsos, hogy másképen legyen, mind addig, míg kilátásunk nincs, más alapon — szervezkehdhetni, t. i. első és tartalék-seregünk szervezeti egységét oly számra emelni, hogy a hadvezetésnek hatalmában legyen, az egyszerűen s administrative tekintetben is könnyen kezelhető egyöntetű elemek magasabb harcászati összefüggése és csoportosítása által, azon morális tényezőket hatványozni, melyek az önállóbb és sikerteljes közreműködést, a legelőnyösebben befolyásolni képesek.

Az első sorban kivonuló sereg biztos vezetésének, irányításának és alkalmazásának lehetőségét előmozdítani, műveleteitől pedig nagy eredményeket várni csak úgy lehet, ha leggyengébb oldalát „hátát” néperönk és segélyforrásaink összességével, szellemi képességünk és gondolkozásunk egész öntudatával legerősebbé tesszük; az események közepett ki nem zárt szerencsétlenségek eshetőségének ideje koráni ellensúlyozását pedig, nemcsak hiu reményekben s nemcsak az elől küzdő egyes részek áldozatkészségében, de hazafiai kötelességünk teljes öntudatában is keressük s a tartaléksereg szervezetének és összeállításának lehetőségét kitelhető egész erőnkkel támogatjuk.

Ha valahol — úgy minálunk szükséges ez, amennyiben államunk földrajzi és hadászati helyzete az, mely egy életképes és kiváló gonddal szervezett tartaléksereg előkészítését nemcsak indokolja, hanem önfentartásunk nélkülözhetlen tényezőjévé is teszi.

Hogy az e célra jelenleg rendelkezésre álló illetőleg fordítható s fentebb egyelőre kb. 465.000 főre becsült számerőt, egy ilyenek nem tekinthetjük, az onnan van, mivel azon meggyőződésben élünk, hogy a veszély pillanatában megkívántató rendkívüli erőmegfeszítéshez az, — amennyiben kötött hivatásától feloldható lesz, — még mind az első sorbani erők közvetett támogatására nyerendi majd, szükségszerű alkalmazását; — lovasság és tüzérség tekintetében pedig, az első vonalnak szükségletét, fedezni nem is foghatja. Továbbá, mert feltéve, hogy ezen, kötött hivatottságánál fogva másodsorban rendelkezésre álló számerő, részint a kiegészítési kerületekben, részint pedig az első sorban működő seregeknél nélkülözhetővé válik, belőle a „tartaléksereg” legfeljebb 120 — és mozgosítás esetén még felállítható néhány gyalogzászlóaljjal, és talán 65 lovas századdal, vagyis összesen körülbelül 150.000 fővel — tüzérség nélkül — kikerülhet ugyan, de kereteinek csekély számerejénél, szervezeti egységeinek és fegyvernemeinek aránytalanságánál és a harcászati összefüggés teljes hiányánál fogva, előbb — a válság pillanatát jóval meghaladó időn át — törzseinek, seregtesteinek, fegyvernemeinek, tartalék-intézeteinek s minden egyéb hadiszükségletének összeállításával, kiegészítésével és hivatásának megfelelő előkészítésével lesz elfoglalva, hogy mint „tartaléksereg” is, hadra kelhessen.

Mindennek ideje koráni foganatosítására, az utolsó pillanatok egyikében kevés kilátás nyílik és így, az imént említett erők, sem az első, sem a tartaléksereg testeinek viszonyába illetőleg harcászati kötelékébe beilleszthetők nem lesznek; hanem a mennyire azt kötött hivatásuk egyáltalán megengedi, főleg csak a vár és helyőrségi szolgálatokra lesznek igénybevehetők. Ellenben a többi, keretviszonyban nem álló nagy számerő, a kisebb nagyobb mérvű értékesíthetés szempontjainál fogva, csak is az utánpótlás céljaira lesz kilátásba vehető s mint ilyen, egy mozgosítás kezdetén, a kiegészítési kerületekben marad vissza.

Azon nagy űr tehát, mely az első sorban kivonuló sereg után következik s a mely nézetünk szerint földrajzi-hadászati helyzetünk legnagyobb gyengéit képezi s a melybe önfenntartásunk végső reményét hideg számítás alapján elhelyezni szükséges — nem maradhat betöltetlenül, ha csak szerencsénkben feltétlen bizalommal nem viseltetünk. De nem is tölthető békeviszonyaink nehezítése mellett, sem anyagi jólétünk, sem szellemi szabadságunk árán — be, mert épen ez az, minek értékesítésére

a veszély pillanatában legnagyobb szükség van. Tehát csak saját viszonyaink megengedhető határáig menve s ahhoz szorosan alkalmazkodva tehető ez irányban is az első lépés meg.

Ha nehéz és sok oldalú viszonyaink megítélésében részünkről tévedés nincsen, akkor: mint azt a területi rendszer bővebb fejtegetésénél érintjük is, a tartaléksereg előkészítését békeviszonyaink további túlterhelése nélkül, vagy csak igen csekély s a területi rendszer által sokszorosán kárpótolt anyagi áldozatok árán — lehetségesnek tartjuk úgy, hogy birodalmunk területén e sereg szervezete, az első sorban kivonulók szükségletén kívül egyelőre körülbelől

350 gyalogzászlóaljnak,
200 lovas századnak,
98 tábori ütegnek,

vagyis további oly 21—25 tartalék hadosztálynak és sereg intézeteinek alapját vethetné meg, a mely a mozgósítás első pillanatától kezdve — elemcinek azonosságánál fogva — az első vonalbeli seregek nagyobb mérvű támogatását is eszközölni, képes lenne. Azonban úgy ezen, mint az első sereg kiegészítésének lehetősége a közös sereg tetteleges szolgálati idejének leszállítását két évre, a honvédségek tetteleges szolgálati idejének pedig fel-emelését szintén ezen időre s a területi rendszer gyakorlati fogatosítását egy új szervezeti alapon vonná maga után.

Az eddig kifejtett kinyomán haladva nem hihetjük, miszerint a rendkívüli erőmegfeszítés esetére kijelölt része a hadi hatalomnak*) szervezeti alapeszménk értelmében, a kiegészítés kerületekben azon célból megmaradhatna, hogy a kiegészítési és utánpótlás teendőit nyugodtan végezhetné; mert akkor államunknak kötött és a döntő pillanatban a közreműködéstől elmaradó ereje igen nagy lenne; s nem volna önfenntartási érdekeinkhez mérten ott értékesíthető, a hol annak hasznosítása, a válság pillanatában nagyon is kívánatosnak látszik. Más részt pedig visszamaradásuk sem egyeztethető helyesen és célszerűen össze a szervezeti alapeszmével, mivel az első sorban kivonuló erő és különböző fegyvernembeli keretek száma csekély, s mivel egy

*) körülbelől 465.000 főnyi számerő, mely szervezetenként és fő fegyvernemeire nézve 120 és mozgósítás esetén még felállítható néhány gyalogzászlóaljat és néhány lovas századot képvisel.

nagy actió alkalmával a vár- és had-táphelyek megszállására és az egy vagy két főirányban működő elsővonalbeli keretek szaporítására is égető szükség lehet, hogy ez által, az elsővonalbeli erők összeolvadásának, még ideje korán eleje vehető legyen.

Ennélfogva mi azt hisszük, hogy egy rendkívüli erő-megfeszítés esetén, mi két hadszínhelyünkre nézve mindjárt kezdetben várható, a kiegészítési hivatottsággal felruházott keretek*) sem lesznek kiegészítési kerületekben meghagyhatók, hanem, miután az első vonalbeli erők szaporítására sem vehetők közvetlenül fel, legtöbb esetben csakis a működési vonalok hosszában, vagy egyébkénti vár, hadtábor s biztonsági szolgálatokra felhasználhatók.

Marad tehát a seregek hadászati felvonulása után a nagy számerő daczára egy igen csekély, s kiválólag fontos feladatát szervezeti összeállításával által csak a legnehezebben teljesíthető kiegészítési gépezet vissza, mely a seregek hadműveleteinek szívósságát feltételező nagy feladatnak teljesítésére lesz hivatva. E hivatottság igen fontos, kiváló figyelmet, s már békében a legkiterjedtebb szervezeti előintézkedéseket teszi szükségessé; mivel a seregek második kiegészítésének, utánpótlásának s mindennemű hadiszükségleteinek ideje koráni fedezése és zavartalan lefolyása teheti csak azoknak fellépését, s további műveleteit nyomatékosan és gyorsan; míg az e tekintetben netalán bonyodalmak szülik elől legnagyobb részt azon lelket lenyomó tétlenséget, melyet olykor-olykor hadműveleti szüneteknek is nevezni szoktak.

Ezért mi, minden idevágó kiegészítési szervezeti tényezőnek a legkiválóbb fontosságot tulajdonítunk, s ép oly nagyra becsüljük az e tekintetben egészséges szervezkedés lehetőségét, mint magát a harczképességet, melyet az előnyösen befolyásolni és mulékonyrá is tenni képes. És így azon véleményben vagyunk, miszerint a hadműveletekkel legszorosabban összefüggő tekintetek, a seregek csoportosításának módja s a kiegészítést és utánpótlást eszközölő gépezet leggondosabb alapítása és összhangzó szervezete, egy bizonyos rendszert, s csak is egy alapeszmét feltételeznek, hogy a hadi eseményeket uralni, vagy ezekre vonatkozólag a védőerő szívósságát erős kézzel biztosítani mindenkor hatalmunkban álljon.

*) Leginkább, a gyalogezredek 6-ik zászlóaljait négy első századukkal és a többi fegyvernemeknek háboruban felállítandó kereteit értjük.

Saját áttekintési körletünkéből kiindulva, nem mondhatjuk, hogy ezen irányban s főleg az első hadászati felvonulás szervezeti tekinteteit illetőleg a legkiválóbb előgondoskodások meg nem tétettek volna, sőt el kell ösmernünk, s teljes megnyugvásunkra szolgálhat, hogy ezen legnehezebb feladattal szemben minden megtörtént, s jelenlegi véderő viszonyainkkal minden lehetőleg összhangzásba hozatott. Azonban a viszonyok azok, melyeket tanulmányozásunk tárgyává teszünk, s így a területi rendszer talán csalékony előnyeitől áthatva azt hisszük, hogy a gépezet maga még nem eléggé kifejlesztett alapításában sok tekintetben hiányos, nem eléggé összhangzó s nem oly alkotásu, hogy véderő viszonyainkat s különösen a seregek további műveleteit előnyösen befolyásolni alkalmas lenne.

Már azon egy körülmény, hogy az egy seregnél működő, s ugyanazon fegyvernemhez tartozó közös seregbeli és honvédsapatok kiegészítési kerületei egymástól elütnek, — hogy továbbá a hadi szükségleti tárgyak, mint az azok előállítását és raktározását eszközölő seregintézetek elhelyezései, nem simulhatnak egészen földrajzi fekvésünk katonai kívánalmaihoz, — nem csak bizonytalanságot és késedelmet idézhet elő a kiegészítés és utánpótlás ideje koráni beérkezésére nézve, hanem a seregek csoportásának mérve szerint a műveletek gyors vagy gyorsabb lefolyására is igen érzékeny hatást gyakorolni képes.

Nem lehet célunk itt hosszas fejtegetésekbe bocsájtkozni, s így csak azon legszembeötlőbb eshetőségek egyikét érintjük, melyek következményeikben a jelenlegi kiegészítési kerületekben fennálló nehéz és mondhatni veszedelmes viszonyokat, tüntetik elő.

Képzeljük magunkat bele a közös hadsereg kiegészítési kerületének valamelyikében a gyalogezred hatodik zászlóaljának elvonulása után visszamaradó egyetlenegy kiegészítési század teendőibe és ezredének műveleteit befolyásoló nagy feladatába, melynél fogva a hat zászlóaljnak utánpótlását eszközölni hivatva van. Igen nagy szerencse lesz e századra, ha figyelmét és tevékenységét csak egy irányban kell kiterjesztenie, s ha az utánpótlást az összesített ezredhez való elküldésre kell előkészítenie; de nincs kizárva, sőt szervezeti viszonyaink mellett igen is valószínű, hogy az ezred maga háromfelé, külön-külön harczászati kötelékben, s más-más hadszin helyeken nyeri beosztását. Nem

fognak-e akkor azon ezrednek igényei szaporodni, s nem fog-e a fontos hivatottságu század feladata jóval nehezbülni?

E századnak, hirtelen összeállított keretén kívül, egész állománya, kiképezetlen póttartalékosokból és ujonczokból fog alakulni; s a rendkívüli erőmegfeszítés következtében szükségszerű hosszadalmas sorozási teendőktől sem fog tudni menekülni.

Igy tehát ujonczokat katonákka kiképezni, sorozni, három irányban is utánpótlást eszközölni s még több irányban levelezni, a nagyban változó egész adminstratiot pedig ellenőrizni bizonyára nem lesz legkisebb feladata, mert még az ugyan azon kerületből kiegészítést nyerő különböző fegyvernemek és segéd-fegyvernemek és a honvédségek — külön kiegészítési kerületeiből származó — igényeit is ki kell elégítenie, pedig ezek sem kicsinyek.

Ehhez járul még, hogy a hadkötelezettségi időtartam alatt bekövetkező természetes fogyatékok pótlására és a mozgósítás esetén végleg elmaradtak, meg későbbben bevonulók helyettesítésére czélba vett intézkedések folytán, — mint nemkülönben az egyes fegyvernemek hadilétszámában meglevő feles legénység azonnali és kellő értékesítésének lehetlensége következtében — minden kiegészítési kerületben, a rendelkezésre állók száma is igen nagyban felszaporodik: s hogy mind ez egy ujja alakult századot, épen akkor terhel túl, midőn az első vonalban, a szellemi és anyagi erők rendkívüli megfeszítése, mindennek zavartalan lefolyását, a küzdő sereg háta mögött, legjobban kívánatossá teszi.

Meghisszük, hogy az ezred 6-ik zászlóaljának, mint kiegészítő egységnek visszamaradása által a kiegészítő kerületben, e viszonyok változást szenvedhetnek és könnyebbednek; az utánpótlás tekintetében pedig tökéletesebbé is válhatnak. De ez esetben, államunk önfentartási érdekei sem lehetnek annyira fenyegetve s a rendkívüli erőmegfeszítés szüksége sem lesz annyira érezhető, mint a fentebbi esetben; minél fogva a változott és könnyebb viszonyokkal szemben, az utánpótlási és kiegészítési eljárás is tetemesen könnyebb lesz. Ennek fogatosítására pedig az ezred 6-ik zászlóalja öt századával, nagy harczképes létszámával és a kiegészítési kerületnek nagy feleslegével, túlerősnek, a hadiköltségvetést és nemzetgazdasági érdekeket illetőleg pedig nagyon terhelőnek látszik.

E zászlóalj visszamaradása esetére — mindaddig, míg a tartaléksereg szervezve nincsen — különben is, azon véleményben vagyunk, hogy: ha az első vonalban küzdő sereget a szerencse kerüli, akkor már a 6-ik zászlóaljnak kirendelése nem történhetik meg ideje korán ahhoz, hogy a döntésre még nagy befolyást gyakorolhasson és hogy az utólagos kirendelés által némileg megnyugtató, de a tartaléksereg hiányainál fogva, az eseményeket uralni alkalmas intézkedések többé nem létesülhetnének.

Igy tehát az államnak kötött és kellőleg nem értékesíthető erejét látjuk csak növelve a kiegészítési testek ezen szervezete által, ha hivatásuk körében és kiegészítési kerületekben meghagynak; ellenkező esetben pedig — a visszamaradó kis rész tulterheltetése következtében — az első vonalban küzdő sereg műveleteinek függővé tételét, majdnem bizonyosra vehetjük.

A hadihatalom kiegészítésének és utánpótlásának kiválólag fontos gépezetét — számerőre, minőségre, a kiegészítési testek és intézetek alapítására és a sereg hadműveleteivel való összehangzásra, mint nemkülönb a kiegészítési kerületek kikerekítésére és leggondosabb berendezésére nézve — bővebb tanulmányozás tárgyává tenni minden esetre érdemes lenne, már azon oknál fogva is, hogy a hazai ipar legkiterjedtebb igénybe vétele és egy, a veszély pillanatára kiváló gonddal rendezett polgári közigazgatás hazafias támogatása mellett, a nagymérvű hadiszolgálmányok rendezése és ideje koráni előkészítése is lehetségessé tétetvén, — a véderő életképességének s kitartó szívós és siker teljes műveleteinek kellékei — számításon kívül ne eshessenek.

Mindennek helyes arányosítása népéletünkhöz és állami önnfentartási érdekeinkhez képezi azon legerősebb védgátat, mely véderő viszonyainkat földrajzi-hadászati helyzetünk követelményeivel, teljes összehangzásba hozni képes; és a több hadszínhely eshetőségére szervezett hadihatalmat sem teszi ki azon kényszerűségnek, hogy határainkon belül vagy azok közelében oly rögtönzött segélyforrásokra szoruljon, melyek nagymérvű áldozatokat feltételeznek, mindenkor nyomasztó s kételyeket ébresztő visszahatást szülnek s gyümölcseiket ideje korán alig teremhetik meg.

A sereg tevételes fellépési képesitettsége és a birodalom hadiképességének kisebb-nagyobb foka, mint nemkülönb a vidék, országrészek és nemzetek anyagi jóléte és szellemi virágzásának lehetősége is, a kiegészítési kerületekben gyökeredzik:

s mindaddig, míg e kerületek tökéletesen berendezve s népéletünk önfenntartási első érdekeivel összhangzásba hozva nem lesznek, szenvedni fognak hol a véderő életképes fejlődésének és sikeres alkalmazhatóságának tekintetei, hol pedig egyéb érdekeink. —

Ezek következményeitől tehát elfordulunk nem lehet s ezen nagyfontosságú — de még megoldatlan kérdés higgadt tanulmányozását folytatni mindannyiunk érdekében fekszik, hogy földrajzi-hadászati helyzetünk tekinteteinek eleget tchessünk, önfenntartási érdekeinket ápolhassuk, a veszély pillanatában pedig a trón hű támogatását hazafiúi kötelességünk egész öntudatával előmozdítani képesek legyünk.

III.

Az eddig felhozottaknak további indoklására érintjük még azon belső szervezeti kérdéseket, a melyek a számerő és keretviszonyokra a béke létszám és szolgálati időre, meg a sereg harc- és mozgóképességi tekinteteire kihatással vannak, s államuk hadi képesítettségének mérvét számszerinti adatokkal és belső szervezeti tekintetben is feltüntetni alkalmasak.

Az állam önfenntartási érdekeire alapított véderő szervezetben a hadi képesítettségnek kisebb nagyobb fokú, főleg a következő szervezeti tényezők idejekoráni és minden kételyt kizáró megállapításától, rendezésétől, s azoknak mikénti értékesíthetőségétől lesz felvételezve. Ezek:

a) az egyes polgárok védkötelezettségi időtartama és ennek alapján a sereg hadilétszáma;

b) a sereg harc- és leggyorsabb mozgósításának képessége;

c) az egyes polgárok, társulatok, országrészek és kiegészítési területek hadi szolgálmányi kötelezettsége.

Ezen tényezők, az állam veszélyeztetése esetére birnak kiváló fontossággal, s főleg védképesítettségének szempontjaiból, de az anyagi és szellemi képesítettség mérve szerint ítélendők meg.

Azonban kihatnak e tényezők a békeviszonyokra is, a mennyiben:

a) a hadilétszám és védkötelezettségi idő meghatározásától függ az évi ujonczjutalék számereje is;

b) a hadilétszám harc-képesítettségének mérve pedig, a békében teljesítendő tetteges szolgálati idővel van kapcsolatban; mindkettő végre:

c) a sereg béke létszámát, kereteinek berendezését és mozgó képességét befolyásolják és a gyors mozgósítás tekinteténél fogva szükségessé teszik: a hadi szolgálmányok előirányzatát is.

Ezen tekintetek, a mennyiben azokat a sereg harczképesítettsége és a politikai belkormányzati czélok ki nem zárják, békében mindenkor pénzügyi és nemzetgazdasági helyzetünk méltányos tekinteteinek kell, hogy alárendelve legyenek, államunk fokozott hadi képesítettségéhez pedig multhatatlanul szükséges, hogy seregének szervezetében is kellő kifejezést nyerjenek.

Seregünk ennél fogva csak is az állam veszélyeztetése esetére felsorolt tényezők alapján lehet szervezve, azon tekintetekkel, melyek a béke szünetekre is kihatnak. S így a védtörvény értelmében elvileg:

nyolczszázezer főnyi hadi létszámmal;

nyolczvanezer főnyi ujonczjutalékkal (a póttartalékon kívül);

három évi tetteges szolgálati időnek és három évi ujonczjutaléknak megfelelő béke létszámmal kellene birnia. Lenne tehát:

<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>d</i>	<i>e</i>	<i>f</i>
Sereg békelétszáma	Tetteges szolgálati ideje év	Év ujonczjutalék	A seregben töltendő védkötelezettségi idő év	10 évi hani létszám	10 évi póttartalék
240.000	3	80.000	10	800.000	80.000

E tényezők azonban csak elvi jellegűek, s a valóban létező viszonyoktól elütnek, a mennyiben a közös sereg békelétszáma 252.672 főnyi legénységet és 15.560 főnyi havidíjjast képvisel; évente tehát a legénységi állományban körül-belől 12.000 főnyi különletet tüntett fel.

Az évi ujonczjutalék (póttartalék nélkül) 94.265 embert vagyis körül-belől 14.000 fővel teszen többet ki.

A sereg 10 évi hadi létszáma ennek folytán szintén nem maradhat 800.000, hanem 942.650 fővel s ennek póttartalékával kell, hogy képviselve legyen. Papiron tehát, körülbelől és feltételesen 1.036.915 főnek felelne meg.*)

*) Itt azonban a két honvédségnek, saját ujonczjutalékukból keletkezett hadilétszáma és a közös hadseregtől áthelyezett 11. és 12-ik korosztály tartalékosai is tekintetbe jönnek, minél fogva a mai véderő hadilétszámának fenntartásához egészben 125 ezer főnyi évi ujonczjutalék mellett, 12 év alatt, kb. 1.500.000 fő véteik igénybe.

Jól tudjuk, hogy a sereg 800.000 főnyi hadilétszáma előgondoskodás nélkül csak feltételezettnek tekinthető, s csak úgy válik teljessé és valódivá, ha a hadilétszámban több éveken át bekövetkező fogyaték pótlását is a békelétszámba felvesszük, kiképezzük, s rendelkezésre megtartjuk.

Ezért a békelétszámnak, hogy a 800.000 főnyi hadilétszám minden eshetőségek ellen biztosítva, s fenntartható legyen, — évente a fogyatékknak megfelelő százalékkal többet kellene kitenni, mint, a hogy 12.000 fővel (három korosztályban) többet is teszen ki, s így van ez körülbelől 5%-al azaz egészben 40.000 fővel helyesen.

A közös hadsereg hadilétszámának évi fogyatéka ez által azonban még biztosítva nincsen. S csak így magyarázhatjuk magunknak meg a valóságos és tényleg felvehető ujonczjutalék közötti különbséget; mi a fenntemlitetteken kívül, mint a 94,000 főnyi ujonczjutalékban foglalt egy rész, — évente 10,000 fővel vehető számításba. Ez azonban 10 éven át 100.000 főt, s az összes hadilétszámnak $12\frac{1}{2}\%$ -át, a szabadságon levő 7 korosztálynak pedig 18% -át képezi; minélfogva a hadilétszám fogyatéka a fenti 5%-al egyetemben rendes viszonyok között bőségesen biztosítottnak látszik.

Tudjuk azt is, hogy a mozgósítás esetén későbbben bevonulók, vagy végleg elmaradottak pótlását foganatosítani szükséges. S e célra szervezetileg 94,000 főnyi póttartalékkal rendelkezünk. De ez a szabadságon levő hét (7) korosztálynak kb. $16\frac{1}{2}\%$ -át teszi ki, s rendes mozgósítási viszonyok között a kelleténél is jobban biztosítottnak látszik.

És ha már ezen hatalmas számerőre, részint a fogyatékpótlási, részint kiegészítési tekintetknél fogva számolnunk kell, akkor mire való a kiegészítési hivatottsággal felruházott s kerületeinkben, többé-kevésbé lekötött szervi testeknek majdnem 20% -kal fenntartott igen nagy számereje.

Ennyit, egy államunkat fenyegető veszély esetén a döntésképes elvont hivatottsággal felruházni, szervezetileg már azért sem czélszerű, mert még a tulajdonképeni hadilétszámban — tehát 800,000 fön belül — is, van az egyes fegyvernemeknek kétféleképpen nem értékesíthető oly feleslege, mely csak az utánpótlás czéljaira vehető értékesítés alá s a melynek legnagyobb része a lovasságra esvén, ott — a vonatcsapatok hadilétszám hiányának

(körülbelül 23,000 fő) fedezése után is, körülbelül 60,000 főnyi jól kiképzett lovassági egyénre tehető.

Ha a hadilétszámon belüli felesleget is 8—10%-al vesszük számításba s ha a két honvédség hadilétszámában meglevő feleslegtől eltekintünk is, akkor a jelenlegi szervezetnek fenntartására és a hadilétszám mindennemű fogyatékának biztosítására szánt erőt, rendes körülmények között igen nagyoknak, idejekoráni értékesítésük lehetőségét pedig kizártnak kell tekintenünk.

Hogy a közvetlen alkalmazásba jutó erő fenntartására békében és kiegészítéseinek tekinteteire mozgosítás esetén, a sereg hadilétszámához arányított 60—69%-nyi pótlás szükséges lenne azt belátni, képesek nem vagyunk; s kell, hogy ennek legnagyobb része, az első hadászati felvonulás után bekövetkező utánpótlás céljaira legyen kilátásba véve; melyhez azonban még egy új sorozásból credő ujonczjutalék is számításba jő.

Igaz, hogy az évente beálló s előre egészen helyesen s biztosan meg nem állapítható fogyatékok pótlásának tekintetei minden esetben igen fontosak maradnak, mert egyedül képesek a szervezetnek azon erőteljes alapot megteremtteni, mely azt ingadozásoktól megóvni és szívós kitartását biztosítani alkalmas. De ha a hadilétszám fogyatéka, egyes rendkívüli esetekben, tudniillik a hadjáratok vagy járványok éveiben ki is teszi a 60—70%-ot*) azért még sem czélszerű ezt ily kiterjedésben mindenkorra állandósítani s a békeviszonyokra áttenni; mert különben, a közvetlen alkalmazásba hozható erő igen csekély, a kötött hivatású rész tulságosan nagy, — államunk hadihatalmának gyors és nyomatékos kifejtése szenvedő, a hadilétszám s mozgosítás viszonyai végre — zavarosak lesznek.

Ha pediglen a sereggel kivonuló nem harczló, de fegyvert fogható egyénekként besorozottak s felavatottak nagy számát is tekintjük s mindezeket a harczra és közvetlen alkalmazásra hivatottak összegéből levonjuk, azon valóságos eredményre jutunk, hogy a seregnek egy aránylag sokkal kisebb része — küzd birodalmunk fennállásának érdekében s jobb jövőnek reményében — elől; — míg a nagyobb rész, a harczoló sereg háta megett s a kiegészítési kerületekben, a katonai és harczai tevékenységre többé-kevésbé előkészített, vagy előkészítést teljesen nélkülöző csoportok.

*) a haderő statistikája 1878-ban.

tokban s részben szervi testek, keretek, lovak stb. hiányában az elől küzdők hézagainak betöltésére s az első és második utánpótlás szükségére várva, a hadműveletek válságos pillanatait átélni kénytelen a nélkül, hogy ezekre erőteljes befolyást még annak idején gyakorolni, képesítve lenne.

Ez tehát nem lehet azon út, mely államunk hadihatalmának gyors és nyomatékos kifejtését megnyugtatólag kilátásba helyezni alkalmas; a miért is a véderő szervezeti viszonyait a fogyaték, pótlás, kiegészítés, első és második utánpótlás célirányos fogantatosíthatásának lehetőségére és az egy vagy több had színhelyen, az első vagy második vonalban alkalmazásba hozható erőviszonyokra nézve is, módosítani szükséges lesz.

IV.

Birodalmunk védképességének a keretviszonyokra vonatkozó tekintetei, a mennyiben ezek a szervezeti alapeszme és szám-erő viszonyok általi nagymérvű korlátoltság mellett, még véderőnk három szervezeti csoportjának külön állása folytán is igen befolyásoltak, — teljesen megnyugtatók nem lehetnek; s a hadikeretekre nézve, sem az elég számbani és idejekoráni alkalmazás lehetőségét, sem pedig a hadvezetés nagy kívánalmaihoz kötött helyes értékesítés módoszatait, kellőleg fenntartani nem engedik.

Keretviszonyaink egészséges fejlődhetésének tekintetei ugyan is feltételeznék, miszerint a véderő egyes kereteinek harcz- és mozgóképessége mellett, a hadihatalom szervezetében, már alapításánál fogva meglegyenek mindazon kellékek, a melyek egyrészt politikai, földrajzi és hadászati helyzetünk kívánalmaihoz — a veszély esetén — csatolvák, s a melyek másrészt pénzügyi, nemzetgazdászati és iparviszonyaink fejlesztésének módoszatait, államunk erősödését célzó arányban, fenntartani képesek.

Birodalmunk hadihatalmának szervezeti alapításánál tehát, mindenek előtt azt vesszük tekintetbe, valjon :

a) a rendelkezésre álló különböző fegyvernembeli keretek, földrajzi és hadászati helyzetünk hadrendi szükségletét fedezik-e? és

b) hogy a véderő különböző kereteinek a harczászat követelményeire alapított szervi berendezése, béke és hadi rendelkezésüknek mennyiben felel meg; s mennyiben viszonyítható, az a) alatti kellékekhez, ugyszintén állami jólétünk, meg önfenntartási egyéb érdekeinkhez.

Földrajzi-hadászati helyzetünk hadrendi szükséglete, — bár hogy alakuljanak is hatalmas szomszédaink véderő és belviszonyai — mindenkor, a néperő helyes előkészítésének és felhasználásának alapján, birodalmunk teljes anyagi és szellemi képesített-ségére kell, hogy kiterjesztve legyen.

És így, néperőnk számba vételénél és szervezeti alapításánál sem lesznek azon tekintetek mellőzhetők, a melyek a közveszély alkalmával, a sikerteljes hadműveletek szervezeti kellékeit képezik, s a melyek szükségessé teszik:

a) a több hadszínhely eshetőségére való alapítást, hogy hadi kereteink számszerinti fölénye, egy vagy két irányban is, számba vehető legyen;

b) az egy célra közreműködni hivatott elemek egy öntetű szervei hadi képesítettését, hogy az anyagi és erkölcsi tulajdonok felre ismeréséből, vagy idejekoráni ápolásuk elharagolásából származó surlódásuk a lehető legkisebb mértékre szoríthatók legyenek, s végre:

c) a melyek a néperő idejekoráni értékesítésének lehetőségéből kifolyó mindennemű előnyök kizsákmányolására utalnak.

Énnélfogva oly keretberendezések, a melyek kevés megállapodottsággal, háboru esetére pedig kötött hivatottsággal bírnak, vagy a melyek szolgálati időre, edzettség és harczképességi viszonyokra nézve, egymástól nagyon különbözök, a szervezeti alapeszmében csak annyiban volnának felveendőek, amennyiben az első vonalban azonnali küzdelmekre hivatott seregek kiegészítésére előre láthatólag, nélkülözhetőeknek mutatkoznak.

Bizonyos, hogy birodalmunk igen nagy hadrendi szükségleténél fogva, az illetén t. i. azonnali küzdelemre felruházott véderő szervezetnek életképessége, csak államunk erősödése alapján tekinthető eléggé biztosítottnak, mert ez pénzügyi, nemzetgazdasági és iparviszonyaink nagymérvű méltánylását feltételezi. S hogy az illeténi szervezet, csak mindezekhez és a harczképesség kellékeihez viszonyítva, kölcsönözheti a véderő hadműveleteinek azon szívósságot, a mely megkezdett békés fejlődésünk tökéletesítésének, az olykor-olykor bekövetkező válság idején át, leglényegesebb biztosítékát képezni, hivatva van.

Ezen tekintetekhez kell arányúlni a különböző fegyvernembeli keretek szervei berendezésének is és ezen alapon lesz szükséges földrajzi hadászati helyzetünk hadrendi szükségletéhez mért viszonyításukat is, foganatba venni.

Már többszörösen utaltunk azon körülményre, hogy véderő viszonyaink jelenleg igen egyoldalúak s belviszonyaink erősödését, nagy igényeik folytán lehetségessé nem teszik;

hogy továbbá közös seregünk elegendő széles alapítással nem bír;

hogy alkalmazásba hozható kereteinek és seregtesteinek száma hadszínhelyeink igényeihez és meglevő saját hadilétszámához mértén is oly annyira csekély, miszerint hadilétszámának elég mérvű kifejtését és alkalmazását az első vonalban, a gyalogsági hatodik zászlóalj keretek czélszerűtlen és kötött hivatottságánál és az ezred többi részével való helyes harcászati kapcsolat hiányánál fogva, továbbá, a lovasság és a többi fegyvernemek hiányos keretviszonyai folytán, lehetségessé nem teszi. És így kereteinek számszerinti fölényét, már az első vonalban is, valamelyik főhadszínhelyünkre nézve, csak az esetben látszik biztosíthatni, ha e célra a két honvédség kereteinek nagymérvű, talán egészbeni alkalmazását is, kilátásba veszi.

Egy nagy actio eredményének lehetséges kizsákmányolására célzó törekvés tehát az, mely az első vonalban küzdeni hivatott seregek számszerinti fölényét, kereteire nézve is megkívánja, s a honvédségek kereteinek nagymérvű bevonását szükségessé teszi. Minél fogva természetes, hogy ez utóbbi intézményeknek tettelegesen szolgálati időre, edzettség és harczképességi viszonyokra nézve, a közös hadsereg elemeihez közelébb kell állaniok és hogy a szükséges szervezeti kiegyenlítésnek, birodalmunk fenntartásának és esetleg két főirányban egy időben kifejtendő hadműveleteinknek érdekében, a közös seregben leszállítandó tettelegesen szolgálati idő és egy egységes szervezet árán is foganatosíttatnia.

Kiviláglik ennek szüksége abból is, hogy a honvédségek jövőbeni hadilétszámuk bizonytalanságánál fogva, egy szélesebb alapítást felnem vehetnek; hogy sok ingadozásnak kitett helyzetüknél fogva szolgálati időre, edzettség és harczképességi viszonyokra elegendőleg nem tökéletesbülhetnek; sőt, ha saját újoncz jutalékukból eredő hadilétszámuk nagymérvűbeni apadása másként ellen sulyozva nem lesz, még a meglevő béke keretek apasztása is szükségessé fog válni.

Ez pedig minden tekintetben, de különösen véderőnk gyors és sikerteljes hadműveleteit igen nagy mértékben befolyásolni és könnyíteni hivatott lovasságunk keretviszonyainak gyengítése folytán, államunk hadrendi szükségletének, alig pótolható hiányát fogja képezni.

Fel kell még említenünk, hogy azon nagy igények következtében, melyek a jelenlegi szervezeti alapon, különösen közös seregünk lovasságának s többi fegyvernemeinek, meg seregintézeteinek

fejlesztésével összekötvék, e sereg keretviszonyainak tökéletesbitése, vagy kötött erejének felszabadítása sem várható; s így, a véderő keretviszonyainak egészbeni tökéletesbitése sem remélhető; minélfogva a kiegyenlítés is, csak a véderő minden csoportját érintő szervezeti intézkedések mellett, lenne foganatosítható.

De mi itt meg nem állapodhatunk, mert képesítettségünk korlátai között, önfenntartásunk érdekében, érvényt kell szerez-nünk azon tényezők létesítésének is, a melyek állami jövőnk felett határozni, hadműveleteinket előnyösen befolyásolni, s mind kettőt sikeresen biztosítani hivatottak.

Nekünk tartalékseregünk nincsen s egy ilyent teremteni, jelen szervezeti viszonyaink közepett, igen nagy hadilétszámunk daczára sem leszünk képesek!

Ez, s a kiegészítési szervei testek igen nyomasztó viszonya egy további okot képeznek arra, hogy a véderő minden csoportját érintő szervezeti kiegyenlítés mellett szorgalmazzuk, hadi hatalmunknak, önfenntartásunk érdekében, a harczképesség főtekinteteivel foganatosítandó szélesebb, megnyugtatóbb, olcsobb és gyümölcsözőbb alapítását.

A véderő kereteinek általános jellegzésére áttérve megjegyezzük, hogy a jelenleg meglévő keretek, szervei berendezésük különbségei folytán, a honvédségeknél alig, a közöshadsereg-nél pedig, csak látszólag felelhetnek rendeltetésüknek meg. Előbbieknél, a harczszerű fejlesztés főtekinteteire talán nagyon is kevés, utóbbiaknál pedig nagyon is sok idő van szánva. Pedig e két, illetőleg három ellentétes szervezet hivatása és rendeltetése, földrajzi és hadászati helyzetünk kényszerűségénél fogva, már is egy és ugyanaz; feladatuk és kötelességük teljesítéséhez kötött reményeink, nemkülönb. Még is minő különbségek azon áldozatokra nézve, melyek ezen intézmények kereteiért évente hozatnak!

A közöshadsereg kereteinek berendezésénél leginkább azon szembeötlő körülmény tűnik fel, hogy költséges voltának daczára, a három évi tetteleges szolgálati idő elvét összes hadi létszámának évi ujonczjutalékára teljesen ki nem terjesztheti; hogy ennélfogva az évi ujonczjutaléknak egy jelentékeny része, a többiekkel egyöntetű kiképzésben és a fátadalmak szoktatásában arányosan nem részesül, hogy a póttartalékosok, vagy is a moz-

gósítás alkalmával a bevonulástól elmaradtak és a hadmozdulatok folyama alatt keletkező hézagok betöltésére szánt elemek, kiképzés alá békében nem is vonhatók; hogy végre, egyes fegyvernemek hadilétszámában nagy és helyesen nem értékesíthető feleslegek mutatkoznak.

Mindezek, az elsővonalbani küzdelmekre hivatott sereg hadműveleteire, befolyás nélkül nem maradhatnak; amennyiben az elsővonalbani azonnali alkalmazástól, kötöt hivatottsággal felruházott sok, a szükségesnél több keretett és erőt elvonnak; a vissza maradó keretek belértékét csökkentik; s a honvédségek azonnali alkalmazásának szükségét, már az első hadászati felvétel alkalmával feltételezik.

Eltekintve tehát attól, hogy a közseregnek nagyon is bőségesen kiszabott tetteges szolgálati ideje és békelétszámának aránytalan felosztásából származó egyéb szervezeti viszonyai, kereteinek számra nézve lehetséges és igen kívánatos szélesebb alapítását, — részint a harczképességi nézeteknek a 3 évi tetteges szolgálati idővel és meglevő békelétszámmal való azonosítása folytán; részint pedig azon nagy anyagi igények következtében, melyek az egyes fegyvernemek kereteinek szaporításával a jelenlegi szervezeti alapon összekötvék, — lehetlenné teszi; — e sereg szervezeti viszonyai egyidejűleg elvonják a honvédségektől is azon számszerinti, anyagi és erkölcsi kellékek nagyrészét, a melyek, ezen intézmények kereteinek tökéletesbülését megengednék; s a melyek, ezen intézmények kereteit, az elsővonalbani azonnali felhasználásra, alkalmasabbakká tenni képesek lennének.

A honvédségek kevesebb tetteges szolgálati idejéből származó hátrányok ugyan, mindaddig, míg jelenlegi szervezeti viszonyaink s a közöshadsereg támogatását célzó rendeltetésük fenn áll, vagy még ez, a közveszély esetén valóban fenntartható lesz, a békében már rendszeresített keretekre nézve, legalább részben, olyannyira kiegyenlíthetőknek látszanak, hogy a keretek rendeltetésüknek megfelelőleg, sikerteljesen alkalmazhatók lesznek.

De könnyű a következtetés, hogy a közveszély esetén, s minden nagyobb actió alkalmával, ezen rendeltetéstől el is fog kelleni tekinteni; s ezen eshetőségre szem elől nem maradhat, hogy ezen intézmények keretei, az elsővonalbani azonnali felhasználásra berendezve azért nincsenek, mert ingadozó és tökéletesbülést nem nyert alapításuk mellett szolgálati idejük aránytalanul rövid, az anyag edzettsége pedig általában véve a hadi

fáradalmaknak megfelelő tökéletesbülést éppen akkor igénylendi legjobban, a midőn ezen intézmények kereteinek az első, vagy másodsorban felhasználását, már véglegesen foganatosítani szükséges.

A hadi események ma már gyorsan kergetik egymást; ott ezen hiányok kiegyenlítése, a legtöbb esetben többé nem igen — vagy csak aránytalanul nagy áldozatok s még több surlódások árán — lehetséges és így, ha ezen intézmények kereteinél a hadműveletek nyomatékosságának főszempontjai folytán, az azonnali és közvetlen felhasználás tekintetei mellőzhetők nem volnának, akkor: a keretek nagyrészét is újabb hivatásuknak megfelelőleg berendezni, szolgálati időre és edzettségre nézve pedig, az azonnali és közvetlen értékesítésre kellőbben előkészíteni, szervezettel is szükséges leend.

Mindez, annak bizonyítására hozatik fel, hogy a véderő keretviszonyainak szervezeti tökéletesbitése, államunk belértékének csorbitása nélkül, a jelenlegi alapon, sem egyik, sem másik irányban nem igen foganatosítható és hogy az actió azon tekinteteihez kötött igényeink, hogy kereteink számszerinti anyagi és erkölcsi fölénye minden eshetőségek közepett, esetleg két hadszínhelyünkre nézve is biztosítva legyen, — továbbra is fenn áll.

Véderőnk szélesebb alapítása érdekében tehát kérdeznünk kell; valjon:

a véderő egyes csoportai között, a harczképességi tekintetek kellő ápolása mellett, nem lenne e célirányosabb a közeledés, a szervi kiegyenlítés?

Önfenntartásunk minden érdekei oda utalnak, hogy a ma már egyhivatásu és egy rendeltetésű intézmények egyöntetű szervezete folytán, békeviszonyainkat szükségtelen kiadásoktól kíméljük, s idő előtt ki ne merítsük, s hogy biradalmunk hadiképességét, néperőnk leggondosabb felhasználása és kereteink célszerű berendezése által fokozottabbá tegyük, mert félős, hogy mindaddig, míg e külön szervezkedés fenn áll, fejlődésében valamennyi akadályozva marad, államunk és önmagunk érdekei pedig kellelőleg méltányolhatók nem lehetnek. S így földrajzi és hadászati helyzetünk azon követelményeinek sem tehetünk majd eleget, hogy békeviszonyaink nagyobb és állandó megterheltetése nélkül, a kellő számú kereteket felállithassuk: s mi a legfőbb kellék, azokat oly harcászati összefüggésbe hozhassuk, miszerint

véderőnk egyetemleges fellépése által, a veszély pillanatában, minden zavar és surlódás kikerülése mellett a kellő nyomaték kifejezhető legyen.

Ki kell itt különösen emelnünk, hogy államunk katonai és nemzetgazdasági érdekeivel is homlokegyenest álló tettleles szolgálati ideje a seregnek, mint nemkülönbben e három évi időszaknak merev fenntartása és elejtésének szervi nehézségei képezik azon főokok egyikét, a melyeknél fogva, egy saját viszonyainknak és állami érdekeinknek jobban megfelelő véderő szervezetre való átmenetet foganatosítani, nem lehetséges.

Ez képezi főakadályát annak is, hogy jelenlegi véderő szervezetünket, állami életünk igényeivel helyes kapcsolatba nem hozhatjuk, hogy hadihatalmunk teljes kifejtésétől, a tartaléksereg iránti előgondoskodástól, s véderőnknek a több hadszínhely eshetőségére való szükséges alapításától egyelőre el kell tekintenünk; mivel anyagi helyzetünk, s belviszonyaink kimélésének tekintetei, — a három évi tettleles szolgálati időnek fenntartása folytán, államunk hadiképességének további és szükségszerű erősödését, teljesen kizárják.

Hogy tehát a hadilétszám harcszerű kiképzése a rendeltetésnek megfelelőleg foganatosítható, s hogy minden hivatásához mérten idejekorán és elegendő számban alkalmazható legyen, a tartaléksereg, népfelkelés és hadiszolgálmányok iránti előgondoskodás pedig lehetőségessé váljék, szerveznünk kellene!

Szervezni a birodalmi véderő helyes kapcsolatát önmagában, szervezni azt önfenntartási s pénzügyi érdekeink mérvéig a területi rendszer alapján, s viszonyítani azt nagyhatalmi állásunk hadászati és politikai kívánalmaihoz mérten.

Nézetünk szerint nem a honvédségek, mint inkább s főleg a közöshadsereg szervezeti nehézségei azok, melyek államunk fokozottabb hadiképességét, különösen a három évi tettleles szolgálati időhöz való szivós ragaszkodás folytán kizárják; minél fogva mi, a szervezeti alapeszme további megvilágításánál, a két évi tettleles szolgálati idő szempontjából kiindulva, leginkább ennek lehetőségével és következményeivel foglalkozunk.

V.

A kiegészítési kerületek kikerekítésének és az ezekből kiállítandó különböző intézményü és fegyvernembeli kereteknek helyes harcászati és közigazgatási kapcsolatát egyelőre feltételezve, mindenek előtt, a harczképességi tekinteteket legjobban befolyásolni látszó tettlegetes szolgálati idő kérdése az, mely a katona 3 évi tevékenységének megvilágítása alapján, következtetést enged vonni azon gátló körülmények legfőbbikére, melynél fogva államunk hadi hatalmának tökéletesbitése és nyomatékosb fellépítésének lehetősége, teljesen fennakadottnak tekinthető.

Itt leginkább a sereg harc- és mozgóképességének főszempontjai lesznek irányadók, mivel ezeknek kifolyása egyrészt a pénzügyi és gazdasági érdekeinket legközelebből érintő hosszabb, vagy rövidebb szolgálati idő, másrészt pedig a sereg kisebb, vagy nagyobb békelétszáma.

Ezeknél fogva egy állandó békelétszámnak fenntartására czélzó s főleg katonai szempontból érvelendő szervezeti kérdés felállításánál, első sorban mérvadó lesz: a katonai illetőleg az évi újonczjutalék harczképesítettségi foka és azon idő tartam, mely alatt azt elérni képes.

Másodsorban mérvadó: a tiszteknek és altiszteknek nyújtandó alkalom s időtartam, hogy magukat gyakorlatilag és elméletileg kiképezhessék.

Politikai tekintetben pedig még mérvadó: a sereg egyes fegyvernemeinek – s ennek folytán a csapatoknak mozgó képesítettsége is; mi a másodsorban említett kellékekkel bizonyos mértékig összeesik.

A három évi tettlegetes szolgálati időnek apasztása, mérsékeltebb tartamú és nemzetgazdasági érdekeinket is jobban méltányoló 2 évi időtartama, az egész véderő egyöntetűbb kiképeztetésének és nyomatékosabb felléphetésének szükségénél fogva is, elkerülhetetlenek, harczképességi tekinteteket folytán pedig, lehetségesnek látszik. S így mi, a 3 évi tettlegetes szolgálati idő

mérséklésének már sokszor megvitattott, de még teljesen nem tisztázott kérdését, azon megnyugtató meggyőződéssel veszszuk fel, miszerint, ha ezen, a vélemény különbségeknak legjobban kitett, de véderő viszonyainkat is legjobban befolyásoló kérdés egyszer tisztázva lesz, belőle, véderő szervezetünk is megifjodva, s egy minden igényeket kielégíteni látszó képesítettséggel felruházva, fog kiemelkedhetni.

Előre kell bocsájtanunk, hogy mi egyáltalában kétségbe vonni nem akarjuk, miszerint egyenlő körülmények és viszonyok között a 3 éves katonának, ha szellemi rugókonysága megőrizhető, a 2 évesnél jobbnak s harczra alkalmasabbnak kellene lenni; de teljes meggyőződésünk, hogy a harczképesség tekintetinek szervezeti formaságok általi tulságos befolyásolása mellett, a szabad katonai szellem szenvedő lesz; s a három éves katona is, tevékenységének végeredményére nézve, épen azt éri el, a mit egy könnyebben alapított szervezet mellett, a két éves katona.

Szervezeti nehézségeknek tehát sem az egyes, sem a csapat harczképességi tekinteteit tulságosan uralni nem szabad, mert különben a véderő harczképesítettségenek czélirányos fejlesztése is korlátolt, műveletei s kezelése nehézkes, alapítása mindenkor hiányos, szelleme pedig többé-kevésbbé nyomott marad.

Ezen szempontokra vonatkozik azon véleményünk is, hogy az erősen tartott 3 évi tetteges szolgálati idő kérdése már elvileg meg van döntve, minden gondolkozó katona által tul van haladva, de még fenntartatik; mert az eltérés ettől, csak egy fél évvel is, szervezetünknek nagymérvü ingadozását idézné elő.

Vagy talán főleg harczképességi tekintetek azok, melyek a katona 3 évi tevékenységét befolyásolják? azt hisszük, hogy nem, mert ha ez utóbbit tekintjük, kiderül, hogy az, a szervezeti formaságok által nagyon is szűk korlátok közzé szorított.

De nézzük, hogy mit tesz a katona azon időn tul, melyben harczképességének, békében egyáltalában megközelíthető fokát elérte?

A gyalogsági ujoncz ugyanis bevonul, kitünő tiszték és jó altiszték kezei között rendszeresen kiképeztetik, a czélba le lö, azután az ör és egyéb szolgálatok teljesítésén kívül átmege a század, zászlóalj, ezredének és többnyire dandárjának minden gyakorlatain és minden harczhelyzetén már az első oktatási év

végéig! Harczképességeért és katonás jó magatartásáért pedig többnyire meg is dicsértetik.

A második éven át ismét előlről kezdi, hogy a mit a mult évből netalán elfeledett, újra megtanulja s a mit megtartott és tud, újra ismételje és ott végezze, a hol az első évben.

A harmadik évben ismét előlről kezdi! hogy a mit netalán a két elsőben elfeledett, azt megtanulja s a mit a két elsőben jól megtanult és számtalanszor ismételt, azt tovább ismételje mindaddig, míg többé-kevésbé közönyössé nem válik. Ha ugyan már előbb szabadságra nem bocsájtatik.

Igy van ez a gyalogságnál s részben a többi fegyvernemeknél is azon különbséggel, hogy itt a lovak idomításának és a szakszerű ismeretek elsajátításának időszaka tekinthető azon időpontnak melyben a katona harczképességének békében megközelíthető fokát elérte.

Kétséget nem szenvedhet tehát, hogy itt a harczszerű fejlesztés üdvös egyszerűsítésének szabályai, egy nehézkes szervezettel állanak merő ellentétben; s lehetetlen, hogy hogy a kettő egymást helyesen kiegészíteni s véderő viszonyainkat előnyösen befolyásolni alkalmas legyen.

Hová juthatunk tehát egy oly szervezettel, a melynek csak is a csapat mindenkori harczképességét kellene szem előtt tartani; s a mely, ha a közszellemnek kárára nincsen, azt bizonyára előmozdítani sem lesz képes.

Talán a fokozott kötelesség érzetre? Hiszen az meg van az egy éves katonában is és épen oly jól nyilvánul mint a három évesben.

Vagy talán a szolgálati rutin-ra? De ezt eltekintve attól, hogy a katona kellő bevezetés mellett aránylag rövid idő alatt elsajátítani képes, bírják a tisztek s a két évi szolgálati idő és czélszerű szervezeti alapítás mellett fogják birni az altisztek is, kik nélkül a katona fontosabb alkalmazásba nem jön s nem jöhet.

Igen kell tehát tartanunk, hogy ezen, szervezetenleg csak az altisztek fejlesztési módozataira nézve — s ott is, csak a 3 évi időtartamtól jóval elütrő időpontig — indokolható rendszer, a főfigyelmet véderőnk egyébkénti fejlesztési módozatairól s a hadműveletek teréről, oda tereli majd, a hol az az államra s ennek kezdeményezési képesittségére legkevésbé kívánatos.

Tagadhatatlan azonban, hogy szervezeti viszonyaink az altisztek fejlesztésének — és a nekik nyújtandó gyakorlati alkalomnak

kérdései által, egy bizonyos mértékig továbbra is és annál jobban befolyásolva maradnak, mennél fejletlenebb viszonyu népnevelési ügyünk; s mennél komplikáltabbak, altiszteink ügyességét és értelemfejlesztését befolyásoló szabályaink.

Szervezetünknek a három évi újonczjutalékra alapított rendszeréből tehát, csakis az altisztek oktatói minőségének biztosítási módozatait merithetjük bizonyos mértékig ki. Ezen körülménynek azonban, hogy véderőnk egyéb érdekei általa nagyon háttérbe ne szorittassanak, nem lenne szabad a véletlennek átengedve lenni, mert a szervezet maga nem csak az altisztekért, de ezek, az állam fegyvert fogható nagy tömegéért tekinthetők mindenkor fenntartottnak. S így, a jelenlegi szervezeti viszonyoknak, az altisztek minősültségének biztosítására fektetett indokolása is, csak bizonyos mértékig, de semmi képen 3 évi idő tartamig, kiterjeszhető nem lesz. Ugyszintén a pótdíjas altisztek intézményeinek rendszeresítése, s fenntartása sem látszik a 3 évi tetteleges szolgálati idő mellett eléggé indokoltnak. *)

Meg kell még jegyeznünk, hogy nézetünk szerint a valódi különbséget a katona és katona között, nem a tulságos hosszú, vagy mérsékeltbb tartamu szolgálati idő teszi, hanem részben azon tapasztalat, melyet válságos helyzetekben szerzett, de a mely sokszor hosszabb időn át sem kínálkozik; részben pedig azon akarat erő s uralkodója iránti odaadás, mely meggyőződésévé válik, de a melynek csiráját tűzhelyünkön ép úgy, mint magában a seregben kell találnunk, s végre azon előljárói hatáskör, s evvel együtt egy raj, jár ór, vagy löveg vezetésbeni ügyesség, mely őt nehéz körülmények között tenni és gondolkozni tanítja.

Mind ez, amennyiben arra békében egy általában alkalom nyílik, az ügyesebb elemeknek kellő gondozása és hasznosítása mellett már az első év végével is elérhető; s ezeknek a második éven át oktatói minőségben való alkalmazásukat, annál kevésbé teheti kérdésessé, mert hiszen a mindenkori felügyelet tapasztalt tisztek kezében van.

A 3 évi tetteleges szolgálati időhöz való szívós ragaszkodással sem államunknak, de véderőnk többi részeinek sem teszünk jó szolgálatot. Önfenntartási ügyét az egyiknek, s hivatásszerű

*) A pótdíjas altisztek száma magában a közös hadseregben majdnem 20,000 főre tehető s a békelétszámhoz arányitva, átlag 7%-al vagyis minden 15 ember után egy pótdíjossal vehető számításba; mi a katonai évi költségvetésre 1,900,000 forintnyi befolyást gyakorol.

feladatát a másoknak nem könnyítjük, seregünk hadilétszámának fejlesztését pedig, igen-igen nehézkesé tesszük. S így nem czélszerű, hogy ez, egyrészt pénzügyi és nemzetgazdasági érdekeinknek, másrészt pedig hadi kereteink czélszerű és nagyobb számban alapíthatásának korláta legyen akkor, a midőn a három évi tettleges szolgálati idő, hadihatalmunk ujonczjutalékának kiképzetésére és harczszerű fejlesztésére sem múlhatlanul szükséges. Sőt, amennyiben nemcsak a honvédségek és a közös hadsereg hadilétszámának egyöntetű kiképzését teszi lehetetlenné, hanem még az egész póttartalék harczszerű fejlesztésének is akadályát képezi, kevésbé üdvös következményeket is szülhet.

Ehez járul még azon körülmény is, hogy a közös seregnél, szervezeti alapeszméjének értelmében és évi ujonczjutalékának, meg békelétszámának mértéke szerint, évente körülbelől 8—10.000 főnyi legénységnek kell a három évi tettleges szolgálati időtartamtól nagyon is elütő rövid és rövidebb kiképzésben részesülnie; mi maga a sereg hadilétszámát 10 éven át, körülbelől 100.000 főnyi oly elemmel van hivatva szaporítani, mely a többtől elütő kiképzése folytán egy hadjárat alkalmával, a három éves és pótdíjas altisztek daczára is, nemcsak az egyes csapatok vezetését érheti igen érzékenyen, hanem a hadvezetés által is külön tekintetekben való részesítést igényelvén, a hadműveletekre, amennyiben ezen bajok nemcsak magukban állanak, hanem a póttartalékosok és honvédségek bevonása által még inkább fokoztathatnak, minden esetre kedvezőtlenebb befolyást gyakorolni képesek, mint a rövidebb, de egyöntetű kiképzésből kifolyó elemek alkalmazásának lehetősége, melyek mind, a 3 évi szolgálati idő és az avval járó nehézségek mérséklésére utalnak. Erre t. i. a három évi tettleges szolgálati idő mérséklésének kérdésére nézve azon nézetben vagyunk, miszerint azt leszállítani, mindaddig képesítve nem leszünk, míg a védtörvényben biztosított tényezők is meg nem változnak: s még különösen a békelétszám fontos kérdése is el nem döntetik.

$$\begin{array}{ccccc} \underline{a)} & \underline{b)} & \underline{c)} & (\text{P é l d a}^*) & \underline{d)} & \underline{e)} \\ 240,000: 3 = 80,000 & \text{és ha ezt szorozzuk} & 10 = 800,000 \\ 240,000: 2 = 120,000 & \text{és ha ezt szorozzuk} & 10 = 1.200,000. \end{array}$$

*) A következőkben felhozott példánál:

az *a*) a béke létszámot;

az *b*) a tettleges szolgálati időt években;

az *c*) az évi ujonczjutalékot;

az *d*) a seregben töltendő védkötelezettségi időt években;

az *e*) a hadi létszámot jelenti.

A béke létszám kérdése pedig addig el nem dönthető, míg a 3 évi tetteges szolgálati idő kisebbitése is, ki nem mondatik.

(P é l d a

$$\begin{array}{l} \text{a)} \quad \text{b)} \quad \text{c)} \\ \hline 210,000 : 3 = 70,000 \text{ és ha ezt szorozzuk } 10 = 700,000 \\ 180,000 : 2 = 60,000 \text{ és ha ezt szorozzuk } 10 = 600,000 \end{array}$$

Ha tehát seregszervezetünket a védtörvény nagyobb megváltoztatása nélkül, államunk e fontos kérdéseinek valamelyikében, módosítani akarnánk, akkor azt csak mindkét elvi kérdés együttes feladása mellett tehetnénk; mivel egyik, a másikat maga után vonja. Ez pedig úgy magyarázható ki, hogy a (800,000 emberre megállapított) hadilétszám évi ujonczjutalékának (80,000) harcszerű kiképeztetése végett, van szüksége a seregnek jelen békelétszámára, ez pedig 3 évi ujoncz jutalékon alapszik ($80,000 \times 3 = 240,000$.)

Ennélfogva a sereg békelétszáma, tekintettel a 3 évi tetteges szolgálati időre van szervezetenleg megállapítva; s így, ha a három évi tetteges szolgálati időhöz ragaszkodunk, akkor a jelenlegi békelétszámot leszállítani nem is lehetséges, (csak évközben tehetjük ezt kismértékben) mert különben a 80,000 emberből álló ujoncz jutalékot sem lehetne felvenni. Ezt tehát kisebbiteni kellene, mi azt eredményezné, hogy 800,000-re megállapított hadilétszámot harczképesen, vagy fenn nem tarthatnánk, vagy pedig a hadi létszámot az ujonczjutalék kisebbitéséhez képest apasztani kellene. És ha ez utóbbi sem volna foganatosítható, akkor, a védkötelezettségi időt, mely a közös seregre most 10 év (egyéb-ként 12 év) azon arányban kellene meghosszabbítani, aminő arányban a sereg békelétszáma csökkenne, illetőleg annak ujonczjutaléka kisebbedne.

(P é l d a

- 1) ujonczjutalék $60,000 \times 10 = 600,000$ ember harczképes állomány, tíz évi védkötelezettségi idő alatt;
- 2) ujonczjutalék $60,000 \times 14$ védkötelezettségi évvel $= 840,000$ ember harczképes állomány.)

Ha pedig a jelen békelétszám fenntartásához ragaszkodnánk csak, akkor, a 3 évi tetteges szolgálati idő kérdését is elvileg fenntartani kénytelenítve lennénk, mivel ezt, csak az esetben

ehetne leszállítani pl .2 évre, ha egyszersmind az ujonczjutalékot 80,000-ről 120.000-re emelnék fel. De ez azt is eredményezné, hogy vagy a hadilétszámot kellene újból megállapítani és 1.200,000-re emelni, vagy pedig ha ez lehetséges nem lenne és a jelenlegi hadilétszám mellett kénytelenitelnék megmaradni, akkor a védkötelezettségi idő rövidítését körülbelől 3 évvel kellene keresztül vinni, t. i. 10 évről 7 évre, mi körülbelől 840.000 főnyi hadilétszámnak felelne meg.

Eltudnánk ugyan magunknak azon esetet is képzelni, hogy az eddig törvényesen biztosított tényezők korlátai között, a 3 évi tetteges szolgálati idő 2 évre lejjebbithető lenne, anélkül, hogy a jelen békelétszám (240.000) elvileg feladatnék. De ez szintén nagy szervezeti módosításokat és a védtörvény nagymérvű revisióját is maga után vonná, s hasznos eredménye mégis kérdéses maradna.

Ez esetben a jelenlegi békelétszámot (240.000) nem a minimumnak, mint eddig, de a maximumnak kellene tekinteni, s azt 160.000 főnyi minimumig csökkenteni tudni.

A hadilétszámban 800,000 főnek kellene a minimumot képviselni és szükséges lenne ezt, az általános védkötelezettségi elvszigoru és igazságos alkalmazása által az évi ujonczjutalékban keletkező szaporodáshoz képest, mindaddig emelni, míg az, egyáltalában lehetséges. Tehát tekintet nélkül a póttartalékra, folyvást szaporodhatnék a hadilétszám, melynek csak minimuma lenne meghatározva.

Az ujonczjutaléknak egy ideiglenes póttartalék által biztosított évi minimuma, 80.000 lenne; évi maximuma pedig az állítás és sorozás eredményéhez képest változó és növekedő.

Ekkor a hadilétszám harcyszerű kiképztetése a seregnél eszközölhető volna:

- a) az ujonczjutalék minimumáig;
- b) az ezen minimumon felül keletkező ujonczozási többlet 120.000 ujoncz erejéig, vagyis a fenntartani szándékolt békelétszám feléig;
- c) az ezen felüli netaláni ujonczozási évi többlet, azon évben, melyben az ujonczjutalék a 120.000-et ki nem adja; s végre
- d) a 120.000-nyi ujonczjutalékot több éveken át netalán meghaladó és a c) pont szerint harcyszerűleg ki nem képezhető

többlét pedig, a védtörvényben kimondott előgondoskodás által, vagyis a birodalom két honvédségénél.

De eltekintve attól, hogy ezen eljárás által nagy szervezeti ingadozások jönnének létre, még az is megeshetnék, hogy a birodalom két honvédségének csak a 11-ik és 12-ik korosztály tartalékosai jutnának majd osztályrészül, azon kérdéses többléttel együtt, melyet a d) pont alatt mutattunk ki; mi ezen intézményeknek jelenlegi szervezetükben való fenntartását is lehetlenné tenné.

Ezen intézkedésnek különben a közössereg kebelében is azon kifolyása lenne, hogy új keretekkel kellene szaporítani jelenlegi szervezetét, hogy a fogyatékpótlás tekinteteivel 1,200,000 főig emelkedhető hadilétszámát felvenni, s harczképesen fenntartani képesítve legyen; mi azt a jelenleginél sokkal költségsőbbé tenné.

Véderő és szervezeti viszonyaink közepett tehát ez lehetetlennek látszik, s csak annak bizonyítására hozatik fel, hogy seregünk szervezeti átalakulások nélkül, jelen elvileg fenntartott békelétszámát, a 3 évi szolgálati időnek elejtése nélkül, feladni nem képes.

E kérdések egyikének eldöntése, másikának fenntartása különben is oly nehéz feladat, s oly nagy horderejű intézkedések és kérdések megoldása által van kísérve, hogy csak mindkét elvi kérdés együttes fenntartásáról, vagy feladásáról lehet akkor szó, a midőn szervezetünk alkalmazkodási képesítettséget a 2 évi tetteges szolgálati idő alapján megbeszéljük.

Mindkét elvi kérdésnek feladása és a két (2) évi tetteges szolgálati időhöz való alkalmazkodás, a közös sereg jelen szervezetének mint olyanak további fenntartása mellett, — nézetünk szerint két esetet tesz látszólag lehetségessé, ugyanis:

a) vagy megtartja jelenlegi elvileg 80.000 főre kiszámított évi ujonczjutalékát, mi a hadilétszám és védkötelezettségi időtartam változtatását maga után nem vonja s az ujonczok harczképesítettséget nem csorbitja s ekkor békelétszáma körülbelül 160.000 fő lesz; vagy pedig:

b) kisebbíti ezen évi ujonczjutalékot (pl. 60.000 főre) s ez esetben — vagy hadilétszámát kell 800.000 ról pl. 600.000 leszállítani, vagy pedig a védkötelezettségi időtartamot kell 13 évre

és még azon felül is meghosszabbítani; és ekkor békelétszáma (pl. 120.000 fő lesz) *)

(Példa.)

	a)	b)	c)	d)	e)
1)	160.000:	2=80.000	×	10=800.000	
2)	120.000:	2=60.000	×	10=600.000	
3)	120.000:	2=60.000	×	13=780.000.)	

A b) alatti hadilétszámra vonatkozó tételek ugyan a véd-törvény revisioja mellett változás alá vonhatók, ha t. i:

1-ör: a sereg 11. és 12-ik korosztályát a honvédségeknek a 10-ik védkötelezettségi év végével át nem adja, miáltal a hadilétszám emelhető lesz;

2-or: a póttartaléknak eltörlése, s egy más hivatásu pót-tartalék rendszeresítése által, minek folytán az évi ujonczjutalék növekedése s a hadilétszám további emelkedése is várható.

De ezen intézkedések egyike sem volna befolyással, a jelenleg fenntartott békelétszám kisebbitésére, sőt a hadilétszám nagyobbodása végett, bizonyos számú hadirendeltetésű keretek előkészítését igényelné; a b) alatti tényezőkre pedig annyiban hatna ki, hogy ott az évi ujonczjutalék fenntartását körülbelől 70.000 fővel a hadilétszám fenntartását 12 évi védkötelezettségi idő mellett 840.000 fővel, a békelétszámot pedig 2 évi tettlegetes szolgálati idő mellett 140.000 fővel tenné lehetségessé.

A békelétszám ilyetén alakulásai mellett tehát, seregszervezetünk arányítása, az egyes fegyvernemek harc- és mozgóképességi tekinteteit tárgyaló szempontokra nézve is, több valószínűséggel csak a 2 évi szolgálati idő és kisebbitett (160.000 főnyi) békelétszám eshetőségét feltüntető első példa alapján, beszélhető meg.

Ezen példát pedig azért választottuk, mert mi a 2 évi tettlegetes szolgálati időt minden tekintetben elégségesnek tartjuk arra, hogy a katona és tisztés harczképességének azon megközelítő fokát elérje, mely béke idején egy általjában elérhető, s mert úgy véljük, hogy birodalmunk védképességének tekinteteit megóvni, s egy minden kellékekkel felruházott hatalmas hadiszervezetét létesíteni, a 2 évi tettlegetes szolgálati idő, s az ebből eredő békelétszám mellett is lehetéses.

*) Az ujonczjutalék emelésének esélyeit fentebb már említettük, s itt mint 3-ik eshetőséget mellőzzük.

Ezen időnek csak egy félévvel való szaporítását is, az állam öfenntartási érdekeire való tekintettel czélszerűnek nem tarthatjuk, amennyiben az a jelen szervezetet gyengítve fenntartani talán még képes lenne, de birodalmi véderőnk hadilétszámának egyöntetű elő készítését a válság pillanatára és egységes alapítását továbbra is lehetlenné tenné. Véderő viszonyainknak szükséges erősödését s hadihatalmunknak összeillő, egymást helyesen kiegészítő értékesítését pedig jövőre nézve is kizárná. Ezen kívül megkivánná az ujonczjutalék felemelését, a nagyobb hadilétszámnak elhelyezését, a keretek szaporítását és sok más, az állandó és rendkívüli költségvetést nagyban emelő intézkedéseket is, melyeket a jelen szervezeti alapon foganatosítani kilátásunk nincsen. Ennélfogva további fejtegetéseink alapját, amennyiben az a közös sereg egyes fegyvernemeinek alkalmazkodási képességére vonatkozik, csakis a 2 évi tetteleges szolgálati idő és kisebbitett (160,000 főnyi) béke létszám fogja képezhetni.

Az eddig érintettek folytán a gyalogságnál és a többi fegyvernemek s intézeteknél is, szervezeti alapeszménk értelmében két korosztálynak kellene jövőre állandóan meglenni; vagy is minden fegyvernemnek két évi ujonczjutalékát, békelétszámában tartani.

A gyalogság ujonczjutaléka körülbelől 53,000 főre, a többi fegyvernemeké pedig 27,000 főre tehető *) mi annyit tesz, hogy ezen szám bevonása után, mind a gyalogságnál, mind a többi fegyvernemeknél, minden évben, ugyan annyit szabadságot kellene, hogy a sereg kisebbitett békelétszámát (160,000 fő) felvehesse illetőleg fenntarthassa.

Az összes gyalogság, mely jelenleg három korosztályban körülbelől 161,000 főnyi valódi békelétszámot képvisel, egy korosztályt (körülbelől 53,000) az első évben minden fennakadás nélkül szabadságot, de már a következő s átmeneti intézkedések folytán csak két korosztállyal rendelkező évben, az ujoncz-sorvány kiképeztetése tartamára elvesztené mozgóképességének értékét, mivel a kis létszámú századok egy része az újonczok által, más része pedig a belszolgálat stb. által, lenne teljesen lekötve.

Ha pedig a kisebbitett békelétszám harcszerű kiképeztetését tekintjük, akkor seregünk jelen szervezete mellett a gyalog-

*) Miután a valóságos ujonczjutalék a 94,000 főt meghaladja, 14,000 főnyi különlet marad kérdésben, mely az egyes fegyvernemek szervezeti viszonyainál szintén tekintetbe veendő.

ság, mely összesen 1800 tábori és tartalék századot képvisel, ha ezek békelétszáma egyenlővé tétetik, egyenként 30 ujonczot felvenni, kiképezni, s két éven át fenntartani képesítve van és képesítve marad azon esetre is, ha az első három zászlóalj századai, s a tartalék-parancsnokságok zászlóaljainak századai között, a létszám különböző lesz. Utóbbi esetben azonban, az egyes századok ujonczjutaléka is, ezen különbözethez képest apadni, vagy növekedni fog, a békelétszám feléig.

Az évi ujonczjutalék harczképesítettsége tehát lehetséges lenne, a két évi tetteges szolgálati idő és kisebbitett békelétszám mellett is, amennyiben azok saját századaik kötelékében való kiképzésnél, bezárólag a szakasznak minden harcz helyzetében begyakorolhatók; míg e gyakorlatok, az ujoncz-sorvány kiképzetésének tartamára, ha utóbbiaknak oktatása minden zászlóaljban együttesen s csak egy századnál foganatosíthatnák, egész a század néhány harcz helyzetének ösmertetésére is kiterjeszthetők.

Másként állana azonban a tisztek, altisztek és legénység további kiképzetésének fontos kérdése, miután ezek, a század kötelékében kifejtendő gyakorlati tevékenységükben a fegyver gyakorlati időszakok kivételével, (ha t. i. tartalék korosztályaikat begyakorlás végett néhány hétre felveszik) állandóan és igen korlátozva lennének.

Sőt, ha a kül- és belszolgálat teljesítését, a betegeket, gyengékedőket, az altiszti, dobos, kürtös, utász és sebesültvivő tanonczoknak szükségszerű külön oktatását is tekintjük, akkor, a gyakorlati kivonulásra és a tisztesek további kifejlesztésére már a nélkül is tulgyenge századok még nagyobb összeolvadásuk folytán mint harczászati egységek fenntarthatók egy általában nem is lennének.

Ez pedig a tábori századoknál sem volna kikerülhető, még akkor sem, ha utóbbiak, a tartalékezekre századainak rovására megnagyobbíthatnának; mivel még ez esetben sem lehetne a tábori századok létszáma altisztekkel s mindennel együtt . . . 67 főnyi legénynél sokkal több; a tartalék századok pedig . . . 45 főnyi állománynál többre nem igen rugatnának.

A jelen szervezetnek fenntartása mellett tehát, a századok nagymérvű összeolvadása folytán a tisztek és altisztek, mint nemkülönben s némi tekintetben a legénység is, majdnem tökéletesen és állandóan nélkülöznék azon gyakorlati iskoláztatást, melyre

nekik legalább a század-kötelékben való otthonosságok és önálló intézkedési képességük fejlesztése végett szükségük van.

Ezen némileg segíteni, csak a századok számának kevesbitése által magában a zászlóalj-kötelékben lehetne; s így, amennyiben e fegyvernemnek mozgóképessége is hol egészben, hol részben korlátozva és az egyes alosztályoknak gyenge s időnként igen lekötött létszáma folytán az esetleg szükséges komoly és támogató fellépésnek a kellő nyomaték kölcsönözhető nem volna, nem is igen várható, hogy e fegyvernem, belső értékének teljes feladása nélkül, a két évi tetteges szolgálati idő kérdésének megoldását, gyakorlatilag foganatosítani képes lenne.

Ha ez már a gyalogságnál így van, akkor mi történjék a többi — alkalmazkodni nehezebben tudó — fegyvernemeknél, a hol az ujonczok beoktatása, a lóidomítás, a szakszerű ismeretek és ügyesség elsajátítása többnyire sokkal több, — két, egész háromszor annyi — időt veszén igénybe, mint a gyalogságnál. S a hol az idevágó intézkedéseknek már a lovak békeállományára is ki kellene terjeszkedni.

A lovassági fegyvernemnél a lovak hadiállományának biztosítása s idomított állapotban való fenntartása, jelenleg egy — a lovasság hadilétszámát kétszeresen is túlhaladó — legénységi állomány kiképzését, már békében feltételezi; s e fegyvernemet, a hadiszükségletre szánt lovak nagy részének békeállományban való fenntartása folytán, szerfelett drágává teszi.

Ezen szervezetet tehát, mely költséges voltánál fogva, békeviszonyaink nehezítéséhez nagyban hozzájárul, mozgósítás esetén pedig létszámának majdnem $\frac{2}{3}$ -át nyert hivatásához és államunk hadiképesítetttségének kívánalmaihoz képest, — idejekorán értékesíteni nem tudja, még a harczkész helyzet folytonosságára támasztott nézetek mellett sem tarthatjuk államunkra nézve hasznosnak és eléggé indokoltnak.

Nem pedig főleg azon oknál fogva, mert e fegyvernem harczképességét biztosítani, más és olcsóbb szervezet mellett is lehetségesnek látszik; s mert mozgóképességének biztosítása, czélszerű előgondoskodás által — a mai közlekedési viszonyok mellett — kizárva szintén nincsen, s legfeljebb pár napi előkészülettel jár.

Ez utóbbi, mély békében mint másodrendű kérdés, időre nézve különbséget nem tesz; a mozgósítást megelőző időszakban pedig annál kevesebb feltűnéssel lesz foganatosítható, mennél állandóbb jellegűvé válnak majd a lovasezredek elhelyezései s

mennél inkább közelednek azok, a területi rendszerre alapított sereg szervezetéhez.

Azonban a lovasság szervezetét megbolygatni igen bajos, s nagyhorderejű szervezeti intézkedésekkel kapcsolatban eszközölhető csak; — mivel a hadilétszámnak 10 évi hiányadát kisebbiteni és a békelétszám összegét képező első három korosztálynak tettle- ges szolgálati idejét 3 évről kettőre apasztani, a lovaknak idomi- tott állapotban való fenntarthatása végett, nem lehetséges. Ugy szintén a lovak jelenlegi békeállományát sem lehet kisebbiteni, a nélkül, hogy a lovak hadiállományának szükségletében, pótolhat- lan hiányok be ne álljanak.

Az idomitott lovaknak eltartására való kiadása, s a hadiál- lomány szükségletének oly módoni biztosítása, mint a honvédség nél, kizárva ugyan nincsen; de felforgatná a lovasság jelenlegi szervezetét egészen, mert ez a lovak hadiállományának jelen számbani fenntartására s biztosítására van fektetve. S ha ez a jelen szervezeti alapon még is megkísérletnék, akkor, a lovas ez- redék békelétszámát emberekben, az évente idomitandó lovak szá- mához kellene arányítani; mi azon oknál fogva, hogy a lovasok hadilétszámának 10 évi átlaga, a lovakbani hadi szükségletnek pedig k. b. 6 évi átlagán kívül, még az év közben beálló fogya- ték százaléka is számításba veendő, jelenleg helyesen nem egyez- tethető; jövőre nézve pedig egy új lóidomítási időszak megállá- pitását feltételeznék. S csak, ha majd ezen bizonyára nem könnyű kérdés egyszer tisztázva lesz, lehet a lovasok békelétszámának arányítását is megkísérteni.

Egy további nehézség abban áll, hogy a lovasok békelét- számának a lovak kezeléséhez való arányítása, a három évi tettle- ges szolgálati idő fenntartása mellett, valószínűleg csak az egy évi lóidomítási rendszer alapján lenne megközelítőleg foganatosít- ható; míg a két évi tettle ges szolgálati időhöz való alkalmazko- dási szándék, a hat havi lóidomítási rendszer elfogadását, vagy egyéb szervezeti intézkedéseket, t. i. a hadilétszám feleslegének teljes értékesítését tenné szükségessé.

Ezen esetek egyikében, az idomitott lovaknak a hadi szük- séglet mérveig való kiadása magán vállalkozókra, lehetséges lenne ugyan, azonban, úgy a három, mint két évi tettle ges szolgálati idő mellett, a lovasság békele tszáma és lóállománya, oly mérv- ben fogna csökkenni, hogy mozgóképességük állandó fenntartá- sától eltekintve, a teljes keretrendszerre való átmenet mellett, főleg

csak a lovak idomításának s a tisztek és legénység harczképesítetttségének tekintetei, lennének kellőleg ápolhatók. A lovasság szervezetét befolyásoló, s a legmélyebb béke időre is kiterjesztett harczkész helyzet folytonosságát támogató nézetek azonban, változást és teljes tisztázást igényelnének.

A lovasság mozgóképességének feladását, ha ez a területi rendszerrel kapcsolatban áll, magában véve nem tekinthetjük sem békében, sem a háború előkészítő ügyeire és időszakára nézve egy államunk hadi és tevőleges fellépési képesítetttségét csorbitó és pótolhatatlan hiánynak; mivel a mozgó képességhez támasztott igények, a sereg szervezetének máskénti alapítása mellett békében a gyalogság és tüzérség által elegendőleg óvhatók lennének, s így a lovasságnak majdnem teljes hadilétszámmal és lóállománnyal való állandósítását multhatlanul szükségessé nem tennék. A mozgósítást megelőző időszakban pedig, a területi rendszer gyakorlati foganatosítása mellett, a leggyorsabb kiegészítés lehetősége folytán, a mozgóképesség állandósításához kötött igények is, teljesen kielégíthetőknek látszanak.

De a lovasság magas és kitűnő harczképesítetttségének és minden időben harczkész alakulásának jelenleg fennálló főszempontjai is, sokat veszítenek értékükből azon általános ösmert tény benyomása alatt, hogy egy államunkat fenyegető veszély esetén ezen nagy számban nélkülözhetetlen fegyvernemnek körülbelül hat — jól kiképezett korosztálya, idomított lovak s keretek hiányában fel nem vehető.

Azt hisszük, hogy e feles számu legénység nagyrészenek idomított lovakkal való ellátása s a lovasság szervezetének a hadi lóállomány biztosítására való fektetése, állami érdekeinknek jobban megfelelnek a mai helyzetnél, s a lovasság mozgóképességének részbeni feladásáért elegendő kárpótlást is nyujtanak. A lovas ügyességéből e rendszer sem vonna el semmit, s valószínű, hogy a lovak hadiképesítetttségének fenntartása sem ütköznék legyőzhetlen akadályokba.

E fegyvernemnél különben annyi, s helyesen csak szakértők által méltányolható nehézségek merülnek fel, hogy a két évi tetteges szolgálati időhöz való alkalmazkodás lehetőségét, míg a jelenlegi szervezeti alapeszme fenntartatik, nemcsak ezen fegyvernemre, de ennek szervezeti viszonyai folytán a véderő többi részeire és különösen a gyalogságra nézve is, teljesen kizártnak kell tekintenünk.

A tüzérség, melynek lóállománya számbavehetőleg nem érintethetnék, a változtatási szándék alá, csakis ütegeinek békelétszámát vehetné; míg e szép fegyvernemnek törzsei, lőszeroszlopai és kiegészítési tára, mindenesetre és szükségszerűleg kellene, hogy érintetlenül maradnának.

Ennek következtében az ütegeknek kellene nélkülözni, a 3-ik korosztályu legénység szabadságolása és a lovasütegeknél a lovak elbocsajtása folytán keletkező egész többletet.

Ezen eljárás, tekintve a fegyvernem nehéz feladatát, s a hosszú kiképzési rendszert, a nehéz és könnyü ütegeknél körülbelöl 42 főnyi legénységnek, a lovagló ütegeknél pedig körülbelöl 49 főnyi legénységnek és körülbelöl 22 lónak elbocsajtását, illetőleg kevesbitését vonná maga után; mozgóképesítettésüket minden évben az idomítási és első beoktatási időszakban megkötné, a lövegek kiszolgáltatását pedig jóval nehezitené.

Ugy látszik azonban, hogy ezen ujjalag szervezett fegyvernem a 2 évi tettleges szolgálati időre való átmenet nehézségeit legjobban eltérni képes a nélkül, hogy harcz- és mozgóképessége veszélyeztetve lenne.

Kivételt csak a lovagló ütegek s vártüzérség képeznének, melyeknek alkalmazkodása több és nagyobb nehézséggel járna.

A segéd fegyvernemek közül, a szekereszkar (ujabban vonatcsapat) volna az, mely az átalakítást a legnehezebben tűrné, s a mely mozgóképességében oly csorbát szenvedne, hogy hivatászerű alkalmaztatásának megfelelni alig lenne képes. Ezen csapat hadilétszámának szükségletében mutatkozó hiányok, a lovasság feleslegéből fedeztetnek; minélfogva békelétszáma csekély s alkalmazkodásra nem képes.

VI.

Az elősoroltakból, — melyeknél igyekeztünk röviden s csekély erőnkhez képest az adott tényezőkkel számot vetni, — látható, miszerint közös seregünk szervezeti alkotása olyan, hogy államunk létkérdéséből kifolyó viszonyaink és súlyos helyzetünk teljes felösmerése mellett sem igen tűr nagyobb mérvű változtatásokat, a nélkül, hogy maga magát s az állam hadiképesítetttségét és befolyását ne gyengítené.

Nem tűr változtatást azért sem, mert ha célba vett hivatottságánál fogva szolgálati ideje megrövidítettetik, s létszáma ehez képest leszállítottatik, elveszti belső értékét, ha csak új alapon nem szerveztetik. A mennyiben pedig jelenlegi szervezetéhez mért alkalmazkodási képessége végre is csak gyalogságának egy részére lenne kiterjeszhető, míg a többi fegyvernemeket a fennálló harczképesítetttségi nézetek folytán számbavehetőleg nem érinthetné, állami létkérdésünket feltételező helyzetünk is csak némileg, — de gyökeresen nem — javulhatna és a főfegyvernemet képező gyalogságunk is igen súlyos viszonyok közzé juthatna.

Eltekintve tehát azon aránytalanságoktól, melyek ezen alkalmazkodást követnék, s az egyes fegyvernemeket érintenék, s a melyek a tetteges szolgálati kötelezettség különbféleségeiből szükségszerűleg származhatnának, s eltekintve a közszellemre ez irányban háramló károsodástól, még államunknak is nélkülözni kellene ép azon fegyvernem mozgóképességét, melyre belkormányzati célokból is mindenkor legnagyobb szüksége van.

Kérdés tehát, valjon ez is előnyére válhatnék-e államunk jól megfontolt érdekeinek?

Mi tehát a véderő viszonyainak és a belszervezeti tényezőknek, állami életünkbe mélyen bevágó következményei alapján, mint nemkülönben a sereg szervezetének csekély alkalmazkodási képessége folytán, azon meggyöződésre jutattunk; hogy

a) békeviszonyaink veszedelmes s állandó tulterheltetése nélkül, államunk hadiképességének okvetlenül szükséges fokozását a jelenlegi szervezet fenntartása mellett eszközölnünk, egyáltalában nem lehetséges;

b) hogy mai véderőviszonyaink közepett ki van zárva azon eshetőség is, miszerint a közössereg szervezetétől függetlenül, az állam véderejének fejlesztésében önfenntartási nagy érdekeink kívánatos és megengedhető határaig haladhattunk;

c) hogy a véderő szervezeti viszonyainak különbélesége folytán állami életünk összhangzásához, az állam eszme kellő meghonosulásához és ápolásához, csak viszonyaink korlátai között járulhatunk; s hogy ezt, nagyhatalmi állásunk tartós biztosítására, elégségesnek nem tarthatjuk;

d) hogy a külön szervezetek összesített gyengeségei teljesen elégségesek arra, hogy nagyobb hadműveleteink alkalmával, a legkedvezőtlenebb befolyást gyakorolva, hadvezetésünket nehezsítsék; s végre:

e) hogy keresnünk kell azon alapot, melyen anyagi jólétünk és szellemi virágzásunk mellett hadihatalmunk teljes és korszerű kifejtésében, állami életünk igényeinek, képesítetttségünkhöz mért, határaig hadunk lehet.

Ez keserű, de ösztönző öntudat minden hazafira, s különösen azzá fejlődik, ha tekintetbe vesszük, hogy összesített szervezetünk fenntartása a békeszünetek alatt oly roppant áldozatokat követel, s államunk anyagi helyzetét annyira igénybeveszi, hogy lehetlenné válik a vég megfeszítés és nagy veszély pillanatára, mindazon beruházásokat foganatosítani; s mindazon eszközöket fenntartani, melyek a véderő harczképességének állandósítására, s az állam tevéleges fellépésének nyomatékosságára, a válság idején át lényeges biztosítékul szolgálhatnak.

Mi anyagi jólétünk emelése iránt inkább csak érzékkel, mint ösmerekekkel birunk, s így könnyen megeshetik, hogy tévedünk; de főleg egy hadjárat eshetőségére nézve azt hisszük: hogy mint az állam, egy hatalmas s leginkább a háboru céljaira egészen alapított sereg nélkül, — ugy a sereg, minden tekintetben erős állam nélkül — tökéletes, s teljes értékű nem lehet; mert az anyagi jólét emelésének béke idején tekintetbe vett méltányos igényei, visszaható erejüknél fogva csak akkor nyilvánulhatnak teljes mértékükben, ha az állam „Crisis“-ben van.

Mennél jobban azonosíttatnak tehát a véderő érdekei, az állam és népeinek jól felösmert érdekeivel már békében, annál erősebb lesz mindkettő, mindkettőnek értéke pedig csak úgy növekedhetik, ha erre a békeviszonyok alkalmasak.

Ugy látjuk, hogy e békeviszonyok véderőnk összes szervezeti viszonyait tekintve, egy oldalulag vannak igénybe véve s hogy így államunk belértéke — a helyes mérték be nem tartatása folytán — csökkenőben van, szép és harczképes serege mellett is.

Alkalmas békeviszonyokat teremteni s hadihatalmunk nagy-szerű kifejtésének kettős célját elérni, nézetünk szerint a legközelebbi jövő feladata; melyhez hozzá fogni, ma vagy holnap szükséges leend.

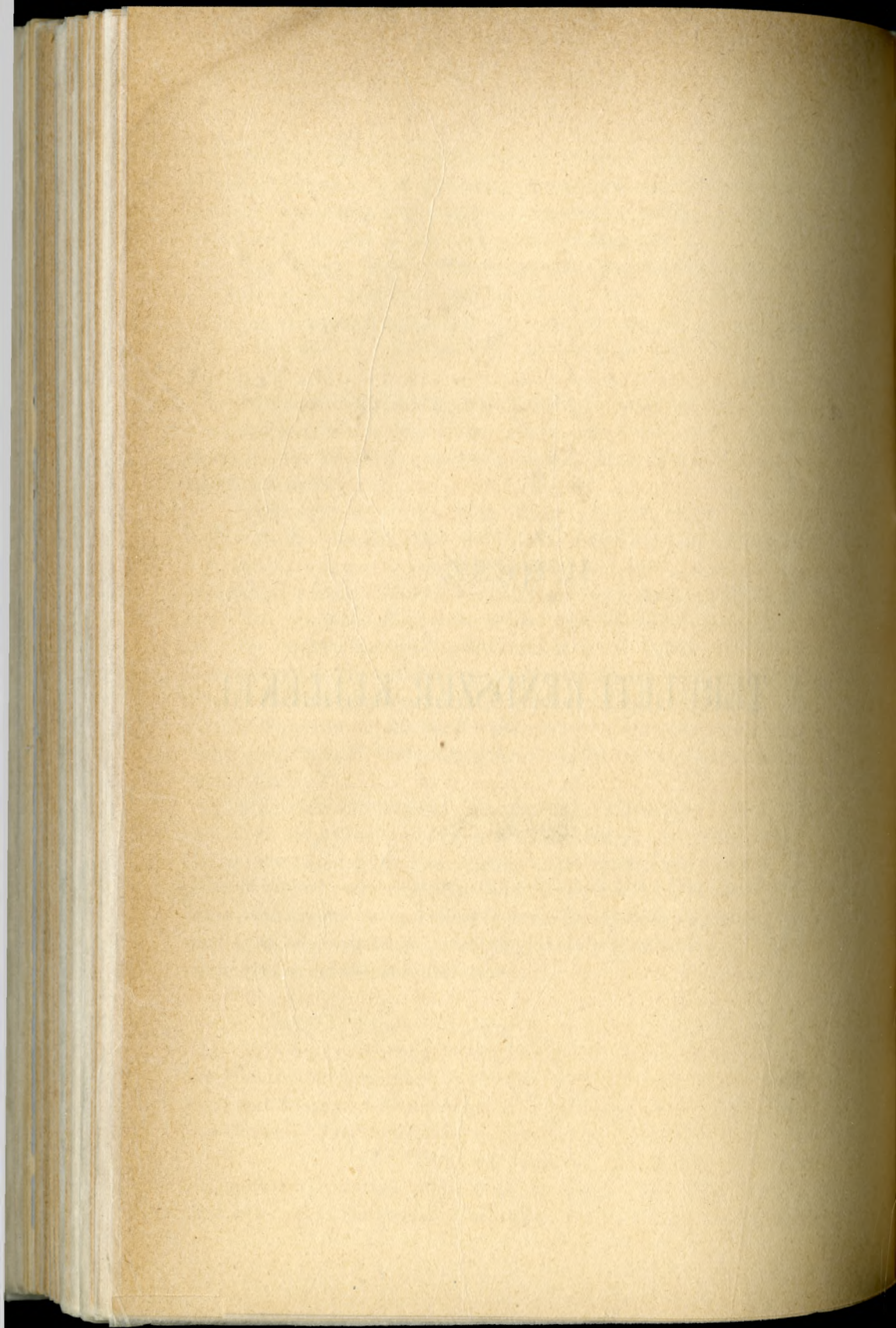
Nem lehet mondani, hogy ez, a jelenben áldozatok nélkül lefolyhat, de szervezkedési viszonyainknak kellő módosítása, mellett azok nagygyá s különösen állandóvá nem válhatnak. Az ideiglenes jellegű áldozatok pedig a véderő szervezetének gyümölcsöző alapítása által, sokszorosan találhatjákkiegyenlítésüket.

Ez esetben azonban, mindenek előtt az egész védrendszer s az ebből kifolyó védtörvény revisiója válik szükségessé; melynél védrendszerünk alapeszméje, tisztán állami jólétünk és védképesítettségünk eredményét kell, hogy kifejezze; s a véderő hadiképesítettségét békeviszonyaink valódi erősödésére felhasználni engedje.

Elzárkoznunk ez elől nem igen fog lehetséges lenni, mert különben megeshetik, hogy a készületlenség s az ebből kifolyó bizonytalanság esélyei előtt fogunk talán épen akkor állani, amikor azt önfenntartási érdekeink legkevésbé teszik majd kívánatossá. Ezen eshetőséget pedig külpolitikának bárminémű fontossága mellett, csak az államunkat közvetlenül fenyegető veszély kilátása indokolhatná, utóbbinak tartamára.

II. RÉSZ.

A TERÜLETI RENDSZER KELLÉKEI.

Fontos politikai, hadászati és harcászati jelentőséggel bíró területi rendszer komoly és gyakorlati keresztülvitelének fogantatása, mivel ezen rendszer alapeszméje az állam mindazon tényezőinek, melyek a hadihatalom gyors kifejtését és szivós alkalmazását előmozdítani hivatvák, egész más jelleget kölcsönöz, mint az eddig tekintetbe vett — seregszervezetünk gyengéinek kiegyenlítését czélzó, de önfentartási érdekeinknek távolról sem megfelelő — területi elvi megállapodások.

Kiválólag fontos ez, mert állami életünkkel szorosan összefügg, a mennyiben kedvező vagy kedvezőtlen békeviszonyokat teremteni képes s mert államunkban egyedüli alapja minden lehetséges véderő szervezetnek.

A területi rendszer könnyíti a szabadságoltak bevonulását, gyors felszerelését és a csapatokat leghamarabb teszi harczképessé. Könnyíti a seregek és csapatok kiegészítését, ellátását, administrációját s különösen hivatva van a hadilétszám harczszerű kiképesítésének egyszerűsítésére és könnyítésére is.

Ez képviseli az időt, melytől az állam hadihatalmának leggyorsabb kifejtése függ. Ez a pénzt, mely államunk védképesítetttségének fokozására, a hadjáratok előkészítésére, folytatására és egyébkénti pénzügyi helyzetünk lendítésére szükséges. Ez eredményezi azon megnyugvást, öntudatot s becsvágyat az állampolgárban, mely a nép és nemzetek áldozatkészségére oly nagy befolyást gyakorol. S ez azon leghatalmasabb rugó, melyben államunk politikai kezdeményezési és tevőleges fellépési képesítetttsége rejlik s mely főleg abban nyilvánul: hogy politikai szándékunkból kifolyó előkészületeinket egy esetleges háborúval szemben, minden feltűnés nélkül és ellenfelünknel hamarébb befejezni. haderőnket pedig kezdeményezési szándékunknak megfelelőleg gyorsabban kifejteni — képesek leszünk.

Csak a területi rendszer gyakorlati és teljes mérvbeni fogantatása alapján lehet végre is a szervezet olcsó, a nélkül,

hogy a sereg harczképessége csorbitatnék, mozgóképessége pedig békében nagyban korlátozhatnék. Ez alapon lehet az állam pénzügyi helyzete kimélve mindazon felesleges és visszás szervezetünk nehézségei által igényelt kiadásoktól, melyek a sereg harczképességének czime alatt, a katonai költségvetést nagyobbitják, bizonytalanná teszik, s az államháztartás rendezését nehezítik.

A területi elhelyezés gyakorlati foganatosítása tehát csak eszköz azon magasabb cél elérésére, hogy a hadrendileg összetartozó szervezeti egységek már békében egy egészet képviselve, összetartozási érzetük fokozása s az ebből eredő előnyök által, az állam hadihatalmának leggyorsabb kifejtését minden időben könnyítsék; a véderő harc- és mozgóképesítettségének költségeit pedig valódi értékükre leszállítsák. Vagyis: hogy a területenkint kiegészítést nyerő csapatok harcászati összefüggése, bezárólag a hadosztályig már békében állandóan biztosítva legyen; és hogy az eddigi szervezet fentartására fordított nagy összegek egy része, a sereg tevőleges fellépési képesítettségének egyéb beruházásaira fordítva, államháztartásunk javára essék.

A területi, mint minden más szervezeti rendszernek értelme azonban csak úgy van, ha az egy területről kiegészítést nyerő szervezeti egységek, a seregtestek harcászati kötelékében egy teljes egészet képviselnek, s a helyes harcászati kapcsolatot a legkisebb egységig lehetővé téve, a nagyobb seregek leggyorsabb összeállításának lehetőségét is teljes érvényre emelni képesek.

Csak a kiegészítési kerületek gondos megválasztatása és kikerekítése lehet tehát viszonyaink közepette azon alap, melyre a hadiszükségletek és hadiszolgálmányok berendezését építeni, a kiegészítést és csapatok elhelyezését fektetni, a sereg adminisztrációját pedig alkalmazni szükséges. S minél tökéletesebben kombinálható mind ez, a kiegészítési körletek számarányával, s a fegyveres erő első szükségletét képező hadiszolgálmányok statisztikájával, annál kedvezőbb lesz az illető seregrész tevőleges fellépési képesítettsége is és annál egyszerűbb lesz a csapatok kiegészítése, ellátása, közigazgatása és mi főkellék, harcászati kapcsolata és kiképeztetésük módja is.

Mindezek oly előnyök, melyeknek mielőbbi biztosítását államunk jól megfontolt érdekei még a jelenlegi szervezeti formagóság árán is szükségessé tennék, különösen akkor, ha ez által

véderőnk harczképessége kérdésessé nem tétetik; a hadvezetés eszközei pedig egészben véve egyszerűsíthetők; s ha az átmenet nehézségei folytán, pénzügyi helyzetünk túlfeszítésétől menten, nagy és állandó áldozatok hozatalára nem kénytelenítettünk.

Hogy itt az ellentétek nagyok, s hogy kiegyenlítésök sok nehézségekbe ütköznek, s még több fontos kérdés előleges tisztázására szorítkozik, az bizonyos; de az sem szenved kétséget, hogy ezen ellentétek kiegyenlítésétől birodalmunk hadihatalmának szerencsés alapítása is első sorban feltételezett és hogy ennek szerencsés megoldását foganatosítani, csak az állam és a véderő békeviszonyainak elfogulatlan méltatása alapján lehetséges. Így képzeljük ezt mi, mivel akár az adózók érdekeinek szempontjából ítéltsék az egyoldalulag meg, akár pedig tisztán harczképességi és katonai tekintetek játszáka a megoldás körüli főszerepet, mindég csak államunk belértékét károsító kinövésök jöhetnek majd létre, melyek, vagy népeletünk erősbödésének, vagy véderőviszonyaink fontosabb körülményeinek mellőzését fogják kitétetni.

Látszassanak tehát az ellentétek s leküzdésüknek nehézségei még oly nagyoknak, távolról sem lehetnek azok oly mérvűek, hogy egyoldalú elintézésük, államunk nagyfokú hadiképességének s a hadihatalom hasznosító alapításának főszempontjai által, háttérbe ne szoríttatnának; s hogy elébe ne helyeztethetnének, egy népeletünket hátrányosan befolyásoló kényszer helyzetnek.

Mi azt hisszük: hogy a véderőnek állami életünkkel és a hadvezetés igényeivel való összhangzóbb alapítása által, a már magában eléggé biztosított hazai vállalkozás lendülete, mint nem különben a véderő hadi képességét nem multhatlanul szükségessé tevő minden szervezeti formások feltétlen elejtése mellett, egy nagy lépéssel megközelíthető azon cél, mely népeletünk erősbödésével együtt államunk hadiképességének fejlesztését előmozdítani, s a legtöbb ellentéteket kiegyenlíteni hivatva lenne.

Inkább a szervezeti formásokhoz, mint véderőnk összhangzóbb alapításához kötött netaláni reményeink, bel- és külviszonyaink s földrajzi helyzetünkből kifolyó egyéb érdekeink által különben is túl vannak haladva; s az eddigi szervezkedési formásoknak minden további értelmét elvonják, ha azok önfenntartási érdekeink ápolásának égető szükségét kielégíteni nem képesek.

Utóbbit pedig ki nem elégíthetik, mert tekintsük bár véderőnk különféle szervezeti intézményeinek összhangzását a had-

műveletek egyszerűítésének és támogatásának szempontjaiból egészben; akár pedig a külön intézmények szervezeti egységeinek békehivattatását egyenkint — „a harczszerű kiképzés” — foganatosításának főtekinteteiben, s végre azt: hogy az egész gépezet még is csak azért tartatik fenn, miszerint az államot a veszély pillanatában erőssé, s önfenntartási érdekeink ápolásának biztos támaszává tegye; s kitűnik: hogy mindég csak a szervezeti — s többnyire már a változott viszonyok által túlhaladott formaságok azok, melyeknél fogva sem magunk, sem pedig államunk erősbödéséhez kellőleg hozzájárulnunk nem lehet.

Nincs tehát okunk intézményeink hátrányos formaságainak egyikéhez is ragaszkodni; előnyeit mindegyiknek fenntartani szeretnénk, hátrányait pedig államunk erősbödésének szempontjaiból mellőzni látni óhajtanánk azon alapon, hogy az egész véderő összhangzó szervezete, békeviszonyaink erősbödéséhez járuljon; a szervezeti egységek pedig, békében a harczszerű kiképzés főtekinteteinek szolgálva, háboruban a hadvezetés azon biztos eszközei közzé számíttassanak, melyek a véderő sikerteltes alkalmazását előmozdítani, a hadműveleteket pedig a lehető legfokozottabb mértékben egyszerűsíteni hivatvák.

Ez a szervezeti intézmények különféle minőségei és a szervezeti testek nem eléggé czélszerű harczászati kapcsolata által jelenleg nehezítve van, s nehezítve marad mindaddig, míg az értéktelen formaságokhoz ragaszkodni fogunk, s míg ezeket, magasabb önfenntartási céljainknak áldozatul nem hozzuk.

II.

Ha a magasabban álló belpolitikai okoktól, mint a területi rendszer gyakorlati foganatosításának netaláni gátló körülményeitől eltekintünk s ennek alkalmazását azon előnyök szempontjából ítéljük meg, melyek azt az államra, seregre és népéletünkre sürgősen kívánatossá tennék, be kell ösmernünk, hogy a foganatosítás nagymérvű nehézségekbe ütközik; s hogy ezek, csak lépésről lépésre és csak az idevágó elvi kérdések előleges megoldása alapján küzdhetők le.

E nehézségek jelen szervezetünk mellett igen nagyok, s abban állanak, hogy a csapatok és hadi szükségletek biztosított elhelyezései egy könnyen elő nem teremthetők; hogy a czélszerű kiegészítés lehetősége, a harczászati összefüggés és oktatási rendszer kellékei, sem a jelenlegi véderő szervezetet, sem a birodalom területének mai katonai beosztását érintetlenül nem hagyhatnák; a védtörvény alapos revízióját pedig szükségessé tennék. S hogy mindezek mellett a sereg mozgó képesítettségének fentartása békeben, különösen a lovasságra nézve bizonyos mértékben korlátozva lenne, vagy külön szabályozás tárgyát kellene, hogy képezze.

A területi rendszer gyakorlati keresztülvitelének eddigi főakadályait, a netaláni politikai okokon kívül annak tulajdoníthatjuk, hogy véderőnk egészben, különösen pedig közös seregiünk mostani szervezetével birodalmunk jelenlegi területi beosztásához hozzá simulni nem igen képes, mivel:

1) az általános védkötelezettség elvének alkalmazása folytán, az egy-egy kiegészítési kerülethez tartozó ezredek stb. harczászati egységek felállítása által nagyban fölszaporodtak, minélfogva férhely szükségleteik is annyira növekedtek, hogy azokat a kiegészítési kerületek székhelyein mindenütt feltalálni, a csapatok harczképzettségének és szellemének fejlesztési mérvéhez képest, többé nem igen lehetséges; s mert

2) a szoros szervi kapcsolatot feladni, s az egyes részeket a kiegészítési kerületek székhelyein kívül állandóan elhelyezni, ké

pesítve szintén nincsenek; mivel, főleg a gyalogsági fegyvernemnek, önálló szervezeti egységenkénti együtttartásától van mindaddig harc- és mozgóképesítetttsége is legnagyobb részt befolyásolva, míg az ezredkötelék fennáll. S így a harcászati összefüggés, a gyors kiegészítés, felszerelés és egyöntetű kiképzés tekintetei, az ezred egységeit együttes állomására utalják;

3) az egy ezred-kerületből kiegészítést nyerő minden fegyvernembeli csapatoknak helyes harcászati összefüggését, sem az ezredköteléssel, sem pedig a területi elhelyezési viszonyokkal egyeztetni nem lehet, mindaddig, míg az ezredkötelék fentartatik; s végre, mert

4) az ezred kiegészítési kerületek. célba vett rendeltetésüknek ma már helyes alapul nem szolgálhatnak; amennyiben a seregtöbbleges fellépési képesítettségeinek mérvét, nagyban korlátozni képesek.

Ha meggondoljuk, hogy a területi elhelyezés nem csak a gyalogezredekre, hanem az ebből kiegészítést nyerő többi gyalogsági s más fegyvernembeli szervi egységekre, törzsekre és hadszükségleteik biztosított elhelyezésére is kiterjed, könnyen belátható, hogy mindezen igényeknek, a birodalom kiegészítési kerületeinek nem minden székhelyein lehet eleget tenni.

S ha még tekintetbe vesszük azon szükség szerű és soká nem halasztható eshetőséget, hogy a hadilétszámban mutatkozó felesleg számbavétele és a védkötelezettségi elv kellőbb foganatosítása folytán, a harcászati egységek számát nem csak a gyalogságnál, de a többi fegyvernemeknél is szaporítani és ezeket is a kiegészítési kerületekben elhelyezni kellend, akkor bizonyos, hogy a nehézségek, a felállítandó egységek arányához képest növekedni fognak.

Azt sem lehet szemelől tévesztetni, hogy a lovasság, tüzérség és segéd fegyvernemek területi elhelyezésénél még a gyakorló és művelési helyek közelsége, a lovak ellátása és a járművek stb. biztosított elhelyezései, tekinteteken kívül szintén nem hagyhatók; s hogy mindezen tekintetek, amennyiben a kerületi székhelyek viszonyaival rendszeren összeesnek, a kevesebb igényekkel bíró gyalogság egy részét, a kiegészítési kerületek székhelyén kívüli állandó állomásozásra fognak utalni.

A külalómásokra utalt, főleg gyalogsági, és a többi fegyvernembeli egységek elhelyezése pedig, az oktatási rendszer kellekeit, a felszerelés és hadszükséglet tárgyait képező anyagszerek egy részének kikülönítését, és biztosított elhelyezését fog-

jak szükségessé tenni; minélfogva a központon kívüli elhelyezés is állandó jellegűvé, s a területi rendszernek megfelelővé fogna alakulni.

S így azon kérdés merül fel, vajlon a biztosított férhely szükségletek fellesznek-e található kiegészítési kerületek székhelyein kívül célba vett pontokon is? És hogy a jelenlegi szervezeti egységeknek, a kiegészítési kerületek túlnyomó részében múlhatlanul bekövetkező szétváltása folytán és részeiknek kikülönítése által, a szervitestek tevőleges fellépési képesítésége nem szenved-e?

Ha a területi rendszer gyakorlati foganatosítása, az éppen e tekintetben uralkodó számtalan, de ma már minden alapot nélkülöző előítéletek mellett is, megkísértetnék, annak keresztülvitele, csak a központon kívüli állomások igénybe vétele mellet, mutatkoznék lehetségesnek. Ez pedig mindaddig, míg a felesleges szervezeti formaságokból ki nem vetkőzünk, elhárítatlan akadályokba fogna ütközni, mivel:

a) a seregtestek és csapatok készleteinek, különösen pedig hadiszükségletük biztosított elhelyezésének nehézségei, ha a helyes harcászati kapcsolattól és pénzügyi viszonyoktól eltekintünk is, mindaddig fennfognak állani, míg a seregtestek, csapatok és intézetek jelenlegi szoros szervi összefüggésének szükségessége fenntartatik; s mert;

b) az egykerületből kiegészítést nyerő egységek vagy részek harcászati helyes kapcsolatát helyreállítani, a seregtestek összeállítását célszerűen és könnyedén foganatosítani, a hadrendet pedig minden eshetőségekkel szemben bizonyossá és állandóvá tenni, a szervi testek jelenlegi szervi köteleke és alakzata mellett nem lenne lehetséges a nélkül, hogy a véderő tevőleges fellépési képesítésége nagy megpróbáltatásnak ki ne volna téve.

Mindezen nehézségek tehát csak az egész véderő szervezeteinek máskénti alapítása mellett, nagy szervezeti módosításokkal és a védtörvény beható revíziója alapján látszanak megoldhatónak, s még az állam katonai területi beosztásának és a kiegészítési kerületek kikerekítésének szükségét is feltételezik, hogy államunk tevőleges fellépési képessége fokozható; véderőnk harc-képessége pedig fentartható legyen.

E nehézségekkel megküzdeni szükséges lesz; mert az eddigi területi beosztás nincs, s nem áll már többé arányban az ezredek kiegészítési kerületével; s mivel ezen kerületekben, az azok mind-

egyikéből kiegészítést nyerő gyalogsági szervezeti egységek és egyéb részek harcászati kapcsolatát helyesen megállapítani, a haderő hadrendjének pedig helyes alapot szolgáltatni, véleményünk szerint majdnem lehetetlen. Ezen okok különben államunk tevé-
leges fellépési képesítésére a jelenben is nagymérvű kihatás-
sal lehetnek, amennyiben egy általános mozgósítás esetén többé
jóvá nem tehető bonyodalmakat és zavarokat idézhetnek elő.

A kiegészítési jelenlegi kerületek egy ezred és egy dandár
részére is nagyoknak, egy hadosztály részére pedig némileg ki-
csinyeknek látszanak, ennél fogva azok kikerekítésének szüksége,
különösen ha a honvédségek szervezeti egységeit és egy mozgó-
sítás eshetőségéből származó feles legénységet is tekintetbe vesz-
szük, elodázhatlannak mutatkozik.

Ezen kényszerűség pedig annál hamarabb beáll, mennél in-
kább nélkülözhetlenebbé válik majd államunk önfentartási érde-
keinek nyomatékosabb támogatására, az általános védkötelezettség
elvének igazságosabb és teljesebb érvényesítése is.

III.

Hogy a birodalom kiegészítési kerületei célba vett rendeltésünknek ma már mily kevésbé felelnek meg, igen szembeötlőleg kitűnik, e kerületek mai képesítettségére felállított azon átlagból, melyet a birodalom — álló seregét képviselő — 81 kiegészítési kerülete, az évi ujonczjutalék összehasonlítása folytán, feltüntet.

Ha a birodalmi tanácsban 1879. decemberhavában mondotokra támaszkodunk, s alapul az ott felállított tételeket fogadjuk el, akkor a valóságos évi ujonczjutalék, melyben a póttartalék és honvédségek évi járuléka is befoglaltatik, százhuszonötezer (125.000) főt teszen ki; minek alapján azon eredményre kell jutnunk, hogy tizenkét évi védkötelezettségi időtartam mellett, a fenti ujonczjutalék feltételezen 1 500.000 főnyi hadi, vagyis háboru esetén élelmezendő létszámot képvisel; melyet, ha az egész birodalmi véderő mozgósítható s 1.111.745 főnyi állítólagos hadilétszámával (póttartalék nélkül) összehasonlítunk, körülbelől 388.255 főnyi többlet mutatkozik. Ezen összegből azonban levonandó a birodalmi összes véderő fenti létszámának biztosítására és a mozgósítás kezdetén várható hézagok betöltésére körülbelől $22\frac{1}{2}\%$ mi 250.000 főnyi elenyészésnek felel meg, s így a tulajdonképeni felesleg legalább is 138.000 főre tehető.

Ha pedig a fenti 1.500.000-nyi hadilétszámot a birodalom 81 kiegészítési kerületére átlagosan elosztjuk, azok mindegyike 18,518 főnyi létszámmal és póttartalékkal, vagyis évente 1543 ujonczjutalékkal lesz képviselve.

Ezen átlagos, s egy-egy kiegészítési kerületre eső létszámot, a jelenlegi hadrendi harczászati egységek számerejével összehasonlítva kitűnik, miszerint a kiegészítési kerületek mai képesítettsége is, már inkább egy hadosztály, mintegy ezred számerejének felel meg. Továbbá, hogy a kiegészítési kerület, a hadosztály után esedékes póttartalék és az átlagos elenyészés

levonása mellett is még képesítve marad, a hadtestek, seregek és különböző intézetek parancsnokságaihoz, törzseihez és csapataihoz szükséges kiegészítési legénység kiállítására is. De még egy kis többletük is marad, mely az ujonczozás és védtörvény revíziója esetén, a hadosztály részére szükséges kiegészítési szervek alapítását is megengedné.*)

Ezen feltevés az egyes kerületekre talán nem egészen találó, azonban az államunk képesítettségének, s a véderő eddigi igényeinek mérvén mit sem változtat, mivel nagyban arányítva megfelel; következményeiben pedig a kiegészítési kerületek kikerekítését és hadosztály-kerületekké való átváltoztatását feltételezi, a tartaléksereg, népfelkelés és hadiszolgálmányok előkészítését pedig lehetségessé teszi.

Tekintsük már most azon szervezeti testek s egységeik átlagát, melyek a jelenlegi kerületekből nyerik kiegészítésöket, s látni fogjuk, hogy azok helyes harczászati kapcsolata nem az eddigi ezred viszony fenntartásában, hanem csakis a hadosztály kötelékében állítható reményteljesen helyre; s hogy csak ott értékesíthető államunk tevőleges fellépési képesítettségének követelményeihez és a hadrend állandósításának kívánalmaihoz mérten.

Tirolt kivéve, a többi kiegészítési kerületek mindegyikében a következő szervezeti, harczászati egységeket, vagy azoknak részeit, gondoljuk háboru esetére átlagosan felvehetni, illetőleg, a tengerészettől eltekintve, birodalmi összes véderőnkől az egyes területekre kivethetni; ugymint:

6 sor gyalogzászlóalj (1 gyalogezred)	kb.	5948 fő
2 $\frac{1}{2}$ vadász századot	„	600 „
3 honvédszászlóalj	„	2800 „
Továbbá a többi fegyvernemek egységeinek háboruban működő hányadakint:		
4 sor lovasszázadot	„	684 „
1 honvéd-lovasszázadot	„	171 „
2 $\frac{1}{2}$ üteg tüzérség	„	500 „
1 löszer oszlopot	„	226 „

*) A védtörvény beható revíziója mellett és az állítandóknak alkalmazására vonatkozó kétféle osztályozása alapján, az évi ujonczjutalék, még körülbelül 25.000 fővel látszik szaporíthatónak; mi birodalmunkban 12 éven át még k. b. 300.000 főnyi többletet eredményezne.

1 $\frac{1}{2}$ szekerész századot kb.	600 fő
1 század műszaki csapatot „	229 „
1 század vartüzért s hegyi üteget „	240 „
1 egészségügyi osztagot „	108 „
Egy élelmezési oszlopot (szekerész leg. és 54 fő)	54 „
A különböző törzsek és intézethez szükségeselt hányadra pedig összesen	840 „
Mi körülbelől megfelel	13000 főnek
Ennek póttartaléka k. b. 22 $\frac{1}{2}$ %	3100 fő.

És így, minden kiegészítési kerület átlag kiállítani hivatva van, körülbelül 16.100 főnyi katonát; mi Tirol képesítettségének és 22 $\frac{1}{2}$ % póttartaléknak hozzászámításával k. b. 1.310.000 főnyi létszámot képvisel.

Ennélfogva az ezredkiegészítési kerületek célirányos kikerekítése mellett, továbbá, a birodalomban meglevő feleslegénység értékesítése és a védtörvény revisiója alapján, úgy a kiegészítési szervitek életképességét biztosítani, mint a hadosztály kerületeinek számarányát kiegyenlíteni, végre pedig a helyes harcászati összefüggést a hadrend komplikálása nélkül helyreállítani lehetségesnek látszik.

Ha tehát a birodalom hadiképesítettségét emelni, sereg szervezetünk gyengéit pedig kiegyenlíteni egyáltalában szándékozunk, akkor legelőbb a kiegészítési kerületekben kell — államunk önfenntartási tényezőjeként szereplő szervezeti egységek és nem egységek tömkelegét, hadi fellépésünk kívánatos mérvéig úgy rendezni, hogy azok, mint valódi és egymással szoros kapcsolatban levő tényezők számításba felvehetők, s a hadrendbe helyesen beilleszthetők legyenek.

Jelenlegi szervezetünknek ha nem is minden, de igen sok gyengeségei kiegyenlíthetők, ha a harcászati összefüggés az egész véderőre nézve, a területi rendszerrel együttesen kombináltatik; mire nézve nézetünk szerint az ezredkiegészítési kerületeknek hadosztály kiegészítési kerületekké való átváltoztatása szükséges lenne.

Igy azután a védtörvény beható revíziója, s ennek államunk önfenntartási érdekeihez mért legkomolyabb foganatosítása sem fogná a mozgósítás zavarait növelni; s nem fogná szükségessé tenni, sem azon erők számbavételét, melyek a visszamaradók szervezése és oktatása végett a kivonulók létszámát igen

feltűnően gyöngitik, tartalékseregnek pedig, mivel békében a szükséges előgondoskodásban nem részesíthetők, valami nagy haszonnal alkalmazhatók nem lesznek.

A hadrendet állandóvá, s körülbelől 50 első sorban kivonuló hadosztállyal könnyen áttekinthetővé tenni, a csapatok s hadiszükségletük kiegészítési módját könnyíteni, s a harczászati szoros összefüggést az egy területről kiegészítést nyerő csapatok között helyreállítani, a tartaléksereget, népfelkelést és hadiszolgálmányokat szervezni, pénzügyi-, ipar és nemzetgazdasági érdekeinket méltányolni, nézetünk szerint ekkor sokkal könnyebb lesz.

IV.

Hogy az egy kiegészítési kerülettől függő csapatok szükségleteik legnagyobb részével a kerületi székhelyeken kívül is elhelyezhetők legyenek, harc- és mozgóképesítetttségükben is önmaguktól függjenek, s hogy harcászati helyes összefüggésük, területenkint legalább a hadosztályig helyreállítható legyen, — önállóknak kell lenniök; mert csak úgy remélhető, hogy a jelenleg fennálló elhelyezési nehézségekkel megküzdeni, — s a területi rendszerből kifolyó előnyöket kizsákmányolni — lehetséges lesz, ha az önálló szervezeti egységek száma szaporíttatik, a gazdászat kezelésileg egymástól függő alasztyok száma pedig apasztatik. Azaz, ha az administratív jellegű ezredkötelék elejtetik s az önálló zászlóalj és ütegosztálykötelék lép helyébe.

Ez természetesen csak a magukat könnyebben alkalmazni tudó fegyvernemeket s nem a lovasságot illetné, mivel ezen utóbbi fegyvernemnek harczszerű fejlesztése az elhelyezési, gyakorló és táphelyek tekintetein kívül, még a nagyobb mérvű készletek közelsége és az ezredkötelék fentartása által is befolyásolt marad.

Ennek szüksége a többi és segéd fegyvernemeknél többé-kevésbé clesik, minélfogva a sereg gyalogsága, az ezredkötelék feladása nélkül, — kiegészítési kerületében mindenütt el nem helyezhető, harcászati helyes összefüggése pedig a területi rendszer előnyeivel össze nem egyezhető; s a hol az ezredek szétforgácsoltatnak, ott a harcászati kötelék is laza lesz, mivel a harczszerű kiképzés s annak minden kellékei, az ezredparancsnokság irányításától függők maradnának.

Azon véleményben vagyunk tehát, miszerint seregünk gyalogságának, — ha a területi rendszer gyakorlati gondolatával egyszer megbarátkozik — az ősi ezred kötelékét áldozatul kell hozni s a harcászati összefüggést, a területi dandárok és gazdászat kezelésileg is önálló zászlóaljok által kell biztosítani.

Ugyanígy vélekedünk a tábori tüzérség, a mérnök- és utászkarra vonatkozólag is. Előbbinél az önálló ütegosztály, utóbbiaknál pedig a kisebbitett önálló zászlóalj, szervezetet tartanánk a területi rendszer alap gondolatával jobban megegyeztetetőknek; mivel a kiegészítési kerületek gondos megválasztása és nagyobb (hadosztály) terjedelme, ezen elv alkalmazását, a lovasságot kivéve, általánossá tenni megengedné; a harcászati összefüggés lehetőségét pedig (a hadosztályon belől) ki nem zárná.

Az ezredszervezethez való ragaszkodásnak ma már különben is csak traditionalis értelme van. Az főleg administratív jellegű és sem a friss katonai szellem ápolására, sem pedig a katona és tiszt harczképesítettségének fejlesztésére nyomatékos és oly befolyást nem gyakorol, hogy az, egymásként alapított szervezet előnyei által, különösen pedig a nagyobb fegyvergyakorlatok hasznosítása és az önálló zászlóalj kötelék által ki ne egyenlítettetheték.

Valóban kíváncsiak lennénk tudni, hogy egy gyalogezred és egy önálló vadászzászlóalj tisztikarai között minő különbségek léteznek, ugy szellemi, mint harczképességi tekintetben?

Nézetünk e tárgyban az: hogy ha a gyalogezred tisztikara megtudta óvni mindezideig szellemének frissességét s harczképességének magas fokát, az az ő saját és egyéni érdemök, mely az ezredkötelékkel nem azonosítható, már csak azért sem, mert különben az önálló vadászzászlóaljban kellene a kisebb képesítettséget keresnünk, mi határozottan nem áll!

Sőt, ha az ezredköteléket közelebbről tekintjük, feltűnő, hogy a gyalogsági tisztikarnak ép azon egyénci, kik koruknál és kitűnő képesítettségüknél fogva igen rugékony szellemi képességgel kell, hogy birjanak és a sereg harczképesítettségének minden szellemi kellékeivel felruházva, azokat érvényesíteni közvetlen befolyásuk által hivatvák, — hatáskörük önálló kifejtésében, épen az ezredkötelék következtében befolyásolva és korlátozva vannak.

Értjük a gyalogezredek zászlóaljparancsnokait, kik tudvalevőleg tisztán az ezred szervezet következtében vannak a szabályok rideg foganatosítására utalva, — s a mennyiben ez által önálló gondolkodásuk és tevékenységük is akadályoztatnék, nem hasznosíthatók képzettségük és reményteljes állásuk mértékéhez képest, mint a vadászzászlóalj-parancsnokok.

Az ezredkötelék fenntartása tehát e tekintetben sem lehet a helyes, — s a területi elhelyezést könnyítő — eszköz. — Hasznos eredmények által sem lehet oly seregszervezetben kísérve, mely az állam tevőleges fellépési képesítetttségének előmozdításához a sereg fokozott harczképesítetttségével akar hozzájárulni; s a mely a sereg és csapattestek adminisztrációját csak ezen képesítetttség fokozására kívánja hasznosítani.

Az egyéni képesítetttségen alapuló eredményteljes közreműködést fokozni, az önálló hatáskör kifejtésének lehetetlenségét megszüntetni s a meggyőződés egész odaadásával párosult tevékenységet ösztönözni, államunk és seregünk erősbödésére szolgál; mit szervezetileg előmozdítani a hadműveletek szívósságának és sokszorosíthatásának tekinteteinél fogva is szükséges. Ezt pedig leggyyszerűbben elérni — az önálló zászlóaljkötelék rendszeresítése által tartjuk lehetségesnek; mivel az állam elegendő gondot fordít zászlóaljparancsnokainak kiképzésére ahhoz, hogy őket békében s ha szükséges, háborúban is, önállóan alkalmazhassa; s mert az e tekintetben nyilvánított bizalom, ismét csak az állam és védőjének javára esik vissza.

Mi az ezredszervezetet az általános védkötelezettség elvével és az állam fegyvertfogható nagy tömegének szervezetével jól összeegyeztetni nem tudjuk, a területi rendszerrel s az ebből kifolyó mindennemű előnyök kizsákmányolásával pedig ellentétesnek tartjuk. És így, a harczképesség s a friss katonai szellem ápolásának szempontjainál fogva, határozottan az önálló zászlóaljszervezet mellett vagyunk; s az ezredszervezet elejtésétől, úgy államunk pénzügyi helyzetére, mint a sereg harcz- és gyors fellépési képességének rugékonyságára nézve, nagy és jó eredményeket remélünk.

Békében az önálló zászlóaljszervezet mellett, a dandárkötelékén belől, közöttek parancsnokságok állandó rendszeresítése egészen elejthető, mivel ez, a nagyobb összpontosítások első időszakában, a dandár együttes vagy részbeni felléphetésének előkészületeül, és a tisztek gyakorlati fejlesztésére vonatkozólag, — a rendszeresített féldandár-parancsnokok és a harczképesség veszélyeztetése nélkül is — a szükségnek megfelelőleg, magán a gyakorlati téren lesz helyreállítható.

A közöttek parancsnokságoknak rendszeresítése mozgositás és háboru esetén, meg magában a harczban is, csak az esetben látszik czélszerűen foganatosíthatónak, ha a zászlóaljak mennyisége

egy bizonyos számot meghalad. E szám felett, vagyis hogy a dandár alsóbbrendű egységei hány zászlóalj által legyenek képviselve, vitatkozni lehet, mire nézve azt tartjuk, hogy itt azon szempont mérvadó, miszerint a dandárparancsnok közvetlen befolyása, az önálló parancsnokok és csapatok közvetlen függése által van legjobban biztosítva; s így a közöttes parancsnokságok állandó rendszeresítése még az esetben is feleslegesek, ha az alosztályok száma a hétnél többet ki nem tesz.

Szükségesek véljük azonban a dandártörzsek erősítését oly segédközegek által, kik mindenkor a dandárnok személyes és közvetlen befolyásától függve, annak parancsait szándékához képest átvinni, s foganatosításuk felett őrködni, az ideiglenes működés céljából megosztott dandár vagy kikülönített nagyobb részei felett pedig, a működés tartamára a parancsnokságot is vezetni, kellő képesítettséggel bírnak.

Igy talán az írásbeli parancsadás sokszor nehezebb, a harczyi tevékenység azonban egyszerübb, fokozottabb mérvü, s gyorsabb lesz.

V.

Az eddig felhozottaknak a területi rendszerre visszavezethető értéke abban áll, hogy:

1-ször: a hadosztály kikerekített kiegészítési kerületében a két dandár, s ezekben a zászlóaljok harcászati könnyű összefüggése által a gyalogság — a többi fegyvernemeknek a hadosztály parancsnokságtól való közvetlen harcászati függése által pedig az egész hadosztály harczoló része, — egy kevéssé változó, s igen gyors fellépési képesítettséggel felruházott állandó hadrendi egységet képezne, még az esetben is, ha a segéd-fegyvernemek egységeinek, s a mozgó rendeltetéssel felruházott csapatok egyrészének területi elhelyezésétől, ideiglenesen el is kellene tekinteni;

2-szor: hogy a hadiszükségletek és a csapatok készleteinek biztosított elhelyezése iránt táplált aggályok, s kétségkívül mind ez ideig fennálló akadályok, mint nem különben a csapatok férhely szükségletei, a célbavett pontokon, a kisebb egységek kisebb igényei folytán, legyőzhetlen akadályokba ütközni többé nem igen fognának; különösen nem, ha a célbavett elhelyezési pontok állandó jellegűvé válnak;

3-szor: hogy a tartaléksereg, népfelkelés és hadiszolgálmányok szervezése iránt már békében kellő támpontokat nyerünk és értéksíthetnénk egy államunkat fenyegető veszély esetén néperőnk összességét a nélkül, hogy e célre békében külön, nagy és állandó áldozatokat hozni. kénytelenítetnénk;

4 szer: hogy a területi hadosztályok és a kisebb, nagyobb seregintézetek rendszeres elhelyezésének kilátása alapján, idővel, nagyban előmozdíthatók lennének államunk pénzügyeinek, nemzetgazdászati, ipar és véderőviszonyainak tekintetei is, a meny nyiben:

a) mindennemű hadiszükségletek előállítása, a hazai iparvállalatok alapján bizonyos mértékben állandósítható lenne; s lassankint az állam erkölcsi. — a hol szükséges anyagi — tá-

mogatása és az iparcikkeknek mindég nagyobb mérvű igénybe vétele által oda fejlődhetne, hogy a nagyobb seregintézeteknek hadművelleti területenkinti decentralisatiója, a kisebbeknek pedig hadosztály vagy hadtest területenkinti rendszeres elhelyezése és állandósítása legyőzhetlen akadályokba többé nem ütközne;

b) véderőnk összhangzó szervezete mellett a belvédelem szívóssága, s a tevőleges fellépési képesség nyomatékossága, államunk katonai belbecsével együtt nagyban emelhető, s a területek anyagi jólétének s hadiszolgalmányi képességének arányához mérten hatványozható lenne;

c) hogy a kiegészítési szervi testek tökéletesbitése és a katonai népnevelés emelése mellett a véderő szervezete is folyton egyszerűsíthető, s békeigényeiben mindinkább a nemzetgazdasági, pénzügyi és iparviszonyokhoz hozzá simulni képes lenne.

Az eddig elősoroltak már magukban is elég nyomatékkal birhatnának a területi rendszer gyakorlati foganatosítására, de jótékony hatása ennek, mint még kimutatni szándékunk, az állam pénzügyi, nemzetgazdasági, ipar és főleg véderő viszonyaira sem maradhatna el, a mennyiben mindezeknek erősödését célzó méltánylását is lehetségessé tenné; az állam kezdeményezési képességét pedig nagy mérvben növelné.

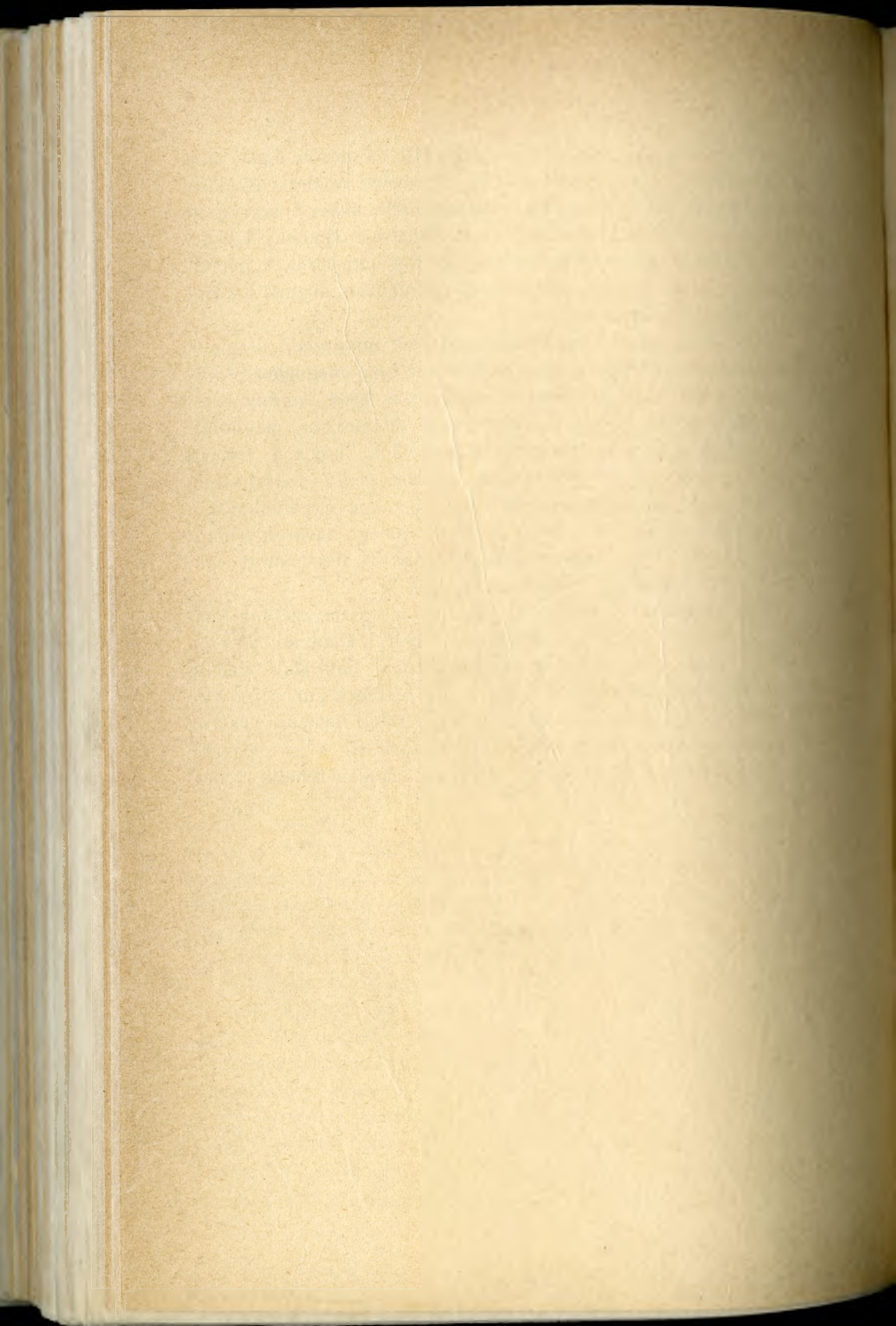
Noha az elhelyezési nehézségek államunk területi rendszerében sok helyütt nagy, s figyelmen kívül nem hagyható fontossággal birnak, mégis remélhető, hogy: ha az előgondoskodás, a birodalmi véderő legnagyobb részének állandó területi elhelyezése alapján történik, ha a gyalog, tüzér s műszaki ezred kötelék feladatuk, s a keretek egy részének békelétszáma részben kisebb lesz, akkor, a szervezeti testek kisebb igényei folytán biztosított férőhelyek tekintetében sem fogunk pótolhatatlan hiányokat szenvedni.

Remélhető ez annál is inkább, mivel alig képzelhető el a jelenben is, hogy egy vadász-zászlóaljnak elhelyezése a birodalom bármely félig-meddig művelt részében mind ez ideig, tisztán elhelyezési tekintetekenél fogva komoly akadályokba ütközött volna; míg ellenben könnyen elképzelhető, hogy a nagy és sok igényekkel bíró ezredek harcászati összefüggésük feladása és adminisztrációjuk nehezítése nélkül, nem küldhetők mindenüve oda, hol tartózkodniok kívánatos lenne, t. i. kiegészítési kerületeikbe; mert ott, még a többi fegyvernemek is igényeket táplálnak.

Ha tehát a nagymérvü önmegtagadást és messze ágazó személyes érdekek alárendelését feltételező területi rendszer gyakorlati alkalmazásának elve egyszer elfogadtatnék: akkor a szervezeti átalakulást is elvileg kimondani, s azt látható eredménnyel és érdekeinkhez mért gyors határozottsággal foganatosítani, a lehetőség mérvéig szükséges lesz; mert bárhogy forgatott államérdekeink így teszik ezt kívánatossá.

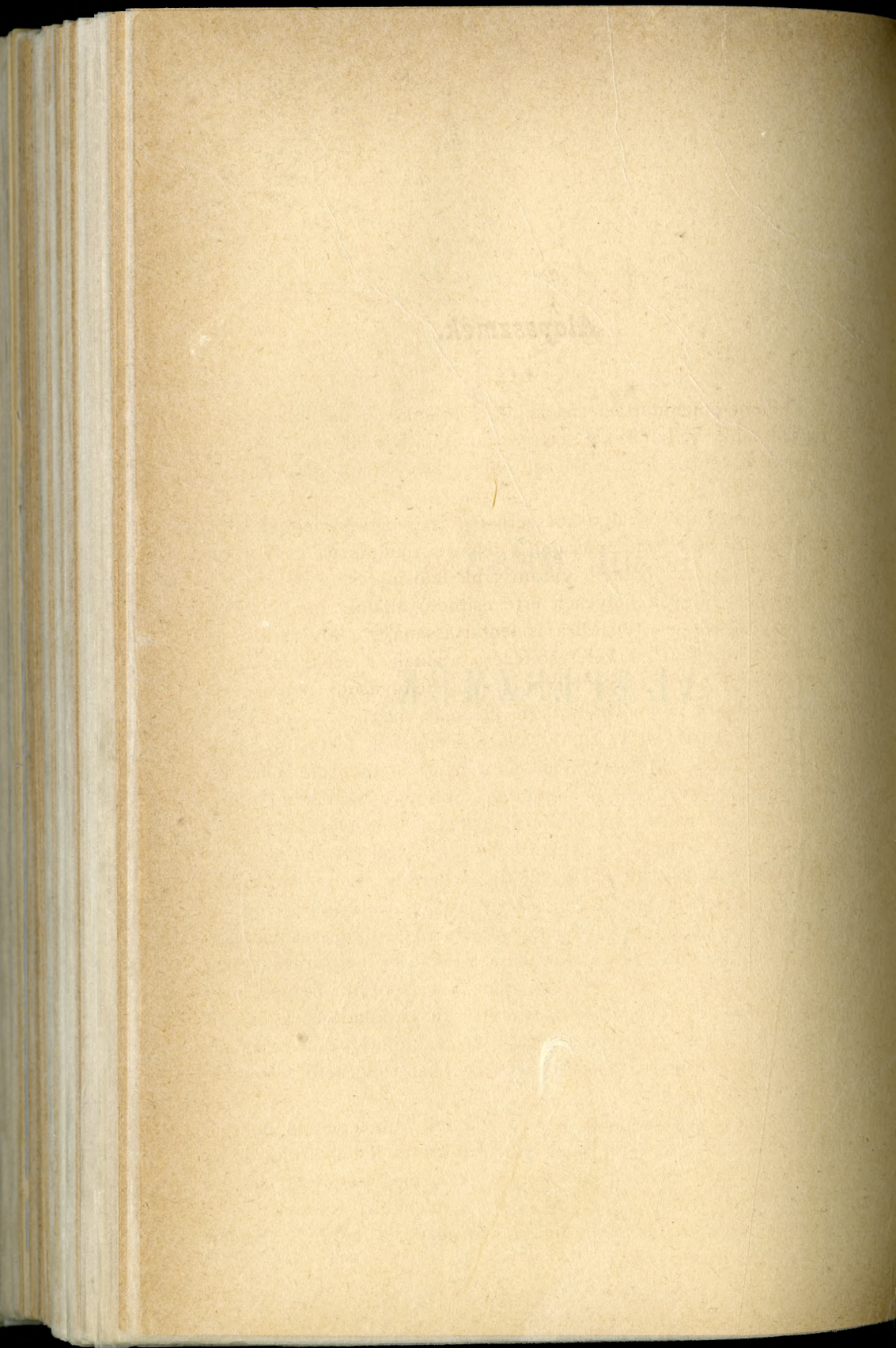
Jól tudjuk, hogy belpolitikai tekintetek mindezen, államunk önfentartásának érdekében kifejtett érveket igen megnehezíthetik. Mi ezen okokat bővebben nem kutatjuk, csak azon szerény véleményünknek adunk kifejezést, miszerint az állameszme meghonosulása mellett azok sem lehetnek oly mérvűek, hogy a területi rendszer gyakorlati foganatosításának kérdését soká elodázhassák. A véderő elhelyezési viszonyaiból kifolyó netaláni aggályokat illetőleg pedig megjegyezzük, hogy a lokális jellegű zavarok eshetőségének eljét venni, vagy a demonstratiókkal összekötött igényeknek eleget tenni, e rendszer sem zárja ki.

Ezen politikai tekintetekkel azonban seregszervezetünk alapítása alkalmával számolni minden esetre kell: s államunkban ezen tekintetek azok, melyek különösen békében, s határaink mentén lefolyó küzdelmek alkalmával, a sereg egy részének „mozgóképességét” feltételezik; s az eszményi területi rendszer gyakorlati foganatosítását csak a politikailag biztosított, s az elegendő mozgó képességgel felruházott szervezet alapján tehetik lehetségessé.

III. RÉSZ.

ALAPESZMÉK.

Alapeszmék.

Állami önfenntartási érdekeink, jólétünk, jövőnk nyugalma s becsületünk, véderőnkkel szoros kapcsolatban állanak, s ennek korszerű tökélyre való emelését, magasztos honpolgári kötelességünkkel teszik.

De hogy miben áll a korszerűség, azt megítélni legnehezebb, mert a hadtörténelem tanúságai, a jelenre alkalmazva csak elmaradott s változást igénylő viszonyaink felismerésére vezetnek, s megkivánják, hogy a helyesen értékesíthető állami berendezések vagy egyes részeik továbbra is fentartassanak; a jövőt illetően azonban a meglevők tökéletesbitésére utalnak, s ezeknek mikénti értékesítésére nézve, saját viszonyainkat befolyásoló tényezők és segélyforrásaink helyes méltatását kívánják meg.

Egy felkarolt, s valamely állam fölényének biztosítása céljából ideje korán értékesítés alá vont nagy eszme, találmány stb. más, rendszeren gyengébb államokban, többnyire történelmi, s még inkább hadtörténelmi tapasztalatok alapján, ellensúlyozásra célzó törekvéseket hoz létre. S ez korszerű, de az állami életet kedvezőleg átváltoztatni csak akkor alkalmas kérdés, ha az intézkedések vagy eszközök minősége, kiterjedése és hatásképessége, az előnyben levő indító befolyásának sikeres ellensúlyozását kilátásba helyezni, vagy talán az ez irányban fölényt is biztosítani képes.

Ez nem annyira a hasonló, mint a viszonyok helyes méltatása alapján lehetőleg tökéletesbitett saját berendezések és eszközök által látszik létesíthetőnek, ha ezekre nézve a teljesebb, gyorsabb és kiterjedtebb értékesítés lehetőség elérhető, s továbbra is fenntartható leendő.

És így eme törekvésben más államok után egészen nem indulhatunk; mert azoknak saját népeletükre s külön szokásaikra, továbbá földrajzi és hadászati helyzetükre, meg segélyforrásaikra alapított berendezési viszonyaik, nem a miénké; s ezekkel sokszor csak külsőre, de nem belsőre nézve is, egyezők. S mert

saját berendezési viszonyainknak a fentiekkel való egészbeni vagy egyoldalú azonosítása, a legtöbb esetben sem függetlenített haladásunkat, sem pedig a gyorsabb és kiterjedtebb értékesítés lehetőségéből származó előnyök kizsákmányolását, biztosítani nem alkalmasak.

Mindezekben tehát önmagunkra leszünk utalva, minélfogva nagyhatalmi állásunk létkérdésével szorosan összefüzdött népéletünkben is, saját viszonyaink szerencsés és ideje koráni megbírálása fogja játszani jövőnk jobb reményének főszerepét.

Ebben rejlik nézetünk szerint állami védrendszerünknek korszerű alapeszméje is, melyet egyenként nem, csak mindannyiunk kötelességszerű közreműködése mellett, fog lehetni megoldani, mert:

az állam összes védczélokra alkalmas erejét felösmerni;
 önfenntartási nagy érdekeinknek megfelelőleg szervezni;
 ügyesen, okszerűleg s lehetőleg kevésbé nyomasztó viszonyok nélkül fejleszteni;

önfenntartásunk érdekében pedig hasznosan és eredményteljesen értékesíteni, egyesnek feladata nem lehet.

A fenti nézetekhez való alkalmazkodásnak gyenge s tökéletlen kísérlete lesz tehát az, mit védrendszerünk alapítására nézve a következőkben kifejtani szándékozunk; hogy mint egyszerű munkása jövőnknek, meggyözdésünket követve, annak röviden kifejezést adjunk.

Kiindulási támpontunk államunk hadiképesítettségeinek fokozása jelenlegi békeviszonyaink megengedhető mérvéig; mely nézetünk szerint, háztartásunk vissza tükrözésében nyeri helyes arányát. —

Hogy egy viszonyainkhoz mért s a területi rendszerre alapított véderőszervezet alapeszméje, mennyiben mozdítaná elő, a hadihatalom harc- és mozgóképességét; az állam tevőleges fellépésének lehetőségét, s egyéb spetialis érdekeinket, azt tekintettel nagyhatalmi állásunk politikai és földrajzi helyzetére, a hadosztály kiegészítési kerületek berendezése alapján szándékunk érinteni.

Mi itt, azon elvek érvényességének kimutatására fektetjük a főszulyt, melyek részletekbe menő következményeikben sem teszik kérdésessé:

a) sem államunk tevőleges fellépésének mindenkori lehetőségét, a véderő összefüggésének és harczképességének alapján:

b) sem pediglen ki nem zárják egyéb önfenntartási érdekeinknek kellő méltatását, a szervezeti alapszeme módosítása következtében.

Ennélfogva a területi rendszer lehető legkiterjedtebb gyakorlati foganatosítására alapított véderő szervezetet, s államunk nyomatékosabb hadiképesítettségét csak akkor tartjuk keresztül vihetőnek, ha az békeviszonyaink könnyítése mellett:

- 1) államunk belpolitikai erősödését előmozdítani képes;
- 2) ha e mellett államunk hadiképesítettsége fokozottabb, a hadihatalom harc- és mozgóképesítése pedig a harczászat követelményeinek megfelelőleg fenntartható leend.

Számerő és keretviszonyok.

I.

Mielőtt a véderő összeségének csoportosítási módjára átmennénk és a 2 évi tetteges szolgálati idő alapján fenntartható békelétszám, meg a különböző fegyvernembeli keretek kiállításának lehetőségét felvennénk, ösmertetni szándékunk azon alapot, melyből feltételezéseinknél kiindulunk.

A birodalmi összes véderő kiegészítésének és hasznosításának alapjául, mint fentebb említünk, a birodalom ötven hadosztály kiegészítési kerülete egyenként 36000 főnyi képesítettséggel van véve, melyek — az eddigi területi beosztástól eltérőleg — a lovasság kisebb-nagyobb mérvű kiállításának lehetőségéhez képest, kerekítendők ki.

E kerületek mindegyikének 12 hadkötelezettségi évre elosztott, s évente egészen 3000 főre számítható fenti képesítettsége — a birodalmi népességi viszonyokat tekintve, s kerületenként 720.000 főnyi lélek számot átlagosan alapul véve nem látszik lehetetlennek, azonban feltételezi, hogy a kerületek kiképzésének alapját, a fenti átlagos lélekszámtól eltérő — a férfifaj fejlődéséhez, meg hadiszolgálatra való alkalmasságához arányított statisztikai alap — és egy a közérdekeket istápló lelkiösmeretes állítási rendszer vesse meg. Ez utóbbi azon elvek szerint fogatosítva;

a) hogy a közveszély pillanatában nemcsak a hadiszolgálatra alkalmas honpolgár, hanem, az ezen szolgálatra kevésbbé, vagy nem alkalmas, de keresetképes egyén is, az állam érdekében teljesítendő könnyebb szolgálatokra, vagy munkálkodásra, mint hadkötelezett — rendelkezésre álljon, minélfogva a hadkötelezettség alól jövőre, csakis a családi tekintetből felmentettek, s keresetképtelenek lennének feloldva;

b) hogy a békében teljesítendő két évi tetteges szolgálatra, úgy az alkalmas, mint a nem alkalmas, de keresetképes hadkötelezettek egyaránt birjanak kötelezettséggel, olyformán, hogy míg az alkalmas egyén fegyver alatt szolgál, addig a fegyveres szolgálatra alkalmatlan, de keresetképes egyén, a véderő és állam érdekében teljesítendő egyéb szolgálatokra rendelkezésre álljon és a saját egyéni érdekeket is előmozdító alkalmazás eseteiben, ezeket szabályozott árfizetések mellett elláthassa.

Ezen intézkedés méltányosnak, horderejére nézve pedig igen előnyösnek látszik, a mennyiben az állam és véderő érdekeit előmozdító nagyobb ipar üzletek fennállására, a véderő minden hadiszükségleti tárgyainak jutányos kiállítására, s közvetve a közipar emelésére és az egyéni ügyesség fejlesztésére is lényeges befolyást gyakorolni hivatva lehet. S végre:

c) hogy a népfelkelés céljaira kilátásba vett s 12 évi védkötelezettségüknek eleget tett, de kiképeztetésüknél fogva részben még előnyösen értékesíthető elemek, egy államunkat fenyegető veszély esetén, rövid időre s bizonyos arányban, a véderő közvetlen támogatásának céljaira is igénybevehetők legyenek.

A hadosztály-kiegészítési kerületek kikerekítésének egyik további feltétele lenne, hogy azok a birodalom államainak jelenlegi politikai határai között elhelyezhetők legyenek.

Miután pedig nézetünk szerint csak a lovassági anyag az, mely hivatásánál és rendeltetésénél fogva, a kerületek kikerekítésénél is kiváló figyelmet igényel, míg a többi fegyvernemek anyaga magában az elég nagy kiterjedéssel bíró hadosztály kerületekben is feltalálható, s ha nem! kinevelhető létszen, hisszük: hogy sem a számerőnek, sem az egyesek szakismereteinek hiánya védrendszerünk s hadihatalmunk tökéletesbitésének komoly akadálya nem leend.

Önfenntartási nagy érdekeink, különösen pedig birodalmunk hátrányos földrajzi, hadászati fekvésének tekintetei, a veszély pillanatában egy rendkívüli erőmegfeszítés lehetőségét nagyon is szükségessé teszik, s a hadilétszámnak a néperőhöz és hadszínelhelyek eshetőségéhez mért megállapítását megkívánják.

Nem mondjuk, hogy az általunk kitüntetett fentti mérv (hadosztályonkint 36,000 fő) egészen helyes, nézetünk szerint azonban megközelítő arálynak elfogadhatónak látszik, ha:

minden hadosztály kerület fegyveres hadilétszámát körülbelül 30,000 fővel fenntartani, — ennek 12 évi fogyatékát pedig 6000 fővel fedezni — képes; mi a lovassági anyaggal rendelkező hadosztály-kerületekben — e fegyvernem kívül — alkalmazásba hozható 26,656 főnyi legénységhez arányítva, k. b. $22\frac{1}{2}\%$ -nyi pótléknak felelne meg. S ha egy hadjárat esetén a véderő első és második után pótlásának még szükséges fedezésére, a 12 évet kiszolgált védkötelesek legfiatalabb korosztályai, mint a népfelkelés céljaira ugy is kilátásba vett, s katonailag teljesen képzett erő, egy bizonyos mértékig igénybevehető lenne.

A mennyiben pedig megbízható statisztikai adatok nyomán mégis kiderülne, hogy birodalmunkban 50 hadosztály-kiegészítési kerületnek kikerekítése, a fenti számerőre alapított képesítettséggel, az ebből credő hadilétszám nagysága folytán célirányosan foganatosítható nem volna, ez esetben az alap egy vagy több hadosztály-kerülettel le is szállítható a nélkül, hogy a birodalmi véderő szervezeti alapítása, vagy az egyes hadosztályok hadi képesítettsége korlátozottabbnak lenne tekinthető.

Ha tehát az általunk célbavett 50 hadosztály kiegészítési kerület következményeire nézve soknak mutatkoznék, s egy vagy több kerületnek elejtése szükségesnek válnék is, ez esetben, minden elejtett kerület után a véderő hadilétszáma 36.000 fővel, békelétszáma pedig k. b. 5,500 fővel apadhatna a nélkül, hogy a jelenlegi szervezethez viszonyított alap kisebbitésétől tartani kellene. Ekkor a megmaradó kerületek számerő viszonyai is bővebbek lesznek.

A birodalmi véderő tevőleges fellépési képessége pedig egészben, a „jelenleginél,“ a kisebbitett békelétszám dacára és azon esetre is jóval nagyobb lenne, ha a hadosztály kiegészítési kerületek kikerekítése, számszerint csak 42-re*) volna megállapítható; mert ekkor minden hadosztály kiegészítési kerület k. b. 40—42000 főnyi állítási képesítettséggel felruházva, 30,000 főig vagy ezen felül terjedő fegyveres hadilétszámának alapján a véderőnek mozgósítását 42 első hadosztály mellett, még 21 tartalék hadosztálylyal vagyis egészben körülbelül 63 gyalog hadosztály, 80 lovasezred és 252 tábori üteggel tenné lehetségessé. Az állandó békelétszám pedig a harczképesség veszélyez-

*) a véderő seregtesteinek mai alapítása ezen számnak felel meg.

tetése nélkül, k. b. 244,000 fővel lenne, a jelenleg 266,000 fővel képviselt ellenében fenntartható.

Eltökintve tehát azon körülménytől, hogy valljon az 50 hadosztály kiegészítési kerület, vagy pedig e számnak elejtése mellett két, három vagy több kerülettel kevesebb képezi-e azon helyesebb alapot, melyen a területi rendszer gyakorlati fogantatása lehetségessé válik, mi mindenesetre, csak az ehhez szükséges statistikai helyes adatok alapján lesz végleg megállapítható, megkísértjük kifejteni azon nézeteinket is, melyek az általunk feltételezett számerők értékesítésének minden eshetőségek közepetti biztositását, feltételezik.

Mi, az 50 hadosztály kerület mindegyikében, 12 évi védkötelezettség mellett 36,000 főnyi állítási képességet vettünk alapul, s e számerőnek általános mozgósítás esetén bekövetkező értékesítésére nézve, a következőket véljük szükségesnek szem előtt tarthatni; ugymint:

1-ször) e számerő, 50 hadosztály kerületre való alapítás mellett a birodalom népességi viszonyait tekintve, k. b. 5% tenne ki, s 1,800,000 főnyi védköteles mellett az első és tartaléksereg kiállítását is lehetségessé tenne.*)

Száz és ötven ezer évente felavatandó ujoncz kiállításáról van itten szó, beleértve az eddigi póttartalékos legénységet is. Ezen számerő részben a magassági méretek leszállítása, részben a védkötelesek orvosi vizsgálatára vonatkozó utasítás szabályozása által, — részben pedig a már több katonai tekintély részéről szükségesnek ismert kétféle osztályozás alapján t. i. a „fegyveres” vagy „segédszolgálatra”; — s végre, a jelenlegi állandó póttartaléknak felvétele mellett, annál is inkább, s könnyen lesz fedezhető, mert az alkalmasoknak találtak száma, a jelenben sem tesz sokkal kevesebbet ki, sőt sok esetben a 150 ezret is elérni látszik.

Mi azon meggyőződésben vagyunk, hogy birodalmunk képesitettsége, a néperőnek méltányos felhasználása és békeviszonyainknak méltányos kimélése mellett, 63—75 gyaloghadosztály s 8—12 lovashadosztály felállíthatásának lehetőségére s ezeknek

*) Jelenleg kb. 1.500.000 főre tehető azon számerő, mely a hadihatalom kiállítását mai minőségében lehetségessé teszi; sőt amennyiben egyes katonai tekintélyek szerint az évi ujonczjutalék átlaga 150.000 föig terjed, a fenntartáshoz 12 évi védkötelezettség mellett 1.800.000 előállított alkalmas egyén volna szükséges,

a harczászat követelményeire alapított helyes értékesítésére is kiterjed.

Ezt azonban teljesen megnyugtatólag s az általunk jelzett legnagyobb számokig is foganatba venni csak úgy lehetséges, ha a hadilétszámban bekövetkező 12 évi fogyatéék biztosításának tekintetei is, kiváló előgondoskodásban részesíthetők lesznek. Ezt sikerteljes hadműveleteink érdekében, főleg a hadilétszám fogyatékának a lehető legkisebb mértékre való szorítását befolyásoló azon intézkedések életbeléptetése alapján reménylünk elérhetni, a melyek, úgy az egyesek kitartóbb tevékenységét és a szokatlan katonai szolgálat könnyebb elviselését, mint az erőteljes ujonczjutalék biztosabb kiadását is, előmozdítani alkalmasak.

Ide tartoznék mindenek előtt azon intézkedés, mely következményeire nézve, a birodalom nagyobb részében csak későbbben fejlődő 20—23 éves férfiut a harmadik korosztályon felül is felavatni, már békében is lehetőségessé tenné.

Ennek — a felülvizsgáló eljárást és a hadilétszám harczszerű kiképzését egyszerűsítő, meg egyébkénti eredményteljes foganatosítása, többféle képen lévén elérhető, mi részünkről azon utat hinnénk legcélszerűsábbnak, a mely a sorozási eljárást megfordított rendben, a 25-ik évi életkortól a 20-ig könnyedén szabályozni alkalmas.

Egyébiránt a véderő békeigényeit évente egy pár ezer fegyveres szolgálatra alkalmas egyénnel apasztani akkor is lehetséges, ha a nem harczolóknak, fegyveres szolgálatra kevésbé alkalmasok általi pótlásáról gondoskodunk. S ha a tisztí szolgáknak, zenészeknek, mesterembereknek, úrnokoknak és hajt- vagy vonatkatonáknak — a fegyvert viselni hivatott ujonczjutalékot nem terhelő módon — felfogadását, általánosabbá tesszük.

Ezen és hasonló intézkedések mellett egyrészt az ujonczjutalék kiállításának lehetőségét jobban biztosítani, másrészt a fegyveres hadilétszám 12 évi fogyatékát a lehető legkisebbre szorítani s a hadosztály-kiegészítési kerületekben a 6000 főre alapított pótlással egy szélesebb véderőszervezetet az ingadozásoktól is megóvni, az első és második vonalban pedig több seregtestet alkalmazni — lehetségesnek tűnik fel, különösen az esetben, ha egy hadjárat folyamában bekövetkezhető nagyobb mérvű fogyatéék pótlására, a kiegészítési testek crökészletén kívül, még a népfelkelés céljaira kilátásba vett elemek egy része is, felhasználható lesz.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy ha egy 42 hadosztálykiegészítési kerületre alapított véderő szervezetet előnyösebben bemutatni több kilátásunk nyílik is, fejtegetéseink további folyamában mégis a teljes képezettségüket inkább megközelítő 50 hadosztály-kerület széles alapítását kísértjük meg; mert azt reméljük, miszerint statisztikai adatok nyomán kideríthető lesz, hogy birodalmunkban, néperőnk tulságos megterhelhetése és békeviszonyaink túlfeszítése nélkül — sőt utóbbinak előnyére — a területi rendszer legszélesebb alapításának lehetősége is fennáll.

2 or. Minden 30.000 fönyi hadi*) vagy 36.000 fönyi állítási képességgel felruházott hadosztály-kiegészítési kerületben, a 12 évi védkötelezettségi idő alatt, részint a hadilétszámban bekövetkező állandó évi fogyaték pótlásának tekinteteire nézve, részint a mozgósítás alkalmával később bevonulók és végleg elmaradottak pótlásának szükségénél fogva, végre pedig a hadműveletek alatti hézagok kitölthetése — és így a hadilétszám biztosításának a harcalképességi tekintetekkel való egyeztetése — végett, következő intézkedéseket vélnénk czélszerűnek; ugymint:

a) a lovassági fegyvernemet kivéve, melynek szervezeti viszonyai az egy évi lóidomítás tekinteténél fogva, egy legénységi felesleg kikerülését lehetségessé nem teszi, s a mely ennél fogva kiképzett póttartalékát és hadilétszámának fogyatékát minden eshetőségekre néve fenntartani képes, — a hadosztály-kerületnek minden más közvetlen vagy közvetett alkalmazásba jutó fegyverneme, egy lehetőleg egyöntetűleg kiképzett s magukhoz hasonló póttartalék nyilvántartását igénylik.

Miután azonban a hadilétszámban évről-évre bekövetkező fogyaték mérve, igen sok esélyektől feltételezett, balesetek, járványok, hadifáradalmak és veszteségek folytán időnkint igen felzaporodik s még átlagosan is igen nagyon nehezen állapítható meg; s mivel az ezen célra fenntartottak, mindenkor sok fáradtsággal és teljesen kiképzett elemek pótlását eszközölni hivatvák, s mert helyes előkészítésük a hadműveletekre ép úgy, mint a csapatvezetés és értékesítés módozataira nézve nagymérvű hihetőséggel van, szükséges: hogy a lovasságtól eltekintve, 50 hadosztály-kerület alapítása mellett mindenek előtt a már fentebb kitüntetett $22\frac{1}{2}\%$ -nyi erő (42 hadosztály kerület mellett egész 47%) harcszerű előkészítéséről gondoskodva legyen; — s hogy a ki-

*) Itt a lovasság átlagosan és feltételesen k. b. 3400 fővel van felvéve.

vételes esetekben bekövetkező még nagyobb szükséglet esetére a népfelkelés céljaira kilátásba vett kiszolgált elemek egy része is felhasználtassék.

A pótlás céljaira első sorban felhasználható elemeknek ($22\frac{1}{2}\%$ nyi számerőnek) harcszerű előkészítése békeviszonyaink korlátai között lehetséges leend, ha :

1) a hadilétszám mindenkori pótlására kilátásba vett 6000 főnek évi hányada a békelétszámba legalább egy részben felvétetik és 2 évi kiképzés után, a szabadságon levő 10 korosztály fogyatékának pótlására fordítottatik. Ezt mi hadosztály kerületenkint a lovasság nélkül kb. 22.000 főnyi szabadságot után 12% -al vagyis egészben kb. 2667 fővel hisszük kivihetőnek ;

2) ha a hadilétszám további fogyatékának pótlására kerületenkint még fennmaradó egész számerő, a békelétszám mindenkori hézagainak azonnali pótlására a szükség mérveig felvétetik ; s 6 hótól 2 évig terjedő kiképzésben részesítettik ;

3) ha a békelétszám hézagainak pótlására nem szükséges — vagy be nem vonható erő, fegyvernemenként és állomány illetékes csapatonként már békében legalább 8 héten át kioktatatik és azután egy mozgosítás esetére a kiegészítési testek rendelkezési állományához csatoltatik.

b) Hogy a járványok, hadifáradalmak és veszteségek következtében a hadilétszámban időnkint beálló s $22\frac{1}{2}\%$ -nál nagyobb fogyatéknak pótlására s bővebb biztosítására, egy az ujoncz jutalék kiállítását terhelő póttartaléknak rendszeresítésétől eltekinténénk, amennyiben a mozgosítás alkalmával elkésve bár, de mégis bevonuló legénység pótlását és az elkésett bevonulás által keletkező hézagok kitöltését, rendes körülmények között a kiegészítési szervek is könnyen eszközölhetik, az által, hogy saját állományuk egy részét, az első sorban kivonuló kereteknek adják át, az ez utóbbiak részére bevonulókat pedig maguk veszik fel.

Az ideiglenesen így elmaradók száma ugyanis nagy nem lehet, s $5-7\%$ -nál rendes körülmények között többre nem igen vehető, minélfogva sem az első és második sorban kivonuló kereteknek a váltakozott létszám csere alapján foganatosítandó kiegészítése, sem pedig a seregnek jóval később bekövetkező első utánpótlási tekinteti, szenvedők nem lehetnek ; sőt a sereg első és részben második utánpótlásának szükségére, az elég erősen tartható kiegészítési szervek, még legnagyobb részt teljesen egyöntetű, 2 évi kiképzésben részesíthető elemekkel fognának rendel-

kezni, s ezeket, az utánpótlás céljaira egészen is felhasználhatják. Ezen utóbbi esetben saját hadilétszámuk további kiegészítésének lehetősége, a népfelkelés céljaira kilátásba vett s erre kötelezett jól kiképzett elemek igénybe vétele alapján áll fenn, a nélkül, hogy 6–8 hónapon át a háboru zavarait nagyban növelő, nyugodtan, ideje korán s valami nagy haszonnal végre nem hajtható új és hozszadalmas sorozási mivelethez folyamodniok kellene.

Hogy a számerőknek illeténi alakulása minden anyagi erőnk igénybe venni alkalmas, az természetes. Sőt igen is valószínű, hogy védtörvényünk módosítása és az általános védkötelezettségi elv helyes és méltányos alkalmazásának kellőleg előkészített módzatai nélkül, képesítettségünket is meghaladja. És így, ezen áldozatok legnagyobbikának meghozatalát és értékesítésének lehetőségét, csak is állami jövőnk biztosításának kiválólag fontos tekinteti mellett, önfenntartásunk kényszerűsége alapján, remélhetjük azon csetre, ha a közveszély felösmerésének időpontját kellőleg hasznosítani, el nem mulasztjuk.

E nagy számerőnek önmagunk érdekében fekvő értékesítését ugyan is, az általános veszély beálltával már elkésettnek hisszük; mert ezt üdvösen tehetni, a hadvezetés mai fogalmai szerint, s ennek, az állam fegyvertfogható tömegéhez támasztott nagy igényei folytán, csak huzamosabb, s a véderő minden részére kiterjesztendő, előgondoskodás mellett tartjuk lehetségesnek.

Innen van, hogy békeviszonyainknak, s néperők sarjadékának lehető legkiterjedtebb kimélésén munkálkodva, a veszély pillanatában néperők összeségének teljes értékesítését ohajtjuk.

II.

A sok oldalú megvitatás alapján egyszer helyesnek bizonyult hadilétszám végleges megállapítása után szintén megállapíthatók, a hadilétszám felvételére kilátásba vett különböző fegyvernembeli keretek mennyisége, rendeltetésük és anyagi képesítettségünk mérve szerint, összeállításuk módja is. Ez utóbbi különös tekintettel arra történhetik, valjon a hadilétszám harcszerű kiképzése bezárólag a gyalog- vagy lovasszárad és ütegyakorlatig; vagy pedig a zászlóalj lovasezred és ütegosztály, végre a gyalogezred illetőleg féldandárkötelékében foganatosítandó gyakorlatokig, legyen e már bekében és állandóan, t. i. az év egész szakán át, eszközhető.*)

Hol az utóbb felhozottak képezik a keretek felállításának alapját, ott azok az állam pénzügyeinek nagymérvű megterhelése nélkül, s a hadi fellépés kívánalmaihoz mérten, kellő számban kiállíthatók nem lesznek; mert az keretenként, egy nagy békelétszámnak fenntartását feltételezi.

Ennélfogva államunkban, hol az imént megbeszélte alapon egy életképes véderő szervezetnek fenntartására kilátás nincsen, a kereteknek olykénti berendezése válik szükségessé, hogy azokban a legénység harcszerű kiképzése állandóan, s az év egész szakán át a gyalogságnál bezárólag a szakasz, illetőleg a századkötelékig; a lovasságnál, bezárólag a szakasz kötelékig; a tűzérségnél bezárólag az ütegekötélékig; minden körülmények között biztosítottak lenne tekinthető; és hogy, eltekintve a nagyobb fegyvergyakorlatok által nyújtott alkalomtól, a fentiek szerint állandósított keretek berendezési viszonyai megengedjék, miszerint a gyalogzászlóalj, a lovas század és osztály, s végre az üteg osz-

*) A harcszerű kiképzésre vonatkozó szabályaink megengedik, hogy ezen elvi tényezőket a legénységre nézve egészen a szakaszig, az alantós tisztekre a századig, a századosokra a zászlóalj, lovas és ütegosztály illetőleg lovasezred kötelékig, vissza vezethessük.

tály harcyszerű kiképztetésének tekintetei is, a tisztek fejlesztésének mérvéhez képest ápolhatók legyenek.

Amennyiben a keretek ilykénti berendezése, véderőviszonyaink és önfenntartási állam s egyéb érdekeink ellentéteinek kiegyenlítésére, célirányosnak mutatkozik, indokoltnak vélnénk, hogy az egyes fegyvernembeli keretek mennyiségének szaporítása: részben a keretek jelenlegi békelétszámának kiegyenlítése árán, részben pedig a keretek hadi hivatottságának megváltoztatása alapján foganatosíttassék; s ez által, a területi rendszerre való átmenet lehetőségessé váljék.

Indokoltnak tekinthető ez már azon körülménynél fogva is, mert a közös hadseregnek jelenleg fennálló mozgó kereteiben a „harcyszerű gyakorlatok“ zászlóaljtól felfelé, úgy is csak az év bizonyos szakaira esnek; s mert tekintve a honvédségek kereteinek és a tartalékezredeknek berendezési viszonyait, átlag gyanánt teljesen elégségesnek, sőt a rövidebb szolgálati idő mellett szükségességnek is mutatkozik, hogy a keretekbe beosztott legénység és tisztek harcyszerű fejlesztésére, eltekintve a nagyobb csapatok kötelékében megtartandó fegyvergyakorlatoktól és egyéb alkalmaktól, a században, illetőleg ütegben magában mint a zászlóalj lovas és ütegosztályban is több alkalom nyujtassék.

Természetes, hogy ezen esetben a szabadságoltak behívása az évi nagyobb fegyver- és lögyakorlatokra növekedő fontossággal bírnak majd, s a harcyszerű kiképzés fokonzkenti tökéletesbítését főleg a zászlóalj, lovas- és ütegosztálytól felfelé, bezárólag a hadosztály műveletekig teszik szükségessé, minél fogva a nagyobb csapatok összpontosítására szánt idő, hosszabb, vagy rövidebb tartamát is befolyásolják. —

A keretek mennyiségét illetőleg megjegyezzük, hogy azokat oly számban hisszük szükségesnek, a mennyi államunk védképességének tekintete folytán, — alkalmazkodva anyagi helyzetünk és néperőnk ebbeli viszonyaihoz, — az első és tartalék-seregnek nyomatékos fellépését lehetőségessé teszi.

Ez egy igen nehéz s nagy horderejű kérdés, mely az arra hivatottak megoldására vár, részünkről pedig csak saját legjobb meggyőződésünknek megvilágítását teszi lehetőségessé, melynél birodalmunk kettős érdekét, mint irányt lehetőleg betartani és csekély képességünkhöz mérten — úgy a véderő szervezeti részleteire vonatkozólag, mint a közéletbe vágó fontosabb kérdésekre nézve — érinteni, jó akaratunkon mulni nem fog.

Mi például: a tartaléksereg gyalogzászlóaljainak kereteit felállítani szükségesnek nem tartjuk; mert azok a területi rendszer mellett az anyazászlóaljak által könnyen kiállíthatók lesznek. Azonban ezen lehetőség békébeni előkészületeket kíván meg, mik abban állanak, hogy az ahoz tartozók harczszerű kiképzése a veszély pillanatában, már fogatosítva; a hadiszükségleti tárgyak pedig készletben fenntartva meglegyenek. Mind erre későbben még visszatérünk s itt csak annyit bocsájtunk előre, hogy mi a keretek számszerinti kiterjesztését 50 hadosztály kerület berendezésére hisszük czélszerűen alapíthatni és pedig oly képen, hogy abból közveszély esetén, a tartaléksereg keretei is, legnagyobb részt alakíthatók legyenek.

A hadosztály kiegészítési kerületek berendezése.

A véderő nyomatékos felléphetésének tekinteténél fogva, a fegyveres erők már békében kiképezve, a lovassági lovaknak idomítva, a többi lovaknak biztosítva, a kereteknek legénység és lovak felvételére előkészítve, s mindezeknek a kiegészítési kerületekben elhelyezve kellene lenni. Szintugy szükséges lenne, hogy a kiegészítési kerületek, hadszeranyag és egyéb hadszükségleti tárgyak tekintetében teljesen berendezve, s azok előállítására vagy rövid uton való beszerzésére mindenkor képesítve legyenek.

Hogy ebből mennyi engedtetik el a seregek könnyű kiegészítésének, akadálytalan utánpótlásának és főleg a hadműveletek sikerteljes lefolyásának rovására, az, az állam mindenkori belbecsétől s a véderő szervezeti viszonyait befolyásoló tényezőktől függ. Kétséget azonban nem szenvedhet, hogy a fentiekől való eltérések, a véderő gyors, ideje koráni és elegendő számban való mozgósíthatásának, mint nemkülönben kellő időbeni ellátásának nagymérvű, legtöbb esetben, különösen pedig idő és ismét idő tekintetében, többé jóvá nem tehető akadályait képezik.

Valószínűleg, az ebbeli törekvésből és ennek az anyagi érdekekkel való összeütközéséből származnak mi nálunk a legtöbb bajok és az állami életet megmételtyező sok surlódások, melyek végre is, mind, csak az állam tekintélyének csorbitásával járnak; s ugy a véderő rendszeres fejlesztésének, mint békés fejlődhetőségünknek legszűkebb korlátait képezik. Kívánatos tehát, hogy végre valahára tisztáztassanak azon áldozatok, melyekhez a néperő járulni hivatva van; s tisztáztassék azon befolyás, mely a véderő rendszeres fejlesztését és alkalmazásának módját bizonytalanná tenni képes. Tisztáztassék ez azon alapon, hogy méltányos igényei mindkettőnek tekintetbe vehetők legyenek, mit talán elérni, a véderőnek hasznosító alapítása mellett, s a hadosztály kerületeknek célirányos berendezése által, nem lesz egészen lehetetlen.

A hadosztály kiegészítési kerületeknek berendezése, ugy a

kiegészítés, ellátás, mozgósítás és a háború esetleges lefolyásának tekinteteire nézve, mint nemkülönbön azon tényezőkre vonatkozólag, melyek az egyes kerületeknek és így, az egész államnak belbecsét és anyagi életképességét állandóan biztosítani hivatják, kiváló gondot és figyelmet kíván meg. Nehézségeit minden hivatottnak át kell érezni, hogy a megoldás mindannyiunk érdekének megfelelőleg üthessen ki. Tökéleteset tehát nem nyújthatunk, s csak a magunk áttekintési körletéből indulunk ki, a midőn a berendezések esélyeinek egyikét példaképen feltüntetni megkísértjük s a midőn berendezések alapjául felvesszük, hogy tekintettel a leggyorsabb mozgósítás és a seregek mindennemű ellátásának szükségére, minden hadosztály-kiegészítési kerület mozgósítás esetére képesítettséggel bírjon:

a) az első sorban alkalmazandó hadosztály és seregintézetek kiállítására;

b) a tartaléksereghez beosztandó egy félhadosztály és megfelelő seregintézetek kiállítására;

c) mindkét fenti seregtestnek kiegészítését és hadiszükségemű igényeinek rendszeres leti tárgyakkal való ellátását akadályozatlanul eszközölni képes pótosztagok, bizottságok és seregintézetek kiállítására;

d) a népfelkelési törzssztagok felállítása körüli szellemi és anyagi közreműködésre;

e) a hadi szolgálmányok minden nemeinek ellenőrzésére és értékesítésére; és képes legyen

f) a nagyobb seregtestek és lovas hadosztály törzsek mindennemű igényeinek rendszeres pótlásához legalább részben, a lovasság és egyes segédfegyvernemek felállításához pedig kellő arányban, hozzájárulni.

Mindezen igényeknek kielégítése, a hadosztály területének gyalogzászlóalj kiegészítési körletekre való felosztása alapján, előmozdítható lesz.

Ezek szerint az 50 hadosztály kerület mindegyike kisebbnagyobb keretekben felállít, háború esetére pedig nyilván tart és kiegészít:

1-ör. Egy területi hadosztály törzset, minden katonai és közigazgatási szakba vágó ügyek vezetésére és ellenőrzésére oly polgári és katonai segédszeméllyettel, kik mozgósítás esetén a számvitel, szállítások, kezelés és hadiszolgálmányok ellenőrzésének teendőire, mint nemkülönbön a kiegészítési teendőkre is, katonai esküvel kötelezettek és rendes hadtörvényeszkői eljárás alá vonhatók.

E területi hadosztály-törzs, mint a véderőnek állandósított hatósága, mozgósítás esetén is fennáll; azonban, az I-ső és tartaléksereg részére szükséges hadosztály és magasabb törzsek felállítását foganatosítja; egy tartalék gyalogdandár törzset nyilván tart és területének összes fegyvernemeit és seregintézteit hadi rendeltetésünkhöz képest kiegészíti.

2-or állandóan fenntart:

- a) két gyalog dandár törzset, összesen
- b) 14 gyalogzászlóaljjal; és
- c) 14 gyalogzászlóalj pótcsoport parancsnoksággal.

Ezek közül négy gyalogzászlóalj, mint mozgó, s a birodalom bármely részében alkalmazható, egyenként 4 századdal, tiz helyhez kötött s bizonyos időközönként az előbbieket felváltására alkalmazható zászlóalj pedig, egyenként három állandó századdá egyesített, négy század kerettel alakul.

Továbbá, mozgósítás esetére nyilván tart: minden pótcsoport által alakítandó egy fél gyalogzászlóaljat, vagyis összesen hét (7) gyalogzászlóaljat a felállítandó tartaléksereg részére. Ezen tartalékszázaljak kisebbitett hadilétszámának (600 fő) harcszerű kiképzése két éven át, a fenti 14 zászlóaljnál foganatosítható.

3-or. Állandóan fenntart:

a) egy önálló tábori ütegosztály törzset, három nehéz tábori üteggerettel (1., 2. és 3. szám békében egyenként 4, háboruban 8 löveggel).

b) egy löszér oszlopot, melyből mozgósítás esetén még két löszér oszlop alakul (1. 2. 3. szám.)

c) egy kiegészítési tárkeretet, melyből mozgósítás esetén három tábori üteg, két nehéz (4. és 6. szám) és egy könnyű, esetleg lovagló üteg (5-ik szám) egyenként 8 löveggel alakul.

4-er. Állandóan fenntart:

a) egy félutász, vagy egy félhadmérnöki zászlóaljat,*) mindenütt egy állandó századdá egyesített két-két századkerettel; továbbá:

b) egy anyagszertárt; és mozgósítás esetére

c) egy pótosztág parancsnokságot, mely egy fél utász, vagy hadmérnöki század alakítására lesz hivatva.

*) A jelenlegi utász, illetőleg hadmérnöki zászlóaljak mindegyike két önálló vagy is kisebbitett zászlóaljat alakítana, s a jelenlegi zászlóaljhoz viszonyított „fél zászlóalj” kifejezés ekként értendő.

5-ör. Állandóan fenntart egy egészségügyi parancsnokságot:

a) két egészségügyi osztaggal;

b) egy anyagszertárral;

c) mozgósítás esetén felállítandó: egy, egész két gyalog vagy lovas hadosztály egészségüintézettel és így a második vonalban felállítandó egy oszthatlan tábori kórodával.

6 or. Állandóan fenntart, egy szekeresz- parancsnokságot;

a) két (2) szekereszs század-keretből alakuló egy állandó századdal;

b) egy szekeresz pótosztág parancsnokságot, egy anyagszertárral, mely egyszersmind kellő készlettel bír, mozgósítás esetén még felállítandó egy és $\frac{1}{4}$ szekereszs század részére is.

7-er. Ha a vidéki iparviszonyok elmaradottsága szükségessé teszi, egy területi hadosztály szertárt, a csapatok minden kisebb, s berendezésükhöz képest nagyobb hadszer szükségleteinek kijavítására;

a) egy vegyes szerosztaggal;

b) egy tüzérségi anyagszertárral. Ez utóbbi, minden körülmények között állandósított marad.

8-or. Egy területi élelmentárt, vagy ennek csak vezetőségét. Előbbit azon esetre, ha a csapatok közvetlen ellátása vállalkozók útján foganatosítható nem volna; utóbbit pedig minden körülmények között fenntartja, hogy mozgósítás esetén:

a) két élelmezési oszloppal az első, — és

b) a megfelelő tábori és tartalék élelmezési raktárak részével a második vonalbeli tartalék intézetek szükségletére, rendelkezésre állhasson.

9-er. A vidéki vállalkozás legkiterjedtebb igénybevételével egy területi katonai ruhatárt, békében és háboruban főleg mint átvételező és beszállítási intézetet.

10-er. Egy területi katonai építési igazgatóságot, főleg mint ellenőrzési hivatalt.

11-er. Egy területi katonai szállítóházat, vagy ennek bábora esetére kijelölt vezetőségét, mint mozgósítás esetén alkalmazandó hadtáp (etappen) intézetet, a hadosztály területére kiterjedő hatáskörrel.

12-er. Ott, hol legalább két első vonalbeli lovasezred kiállítható, állandóan:

a) egy lovasdandár törzset, mint nemkülönben;

b) egy, egész három lovasezredet, egyenként 4—4 századdal

és egy pótszázaddal; mozgósítás esetén pedig, a pótszázadok által a lovasezredek feleslegéből felállítandó, s a ló kisajátítási törvény alapján lovasítandó két-két lovasszázaddal.

13-or. Egy állandó területi lószorozó és összeíró bizottságot.

14-er. Amely kerületben lovasság elegendő számban ki nem állitható, egy egész két vartüzér zászlóaljat úgy, hogy ezek egészben 12 zászlóaljra kiegészíthetők legyenek.

15-ör. A fentiekben kívül kivetés útján, a magasabb parancsnokságokhoz vagy intézetekhez kirendelendő legénységet.

Mindezen törzsek, csapatok és intézetek egy bekövetkező mozgósítás esetén a sereg hadműveleteinek megfelelő alakzatot felveszik, s még nagy részük a mozgósított seregeket követik, addig a visszamaradó részek az utánpótláson kívül, a hadiszolgálmányok ellenőrzését és a pótc csapatok útján a népfelkelés állandó törzseit képezik.

A hadosztály kiegészítési kerületeknek illeténi alapítása feltételezné :

a) hadihatalom harcz- és mozgóképességének biztosítása végett, a véderő békelétszámának körülbelől a mostani számerőben való fenntartását ;

b) a csapatok mozgósítási szükségletének, mint fegyverzet, ruha, szerelvény és egyéb tábori és hadiszükségleti tárgyaknak a jelenleginél jóval nagyobb mennyiségben való fenntartását, ezeknek a kiegészítési kerületekben való elhelyezését és a kerületek iparviszonyaikhoz mérten előállításuk és közvetlen igénybevételük lehetőségét is ;

c) a harczképesség fenntartásának kellékeihez tartozó ló-, gyakorló-, működési- és tornaterék biztosítását, amennyiben ezeknek kiegészítése még szükségessé válnék ;

d) a csapatok és intézetek mindennemű férhelyeinek, az anyagraktáraknak és műhelyeknek biztosítását és berendezését, a kiegészítési kerületek minőségéhez képest ;

e) a tábori kórodák és élelmezési intézetek alapítását mozgósítás esetére, mint nemkülönben ;

f) a csapatok folyó ellátására minden élelmi és hadi szükségleti cikkek biztosítását is, a kerületek helyi viszonyainak méltányos tekintetbe vételével ; s végre

g) a keretviszonyok változásából kifolyó mindazon intézkedéseket, melyek a tiszték, legénység és lovak rendszeresített béke és hédilétszámának alapján az egyes fegyvernemek kereteinek sike-

res alkalmazását háboruban és harci tevékenységet kölcsönző jellegét békében biztosítani hivatottak.

Hogy az eddig felhozottaknak következményei alapján, államunk politikai kezdeményezési képessége s véderők fokozottabb fellépésének módozata mennyiben lesz elérhető? az, főleg az állam és néperdekeit egyaránt előmozdító berendezések minősége és idejekoráni értékesíthetőségük lehetősége által marad feltételezve, ép úgy, mint belviszonyainknak zavartalan és egészséges fejlődése is.

Mi tehát csak tanulmányozásra ösztönző nézeteinket fejtjük ki, a midőn hadihatalmunk célirányos alapításának további lehetőségével foglalkozunk; s a midőn kimutatni törekszünk, hogy ezt, komoly akarat mellett, háztartásunk nagyobb állandó megterhelése nélkül, sőt annak javára és véderők harcz- és mozgóképességének fenntartásával együtt elérni, lehetségesnek mutatkozik.

A gyalogság és lovasság szervezeti viszonyai.

Mi ezen czim alatt, általános képét ohajtjuk bemutatni, a gyalog és lovas fegyvernembel azon keretek berendezésének, a melyek a harc- és mozgóképességi viszonyok alakulásai szerint a területi rendszer alapelvekre fektetett legszélesebb véderőszervezetet, leginkább kérdésessé tenni alkalmasak; minélfogva, a számszerinti és részletes adatokat is, csak megközelítőleg s úgy arányítjuk, hogy ezek által a különbféle combinatiok lehetősége megkönnyíttessék.

A területi rendszer maga az állam fegyverfogható tömegének leggyorsabb mozgósítási rendszere; s amennyiben, nemcsak a különböző fegyvernembeli összes legénységnek, s az eddigi póttartalékosok legnagyobb részének, a két évi tetteleges szolgálatra való bevonását megengedi, hanem az egész hadrakelő lovasság lóanyagának rendszeres idomítását is lehetőségessé teszi, bizonyos, hogy a birodalmi véderő harczképességét is a jelenlegi ebbeli anyagi áldozatok majdnem minden fokozása nélkül, biztosítani alkalmas.

A birodalmi véderő egész legénysége, a hadosztály kiegészítési kerületekben kimutatott keretek mindegyike részére, mondhatni, teljesen egyöntetű elemekből alakulhat; harczszerüleg pedig a gyalog- és lovasszázadban, illetőleg ütegben, minden körülmények között kiképezhető, s két tetteleges szolgálati éven át, teljesen begyakorolható lesz.

Hogy a katonai kiképzés valamennyi védkötelese, tehát a jelenleg még póttartalékosoknak tekinthető legénységre nézve is kiterjeszhető, szervezetenleg azért bir kiváló előnnyel, mert egy mozgósítás esetén, oly tisztekeknek nagymérvű igénybe vétele s alkalmaztatása, kik csapatjuktól hosszabb időn át, vagy állandóan távol vannak, ma már kikerülhető nem igen lesz; s ekkor: az egészben egyöntetűnek tekinthető kiképzés, a legénységi anyag könnyebb kezelését is maga után vonva, elejét veendi mindazon ba-

joknak, a melyek, az osztagok vezetését és bánás módját sok esetben igen rögtönözötté és sokban, kevés eredményüvé tenni alkalmasak.

A széles területi alapításnak vannak azonban katonai szempontokból kifogásolható némi hátrányai is, s ezek ott rejlenek, hogy a sok keretek nagy számu tiszti egyéneket igényelve a keretek egy részénél, a két évi tetteleges szolgálati időből származó békelétszám kicsinységéül és az alosztagok (századok, útegek,) számának szükséges apasztásánál fogva, a sok tiszt és kevés hatáskör viszonyát teremtik némileg meg.

A gyalogságnál ugyanis, csak a mozgó zászlóalj (összesen 200) lennének négy századdal, a területükben visszamaradó zászlóalj pedig két századdal, s ha a tartaléksereg gyalogsága is bevonatik három századdal, alakíthatók.

A lovasság ezredenkint négy kis századdal, a táborig tüzérség pedig ütegosztályonkint 6 ütegből három üteggel, volna állandóan fenntartható.

Ennélfogva az állandóan beosztott és az egyes fegyvernembeli keretek nyilvántartásában levő tartalékos vagy szabadságot állományu tiszteknek csapatvezetői és oktatói minőségét kellőleg fejleszteni, s ezt, az egyes keretek kötelékein belől teljes megnyugvással foganatosítani, s hol sem lesz ugyan lehetetlen, de e mellett azon intézkedésekre is kiváló gondot kell fordítanunk, a melyek, a hivatásszerű fejlesztést, különösen a csapattól hosszabb időn át távol levő tisztekre nézve, a nekik nyújtandó gyakorlati alkalmak egyébkénti bővítése által is, előmozdítani képesek. Ilyenek: az év bizonyos és kedvező szakában foganatosítandó keretösszpontosítások; továbbá: a 3—4 óra terjedő központi tanosztályok felállítása; s végre, a nagyobb fegyvergyakorlatok.

Különösen ez utóbbinak ideje tekinthető ezen, mint minden más rendszernél, azon főalkalomnak, a hol a tiszt, legény és ló, a seregtek kötelékében befejező jártasságot nyerhet, minélfogva czélszerű és a keretekben nyert 2 évi kiképzés után lehetséges lenne, ezen alkalmaknak, tisztán a nagyobb hadműveletek keresztül vitelére czélzó jellegét, a tulajdonképeni és folytonosságban levő század és ütegyakorlat elvi kizárásával, fenntartani, s ez által a hivatásszerű gyakorlatok idejét viszonylagosan meghosszabbítva, a csapatjuktól több időn át távollevő tiszteknek is azon alkalmat szolgáltatni, mely támogató ügyességük tökéletesítését, maga után vonja.

Ezen egész feltevés alapját, a mindenkire kötelező 2 évi tetteges szolgálati idő, s az képezi, hogy a véderő állandósított kereteiben, már békében, mind azon csapat- és osztag-vezetői tisztállások, teljes számban fenntartatnának, a melyek, az első vonalbeli küzdelmekre hivatott sereg részére mozgósítás esetén szükségesek; és hogy a tartaléksereg részére szükséges század illetőleg üteg parancsnoki helyekre kijelölt tisztek szintén az állandósított keretekben nyernék beosztásukat. Mig a szabadságolt és tartalék viszonyban levő tisztek, az eddigi rendszertől eltérőleg, két évi részint elméleti, részint gyakorlati kiképzéssel készíttetnek hivatászerű további alkalmaztatásukra elő.

Hogy a tisztikarnak ezen legszélesebb alapra fektetett rendszerezése mellett, a felmerülő anyagi nehézségek és több kiadások, máskénti — kevésbé érzékeny ellensúlyozása feltételeztetik, azt talán említenünk sem kell. Erre, az állandó és rendkívüli kiadások fejezeténél térünk vissza, s itt, főleg a harczképesség ápolásának tekinteteire nézve jegyezzük meg, miszerint ennek gyakorlati fejlesztését foganatosítani, ezen rendszernél, a keretek egy részében fennálló, sok tiszt és kevesbitett alosztagok viszonyánál fogva, némileg nehezebb lesz, mint az álló seregek egy részénél. Azonban ne feledjük, hogy ezen nehézségek, véderőnk összességét tekintve, kisebb-nagyobb mértékben minden fegyvernemnél és a véderő minden szervezeti csoportjánál, ma is megvannak; s hogy ezek úgy mint most, jövőre nézve is, részint a fegyvergyakorlatok növekedő fontossága által, részint egyéb célirányos intézkedések lehetőségének következtében, kellőleg paralizálhatók lesznek. Különösen pedig ne feledjük azon előnyöket sem, a melyek katonai, nemzetgazdászati, pénzügyi és iparviszonyaink tekintetében, a területi alapítás által tartósan biztosíthatók, s a melyek az összes, békében nyilvántartott véderő gyors mozgósításának és könnyű alkalmazásának lehetőségével összekötvék; mivel így, a szélesebb alapítású véderő helyes harczászati kapcsolatának és a seregtettek megnyugtatóbb csoportosításának alapján, s birodalmunk erősödésének főszempontjai mellett, felfogjuk találni azon utat is, mely az ujonnan alapított véderő tisztikarának mai tökélyét, jövőre is teljesen megóvni, alkalmas leend. S ne feledjük végre, hogy mindezek nélkül, a tisztikarnak nyújtott bővebb gyakorlati alkalom sem foghatná, véderőviszonyaink nagymérvű gyengéit kiegyenlíthetni.

Az ezenként alapított tisztikar rendszerezése, különösen pedig a szabadságolt állományu s tartalékos tisztek gyakorlati

képességét illető leggondosabb szervezeti intézkedések, idővel, s a véderő szervezetének teljes megállapodásával, kilátást nyújtanak, a tartalék és szabadságolt állományu tiszti intézmény lassankenti bővítésére és ennek arányához képest, az állandósított keretek teljes betöltésére szolgáló tiszti állások egy részének apasztására is; mi nemcsak ezen intézményeknek, de államunk és véderőnk bel-értékének növelésével járván, állandó kiadásaink jövőbeni kisebbitésének tekinteténél fogva minden esetre, kiváló megfontolást érdemessé teszen.

II.

A gyalogság.

Miután a birodalmi véderőnek harcz- és mozgóképességét békeviszonyaink tulterhelhetése nélkül, államunk hadi s belpolitikai kívánalmaihoz mérten fenntartani szükséges, azt hisszük, hogy az állami érdekek, a véderő harczképesítettségén kívül, mindenekelőtt, a könnyen alkalmazkodni tudó, kevés igényekkel bíró, s igen olcsó gyalogság egyrészének mozgóképességét, okvetlenül feltételezik; míg ellenben, a többi fegyvernemeknek mozgóképessége békében, csak a harczképesítési tekintetek fenntartásához mért arányban lesz lehetséges, mert a véderő szélesebb alapítása mellett, ezen igen nagy fenntartási költséggel járó fegyvernemeknek nagyobb mérvű mozgóképessége, csak önfenntartási érdekeink rovására és tevőleges fellépési képességünk hátrányára lenne fenntartható.

Nézetünk továbbá az, hogy a területi rendszer elvére alapított véderő szervezetnél a 2 évi tetteleges szolgálati idő mellett, a gyalogság egyöntetű harczképesítettsége még akkor sem tekinthető veszélyezettnek, ha a tervezet szerinti szervi testek (gyalog zászlóaljok) száma a 700-ig emeltetik. Ennélfogva ezt alapul véve, mindenekelőtt ezen fegyvernem mozgóképességének mily mérvbeni fenntarthatását kívánjuk kimutatni, miután ebből, még az eddig kifejtettekből azon további következtetések is levonhatók lesznek, a melyek e fegyvernem kereteinek harczképesítettségét befolyásolják.

Itten azon mozgóképességről lesz szó, mely az egyes fegyvernembeli csapatoknak, de különösen a gyalogság egyrészének alkalmazását békében is, — kiegészítő kerületeiken kívül — a birodalom bármely részében akadálytalanul lehetségessé teszi.

Hogy a helyőrségi, megszállási s egyéb tekintetek mennyi mozgó erő alkalmazását teszik államunkban szükségessé, az főleg mindenkori kül- és belviszonyaiktól függ. Ezen viszonyok változatossága a helyes arányt eltalálni nem engedi, a miért is arra fektetünk sulyt, hogy a gyalogság szervezete a mozgó erők

alkalmazását a területi rendszer mellett is elég nagy kiterjedésben megengedje, s annak esetleg szükséges nyomatkosságát, békeviszonyaink megterhelése nélkül, körülbelül a mai szervezet által nyújtott határig lehetségessé tegye.

Hogy itt magunknak egy helyes képet alkothassunk, alapul a hadosztály területi rendszert, vagy is a csapatoknak kiegészítési kerületenkénti elhelyezését vesszük. A mozgóképességet befolyásoló tényezőként pedig, az összes hadilétszám harcszerű kiképzését feltételező 2 évi tetteges szolgálati időt, s ez utóbbinak kifolyását, a fenntartandó békelétszámot tekintjük.

E szerint a hadosztály 14 önálló zászlóalja egyenként 1380 főnyi legkisebb szükséglettel (póttartalékosokkal együtt, kik szintén kiképzés alá jutnak) 115 főnyi évi ujoncjutalékkal (12 éven át) s két évi ujoncjutalékból álló 230 főnyi békelétszámmal lehetne képviselve. Az egész hadosztály pedig 19,320 főnyi névleges gyalogsági hadilétszámmal és a további elenyészésre számított elemekkel bírna.

A hadosztály 14 zászlóalja egyenként, az alábbi táblázatban kimutatott következő elvek szerint alakulva nyerhetné kiegészítését és pedig:

az 1-ső vonalbeli gyalogzászlóalj szervezeti alapja (példaként előtüntetve):

Folyó szám	hadilétszám szükséglet	védkötelezett- ségi időtartam	évi ujoncjuta- lék	tetteges szol- gálati idő	békelétszám	Megjegyzés.
	fő	év	fő	év	fő	
1	936	12	78	2	156	alap a keretbeli tisztek és altisztek gyakorlati iskoláztatására
2	300	12	25	2	50	a zászlóalj póttartalékának kiképzésére, mint póttartalék, a hadilétszám kiegészítésére
3	144	12	12	2	24	
főösszege	1380	12	115	2	*) 230	*) alap a zászlóaljak mozgóképességének fenntartására; s mint ilyen, egyszersmind a tisztek további gyakorlati iskoláztatására
2 és 3 összesen	444	12	37	2	74	

*) a békelétszám viszonyai a tartaléksereg gyalogságának bevonása mellett előnyösebbek lesznek. Erre alább még visszatérünk.

zászlóalj kötelékén kívül töltheti tetteges szolgálati idejét, a nélkül, hogy az anyazászlóalj teljes hadilétszámra való alakulásában, bármikor is gátolva lenne.

Szükség esetén tehát a hadosztály minden dandárából két-két zászlóalj (hadosztályonként összesen 4 zászlóalj) lenne tágabb körű, vagyis azon mozgóképességgel felruházható, mely alkalmazását a birodalom bármely részében lehetségessé tenné. Mig 10 zászlóalj, kisebb békelétszámánál fogva, csak ideiglenesen vagyis rövid időre lenne alkalmazható rendes állomás helyén kívül, a hadosztály kiegészítési kerületében, vagy ennek közelében.

A dandáronkint kivonható két két mozgó zászlóalj, egy-egy kb. s legfeljebb 30 főből álló törzs különítmény visszahagyása után, összesen 770 fővel vonulhatna körletéből ki; huzamosabb ideig bárhol is alkalmazható s bizonyos időközönkint a dandár más zászlóalja által felváltható lenne. Ez esetben a hadosztály-kiegészítési kerületben vissza maradó 10 gyalogzászlóalj, egyenkint 74 főnyi légnységet vagyis évente 37 ujonczot ad vagy küld, a mozgó zászlóaljak egyikéhez s maga 156 főnyi békelétszámmal*) alakul.

A dandárok mozgó zászlóaljainak alakulása a következő példából vehető ki:

I-ső dandár 770 fővel tágabb körű }
780 „ szűkebb „ } mozgóképességgel bír

és pedig:

Ezen dandár 1-ső mozgó zászlóalja felveszi:

a) saját (1. sz.) zászlóaljának állományát	200 fő	} mozgó elemet
b) a dandár 2-ik „ állományából	74 fő	
c) „ 3-ik „ „	74 fő	
d) „ 4-ik „ „	74 fő	

s összesen 422 fővel vonhat el.

Ezen dandár 2-ik mozgó zászlóalja felveszi:

a) saját (5-ik) zászlóaljának állományát	200 fő	} mozgó elemet
b) a dandár 6-ik „ állományából	74 fő	
c) „ 7-ik „ „	74 fő	

s összesen 348 fővel vonhat el.

A kiegészítési kerületben visszamaradó zászlóaljak mind-egyike, bármely pillanatban beálló mozgósítás esetén, az átadott

*) és a pótdíjasokkal.

74 főnyi kiegészítés daczára is, teljes hadilétszámmal alakulni képes s legfeljebb a vissza maradó pótcapatok között válnak ez esetben létszámkiegyenlitések szükségessé.

A mozgó zászlóalj kiegészítése, ha körletökből távol vannak is, békében nehézséggel összeköttetésben nem áll, sőt bizonyos időközönkint egy más zászlóalj általi felváltást is lehetségessé teszen, mozgósítás esetén azonban, a hadalakulás felvételére nézve előintézkedések válnak szükségessé, a mennyiben ezt fogantositani, vagy az épen elfoglalva tartott állomásban, vagy pedig a kiegészítési kerületben lehetséges.

Ezek szerint — ha a tartaléksereg fel nem állittatik — a gyalogság mozgóképességének legmagasabb fokát békében akkor éri el, a midőn az állam 200 gyalog zászlóalját, összesen körülbelül 77.000 fővel a birodalom azon részeiben alkalmazásba hozza, a hol azok jelenléte politikai és egyéb tekintetknél fogva szükségessé válik

Ezen kívül pedig még 500 zászlóalj marad a kiegészítési kerületekben vissza, melyek szintén 78.000 emberrel a kisebb helyőrségi és közbiztonsági szolgálat teljesítését — kerületük határain belül, vagy ezek közelében is eszközölni képesek.

A tartaléksereg felállítása mellett ezen viszony esetleg annyiban változhatik majd, hogy a mozgó elem, vagyis a birodalom bármely részében alkalmazásba hozható erő legfeljebb 88.000 főig, zászlóaljankint 477, illetőleg 403 főre szaporítható, a kiegészítési kerületekben visszamaradók pedig zászlóaljankint 201 fővel s körülbelül 105.000 fővel lennének fenntarthatók.

Tartaléksereg gyalogsága.

Egy általános mozgósítás esetén az elsősorban kivonuló 700 gyalogzászlóaljon kívül még, 350 tartalék gyalogzászlóalj kiállíthatásának lehetőségét tételezzük fel. Ezen zászlóaljak mindegyike a pótlásra számított $22\frac{1}{2}\%$ hozzáadása nélkül 600 főnyi rendszeresített hadilétszámmal alakul s az elsővonalbeli zászlóaljakkal való szervei kapcsolatát a következő alapelvek szerint veheti fel:

1-ör) a tartalék zászlóaljak keretei békében felnem állíttatnak; nyilvántartásuk az elsővonalbeli zászlóaljak által foganatosíttatik; kiegészítésük és utánpótlásuk pedig az anyazászlóaljak pótcsapataira ruházandó át.

E szerint mozgósítás esetén minden elsővonalbeli zászlóalj saját alosztagain és a 300 főből álló pótcsapaton kívül, még egy fél tartalékszászlóalj felállítására lenne hivatva;

2-or) az elsővonalbeli zászlóaljak ujonczjutalékukat évente 27—28 fővel emelik fel, miáltal békelétszámuk két évi tetteges szolgálati idő mellett 55 fővel szaporodik, s egy tartalék félzászlóaljnak felállítását 300 főig idővel lehetőségessé teszi.

E szerint a dandár két mozgó zászlóalja, két évi ujonczjutalékkal vagyis összesen 110 főnyi békelétszámmal szaporodna, mi lehetőségessé teszi, hogy a visszamaradó zászlóaljak kevesebb mozgó elemet adjanak át, maguk pedig egyenként 55 fővel szaporodva, mintegy 233 főnyi békelétszámmal alakulhassanak;

3-szor) a tartalékszászlóalj részére szükséges altisztek, az anyazászlóaljak szabadságolt állományában foganatosítandó előléptetések által biztosíthatók úgy, hogy e célra a 2 évi tetteges szolgálati idő befejezte után, vagy a nagyobb fegyvergyakorlatok alkalmával az ügyesebb elemek kiválasztatnak s nyilvántartattnak;

4-szer) a tartalékszászlóaljak részére rendszeresítendő tisztiszükséglet fedezhető:

a) ha itten a tartalék és szabadságolt állományu tisztok egyrészének alkalmazása kilátásba vétetik;

b) ha a tetteges szolgálatban álló és háboru esetére alkalmas különösen pótdíjas altisztek és őrmesterek tiszthelyettesi helyekre előjegyzésbe vétetnek;

c) ha anyazászlóaljanként a századparancsnokságok ellátására alkalmas két-két tiszt, ennek állományában fenn s e czélra külön nyilvántartatik;

d) ha a zászlóalj-parancsnoki állásokra századosok, már békében nyilvántartva és kiképezve lesznek.

Hogy a tartalékszászlóalj hadilétszámát csak 600 főnyi legénységgel és ennek póttartalékával vesszük számításba, az a többek között onnan ered, mert úgy véljük, hogy egy általános mozgósítás esetén és a hadműveletek folyama alatt, a gyengélkedők, üdült betegek, könnyen sebesültek és későbbben bevonulók tekintetében, nagy számu maradozókra kell tekintettel lennünk, kiknek hasznosítását, miután az első vonalbeli zászlóaljok utánpótlási szükséglete, az elég erősen tartott pótcsapatok utján úgy is, s azonnal fedezhető, a tartaléksereghez való beosztás alapján reméljük. Továbbá, mert a népfelkelés céljaira kilátásba vett katonaviselt elemek egy részének — önkénteseinek — beosztását, a tartalékszászlóaljkhoz, kizártnak szintén nem tekinthetjük. Ezen zászlóalj létszámának növekedésére tehát, kiképzett maradozók által, s egyébként is, a kilátás mindég megmarad, s így ezeknek gyenge hadilétszámát a szükségnek megfelelőleg emelni, az anyazászlóalj pótcsapatai utján is lehetséges lesz.

A tartaléksereg gyalogságának ilyetényi szervezeti viszonyai mellett, a számerő és e sereg legénységét illető harczképesítettség teljesen, a tisztok gyakorlati képesítettsége pedig, viszonyaink korlátai között, de egészen megnyugtató arányban, még az esetben is biztosítottnak tekinthető, ha a tartaléksereg részére tervezett 350 gyalogzászlóaljkertet, békében fel sem állittatik. Sőt ez esetben, az első vonalbeli zászlóalj harczképességi tekintetei is, különösen a nem mozgó zászlóalj kereteinél állandóan beosztott tisztok gyakorlati folytonosságát illetőleg, jobban ápolhatók lennének, amennyiben három állandó század mellett, a zászlóalj kötelék is, az év egész szakán át gyakorlatilag fenntartható volna.

A tartaléksereg részére kilátásba vett 350 gyalogzászlóaljkertet, mint másodsorban alkalmazásra hivatott erő, elemeinek az első sorban kivonulókkal való egyöntetű harczképesítettségénél

fogva, könnyen összehozható, s minden eshetőségek közepett még ideje korán alkalmazható is lészen.

Nem szükséges tehát, hogy e keretek nagyobb mérvű berendezése által, állam háztartásunkat terheljük és lehetséges, hogy ez utóbbit csak annyiban vegyük igénybe, amennyiben azt az egyenlő elemek létesítésének és elég gyors alkalmazásának lehetősége, katonai szempontból is megkívánja.

A mennyiben végre a tartaléksereg gyalogságának évi fenntartási költségei, az elsővonalbeli keretekkel való kapcsolatos szervezet mellett, igen szerények leendenek és mivel nagyon valószínű, hogy az alább megközelítőleg felvett ebbeli évi kiadások, az 50 hadosztály kerület széles berendezésére alapított rendes évi kiadásokkal együttesen sem fognak a mai helyzetet súlyosbitani; sőt feltehető, hogy ezt a területi elhelyezés és gyümölcsöző berendezések lehetősége, habár csak arányosan, de még is igen előnyösen befolyásolni hivatott leend, megkísértjük, a tartaléksereg gyalogságának évi kiadásait is főbb vonásaikra nézve már itt feltüntetni.

A tartaléksereg gyalogságának évi fenntartási költségei, állandó kiadások alakjában kiterjednének:

a) 38.500 főnyi közlegénység eltartási és egyéb illetékeire; mi az első seregnek a jelenleginél jóval kisebbített fenntartási költségein kívül, még körülbelül öt (5) millió forintnyi kiadás-sal járna;

b) a zászlóalj-parancsnoki állásokra kilátásba vett 350 gyalogszázados és a század-parancsnoki állásokra kilátásba vett 1400 főhadnagy illetékeire, mi körülbelül 250.000 forinttal előirányozható és

c) idővel, a tartaléksereg részére külön nyilvántartott havi díjasok és legénység nagyobb fegyvergyakorlatainak költségeire, mi a tartaléksereg gyalogságának fenntartását, egészben s legelőjebb (5 $\frac{1}{2}$) öt és fél millió forintnyi állandó megterheléssel lehetségessé tenné.

Ezen összegek közvetlen ellensúlyozásának lehetőségét, az állandó és rendkívüli költségvetés érintésénél mutatjuk ki; itt pedig megjegyezzük, hogy, ha államunkban oly kiváló fontossággal bíró tartaléksereg létesítése, csakis a tiszti állások fenntartását befolyásoló anyagi szempontokon múlna, akkor ezen állásokat a harczképességi tekintetek legkisebb veszélyeztetése nélkül, mégis fenntartani, ugy mutatkozik czélirányosnak, ha az

anyazászlóaljok állományában e célra nyilvántartott főbb tisztek helyei, mozgósítás beálltával, fiatalabb rangúak által pótoltnak; utóbbiak helyét pedig tartalék vagy szabadságolt állományú tisztek stb. töltik be.

Teljes meggyőződésünk azonban, hogy erre, a területrendszer legszélesebb alapítása sem fogna kényszerítőleg hatni.

Ha a jelenleg állandósított különböző gyalogzászlóalj-kereteket, mindkét honvédségek beszámításával tekintjük, látható: hogy összes véderőnk gyalogságának békébeni alapítása 633 gyalogzászlóalj keretre, s a kiegészítési zászlóaljok hozzászámításával összesen 714 zászlóalj-keretre van fektetve.

Hogy ezen keretek sem a tartaléksereg kiállítását lehetségessé nem teszik, sem pedig az első vonalbeli küzdelmekre egészen be nem vonhatók, s így államunk hadászati, mint elszigetelt politikai-földrajzi helyzetének tekintetében fogva nem elégségesek, az természetes; mert jó részének berendezése hiányos, az egész nem eléggé összefüggő, s annyira különböző szervezettel bír, hogy alkalmazásuk, a sokféle egymástól elütő részletek, különösen pedig a keretek egy részének kiegészítési teendőkre való hivatása következtében mindig csak feltételes marad. Ennélfogva, a jelenleg meglévő keretek az első vonalbeli felhasználásra részben még előbb igen nagyban szervezendők lennének, s egy tartaléksereg felállítására bizonyos számú zászlóalj-keretek létesítését is égetően szükségessé tennék, hogy állami érdekeink biztos támaszává válhassanak.

Ennek lehetősége pedig csak a területi rendszer gyakorlati foganatosítása alapján áll fenn, hol a békekeretek száma ugyan, csak 700-ra terveztetik, de mert ezek mind, úgy elemeikre mint berendezésre nézve teljesen egyöntetűen szervezettek lennének és az első vonalbeli alkalmazásra is egytől egyig képesítettséggel bírnának, azonnali alkalmazásuk mozgósítás esetén is lehetéggessé válnék. Ezen keretek száma pedig egyidejűleg, minden megerősítés és bonyodalmak előidézése nélkül, egészen 1050-ig emelhető lenne.

A gyalogság keretviszonyait illető szervezeti különbség tehát abban állana: hogy míg a területi rendszer alapján, s önálló zászlóalj-keretek létesítése mellett, mozgósítás esetén a hadrendbe felvehető s azonnali alkalmazásba hozható 1050 zászlóaljra, békében csak 700 zászlóalj-keret fenntartása szükségeltetnék; addig

jelen szervezeti viszonyainknak és az ezred köteléknek fenntartása mellett, békében fennálló 714 zászlóalj-keretből, azonnali alkalmazásra (a honvédségeket is beleértve) csak körülbelül 600 s egynehány zászlóalj hozható; míg a többi kiegészítési nehézségekkel küzdő vagy hivatottságuknál fogva visszatartott zászlóaljak egyenként, részben és feltételesen igen, de seregtest-kötelékében azonnali alkalmazásra képesítettek nem lesznek.

III.

A lovasság.

Főleg ezen fegyvernem szervezeti nehézségei azok, melyek minden államban a legnagyobb figyelmet érdemlik s a melyek minden változtatást aggályossá tesznek, ha a harczképességi nézetek nem eléggé tisztázottak. Azért, bár hivatásunkhoz egyáltalában nem tartozik e fegyvernem képesitettsége felett véleményt mondani, s bár mily nehezünkre is essék az, érintenünk annak tényezőit még is kell, hogy a nézetek tisztázása folytán a fennálló szervezeti nehézségek elhárításához, ha csak csekély részben is, hozzájárulhassunk.

S itt, a magunk legjobb, ha nem is mérvadó meggyőződése után indulunk, mivel még eddig át nem láthatjuk, hogy államunk kitünő lovasanyagában rejlő nagyszerű fölényét más államok felett, miért ne aknázhathatnánk mi is képesitetségünk, érdekeink s a kor mai kívánalmaihoz képest ki, s miért ne hasznosíthatnánk fölényünket hadműveleteink előnyére, ha szervezeti nehézségek és békeviszonyaink tekintetei azt ki nem zárják, s ha a harczképességi tekintetek azt lehetségessé teszik.

A már fentebb kifejtett okoknál fogva mi a lovasság nagymérvű mozgóképességének béke idején különös sulyt tulajdonítani nem tudunk, s annak értékét az államra nem ebben, mint inkább s főleg a hadilétszámra szükséges legénységének és lovainak harczképességében keressük.

Ezért a területi rendszerre alapított seregszervezetben főleg a lovassági fegyvernem mozgóképessitettsége csak annyi ban lesz tekintetbe vehető, amennyiben az a harczképességi tekintetekkel össze egyeztethető. Utóbbi pedig, már a loállomány ellenőrizhetésének fontos kérdésénél fogva is szükségessé teszi, ezen fegyvernem csapatainak kiegészítési körletükben, vagy azok közelébeni elhelyezését.

Állami önfenntartási érdekeinket, s a lovasság szervezetének

nagy nehézségeit szemelött tartva, az alábbi részletezéseknél figyelmünket különösen két irányban terjesztjük ki:

a) a lovaknak idomitott állapotban való fenntartására, a hadi lóállomány szükségletének teljes mérvéig: tekintettel pénzügyi helyzetünkre; s

b) a lovasság hadilétszámában meglevő nagyszámu feles legénység elenyésztetésére, és ennek kifejtendő véderőnk nyomtérkosabb felléphetéséhez mért, megfelelőbb értékesítésére.

A hadi lóállománynak idomitott állapotban való legelőnyösebb biztosítását, ló tartásra vállalkozók által tartjuk lehetségesnek, s ezen rendszert az egész lovasságra, csak a teljes területi rendszerre alapított szervezet mellett, hisszük kiterjeszhetőnek.

Hogy ez kb. 60,000 hátszlóra birodalmunkban nem lesz keresztülvihetetlen feladat, azt teljesen átérezzük, sőt azt reméljük, hogy lovaságunk jelenlegi belértékét csökkenteni szintén nem fogja.

A tisztekét nem, mivel azok a lóidomítás nagyobb mérvű foganatosítása s a gyakori lószemlék által lóössmeretükben vesztetni nem fognak. Kisebb gyakorlatokban az ezredkeret viszonyainál fogva bezárólag a lovasosztályig részt vehetnek, s csapat vezetésbeni ügyességüket teljes hadilétszámra vett osztágaik nagyobb összpontosításánál ép úgy, mint eddig kimutatthatják, sőt a nehezebb viszonyok leküzdése a meglevő magasztos érzet és szellem emelését sem fogja csökkenteni.

A legénységét szintén nem csökkentheti, mert az 2 évi tetteges szolgálati ideje alatt a szükséges ügyességet, hogy jó lovas legyen, teljesen elsajátíthatja. Szakaszgyakorlatban s lóidomításban egész időn át oktatható; a századgyakorlatot szintén nem fog kelleni nélkülöznie, mivel a lovasság kisebb békelétszámánál fogva legalább osztályonként együtt tartható s században begyakorolható lesz. Az ezred és nagyobb gyakorlatokban pedig tetteges szolgálati ideje alatt is minden évben részt vehet.

Rend és fegyelem s az elméleti oktatás tekintetei szintén nem szenvedhetnek, s így a harcztképeesség további fenntartása végett a jó lóra kell figyelmünket kiterjesztetni.

Azt hisszük, hogy jó lesz, de valami igen szép nem lehet. Nézetünk szerint ugyan is a jó ló jó marad a jó vállalkozónál is 5—6 évig, különösen ha utóbbinak kilátása marad azt megtartani. S ha elromlik, pótolni kell! Hogy a hámba s igába használt ló valami szép nem lehet az kétségtelen, de ettől ott, hol önfenntartási érdekeinkről van szó, eltekinteni tanácsos is.

És még egy tulajdonsága lesz a vállalkozó által tartott lónak, mi jelenleg megvan-e, nem tudjuk? tudniillik, hogy minden rossz kinézése mellett edzett lesz. Edzett az égalji viszonyokkal szemben; edzett az istállózásra és életmódra; s edzett a fáradalmakra. Nem lesz rendszeresen kezelve csak úgy mint otthon, s nem lesz elkényeztetve. De ha egyszer szolgálatra behivatik, kevés ápolás s katonás kezelés mellett jó, kitartó s a fáradalmakat kibíró lónak fog bizonyítani, mert fiatal lessz!

Ez nézetünk szerint a lónak legjobb harcziskolája, s ezen meggyőződés az, mely bennünket arra bátorít, hogy államunk és seregünk jól megfontolt érdekében, a lovasság ujjaszervesését ajánljuk, s ne vonuljunk ki mozgósítás esetén 45,000 lovassal, mikor ugyanazon költséggel 75,000 lovast tarthatunk fel; s a mikor egy kis megerőltetéssel 100.000 lovast állíthatunk sikra.

A lovasság hadilétszámában meglevő, s az egy évi lóidomítási időszak és 2 évi tetteleges szolgálati idő mellett sem kikerülhető nagyszámu legénységi felesleg értékesítésének kérdése, államunkban nagyon fontos, mert különben a sereg korlátolt műveletüvé válik; s annak parancsnoka legyen az bárki, csekély számu lovassággal, a benne helyezett bizalomnak s reményeknek teljesen megfelelni egy hadszínhelyünket kivéve, képtelen lessz. Ha pedig len két hadszínhelyeni fellépésünk eshetőségét is tekintjük, e tekintetben táplált reményeink, jelenlegi lovasságunk igen csekély számánál fogva, jóval alább szállanak.

Mi tehát a lovasság feleslegét hasznosan, s idejekorán óhajtánánk értékesítve látni, s abból szükségtelenül egy embert sem szeretnénk mellőzni, mert a nélkülözhetlen fegyvernemből nézetünk szerint sohasem lehet annyink, amennyit a hadvezér, tekintettel földrajzi-hadászati helyzetünkre egy nagy actio alkalmával eredményteljesen értékesíteni ne tudhatna.

Hasznosan értékesíteni e felesleget az által tarjuk lehetségesnek, ha békeviszonyaink kellő méltánylása mellett, azok hadi alakulását idejekorán elkészítjük, s különösen jó lovasításukról gondoskodunk.

S ez adja meg teljes értelmét a ló kisajátítási törvénynek is, mert:

harmincz negyven ezer jó hátaslovat ez úton a tartalék lovasság részére biztosítani, azokat őszi vagy más nagy gyakorlatokon — díj mellett — lassanként s igen kimélve kipróbálni; a

közveszély esetén pedig jó lovasokat rájuk ültetni; talán nem lesz sem nehéz, sem kivihetetlen feladat.

Noha a szervezeti viszonyok, mint a tartaléksereg felállítási lehetőség és a szekereszkarnak hadilétszámát befolyásoló igen csekély békelétszáma, kikerülhetlenné teszik, hogy a szekereszkar hadilétszámának hiánya, legalább egy részben, ne a lovasság feleslegéből pótoltsék; mégis célirányosnak tartanánk, hogy e pótlás, csakis kisebb részben, s ne egészen eszközöltetnék a lovasság által és hogy a meglévő hiány nagyobb részének pótlása elvileg a szekereszkar békelétszámának felemelése, s az itt mutatkozó többletnek a tábori tüzérség allományában való kiképeztetése alapján fogatosítottatnék.

Ez által nemcsak a lovasság kiképezett feleslegének egy része lenne a rendeltetésével ellentétes beosztástól megkímélve, hanem a szekereszkar békelétszámának a tüzérségnél való kiképzése által, a lóbánási értelem fejlesztése mellett a jármű kezelési ösmeretek is fejlődnének; a szekereszkar igényeinek is jobban használni, tüzérségünk fejlesztéséhez pedig sokban hozzájárulni képesek lennénk; s ez utóbbi fegyvernem feleslegét pedig teljesen elenyésztetni alkalmunk nyílna.

Mi, a birodalmi véderő újjászervezése esetén ennek támogatására 100 lovas ezred alapítását, egyenként 4 századdal és egy-egy pót századdal veszünk körülbelől kilátásba a nélkül, hogy ezen számhoz ragaszkodnánk és azt hisszük a nélkül, hogy ezáltal békeviszonyaink túlfizetésétől vagy lovasságunk harcalképességének csorbitásától komolyan tartani lehetne.

Ez esetben a lovasezred következőleg alakulna:

B é k é b e n				H á b o r u b a n			
Törzs 19 fő (leg.) 5 hátszó				41 fő (legény) 3 hátszó			
1 század	63	"	51	166	"	150	"
2 "	63	"	51	166	"	150	"
3 "	63	"	51	166	"	150	"
4 "	63	"	51	166	"	150	"
5 v. pót sz.	16	"	—	169	"	150	"
Öszv.	287	"	209 ^{*)}	874	"	758	"
Ehhez a békelétszám pótlására				842 " " "			
Öszvesen tehát							
287 főnyi leg. 209 hátszó				1716 főnyi leg. 758 hátszó.			

*) a lovak békelétszámában a hadilétszám évi fogyatéka is bennfoglaltatik.

A lovasezredek illeténi alakulása mellett a következő szervezeti tényezőket állítjuk példaképpen fel, ugymint:

1-ör a lovakra nézve:

- a) az egy évi lóidomítási időszakot;
- b) a lovaknak 6 évi szolgálati képességét (mint alapot);
- c) a lovak hadilétszámának fenntartására, az összes lóállomány hat évi hányadának öt évi összegét, mint eltartás végett a vállalkozóknak kiadottakat; s mint olyakat, melyek öt évi kifogástalan tartás után a vállalkozók tulajdonába mennek át azon fenntartással, hogy ezen lovak egy év lefolyása alatt bekövetkező mozgósítás esetén kárpótlás mellett a tartaléklovasság részére ismét beszolgáltatandók lesznek;

d) a hadilétszámban beálló fogyatékok pótlására, évi 13⁰/₁₀₀ a kiadott lovaknak;

e) a hadilétszámokban mutatkozó feles számú legénység lovasításának biztosítását, részint a c) alatti intézkedés, részint pedig a lókisajátítási törvény alapján.

2-or a legénységre nézve:

- a) a két évi tetteges szolgálati időt;
- b) a hadilétszámokban mutatkozó felesleg értékesítését,

3-or a fegyvernevekre nézve:

a területi állandó elhelyezést.

A lovasezred lóállománya a fentiek szerint következőleg lenne biztosítható:

758 ló után évente 127 ló, mint a békelétszám alapja;

635 ló után évente 82 ló, mint a hadilétszám fogyatéka-
évi 13⁰/₁₀₀-os pótlása.

Összesen tehát 209 hátslóval lenne a békelétszám képviselve; s ugyanannyit kellene évente a vállalkozóknak kiadni, hogy a hadilétszám teljesen biztosítottnak tekinthető legyen.

Hogy az idomított lovak hadilólétszáma az átmeneti és újjáalakulási időszak alatt is biztosítottnak legyen tekinthető, a viszonyok által befolyásolt módosítások mellett szükségessé válna, miszerint a m. kir. honvédlovasság kivételével fennálló 41 cs. kir. törzs lovasezred mindegyike, jelenlegi kb. 903 hátslóból álló békeállományát az első pótlólovazás (209 ló) befejezte után részben az újonnan alakuló ezredeknek, részben pedig vállalkozóknak adná át és pedig:

a) saját hadilétszámának fedezetére 635 idomított hátslovat 5 év tartamára, saját vállalkozóinak;

b) 277 idomított hátslovat pedig az ujonnan alakuló lovasezredek valamelyikének hadilétszámára, azok vállalkozóinak.

Ezen intézkedések foganatosítása — meg a pótlovak felvétele és idomítása — után, az első évben már, kivonulhatna:

a) 41 törzs lovasezred 5—5 századdal és a honvédlovasság teljesen, vagyis öszvesen legalább 250 lovasszázaddal;

b) az ujonnan alakuló 49 lovasezredből pedig:

41 új lovasezred egyenként kb. 486 lovassal s végre:

9 „ „ „ „ 209 „

A második évi intézkedések kiterjednének:

a) pótlovak felvételére és az idomított lovaknak vállalkozókra való kiadására valamennyi ezrednél;

b) a 41 törzs lovasezrednél a lovak hadilétszámában — a legújabb idomított s vállalkozóknak kiadott lovak által — keletkező feleslegnek, az ujonnan alakuló 49 ezred közötti elosztására.

A törzs ezredek (41) ugyanis képesítve lesznek a második évben vállalkozóknál levő lovaikból kb. 8200 lovat négy év tartamára az ujonnan alakuló 49 lovasezred hadiállományába ismét áthelyezni, miáltal utóbbiak saját pótlovaiknak stb. hozzászámításával, már a második év végével teljes hadi loállomány alakulni, s az összes lovasság 500 lovasszázaddal kivonulni képesítettek lesznek.

Ugylátszik nekünk, hogy ezen vagy ilyforma eljárás, elhátríthatlan nehézségeket nem okozna s rövid időn egy igen hatalmas lovassági erő kifejtését tenné lehetségessé.

Jelenleg pedig a mozgósítható lovasszázadok számát nem apasztaná, sőt azokat már a második évben 500-ra szaporítaná és idővel még a tartaléklovasság 100—200 századával erősíteni engedné.

Ezen szervei tényezők credménye — az összes lovasságra átvive, — következőleg mutatkozik:

1. száz ezred hadiállománya 87400 főnyi legénységet és 75800 hátslovat képviselne;

2. a legénység létszámában mutatkozó felesleg 84200 főnyi legénységet tenne ki; ezen felesleg hasznosítása iránt intézkedések válnának szükségessé, nevezetesen:

a) a lovasság kiképzett póttartaléka kb. 22%, lenne megállapítandó, mi kb. 19.500 főnyi legénységnek felelne meg;

b) a tartaléksereg részére felállítandó szekerészkar hadiállományára összesen kb. 22.000 főnyi legénység helyezendő át;

c) a felmaradó feleslegnek (kb. 40.000) tartalék századokba való alakulására s lovasítására részint a vállalkozók tulajdonába átment lovakkal, részint pedig a lókisajátítási törvény alapján előintézkedések teendők;

3. a lovak pótlása 13% al és a hadilétszám megfelelő hányadával a béke létszámba veendők fel, s csak teljes egy évi idomítás után adandók a vállalkozóknak ki;

4. a jelenlegi lóállomány nagyrésze ($\frac{3}{6}$) csak öt év múlva jutna a vállalkozók tulajdonába s így a lovak hadiállománya ez időn át is teljesen biztosított maradna;

5. az összes lovasságnak jövőre évente a honvédlovasság beszámításával együtt 20.900 pótlóra lenne szüksége, miáltal hadilétszáma teljesen fedezve, s a lovasezredeknek a harmadik, negyedik és ötödik évben még egy feleslege is maradna a tartalékszázadok alakítására.

Hogy a lovasságnak ujjaszervezése következtében a lovakra vonatkozó évi költségvetés vagy épen nem, vagy csak igen csekély mérvben fog szaporodni évi kiadásaiban, azt, tekintettel az ez irányban netalán fennálló aggályokra átlagosan kimutatni szándékunk.

Mi a pótló árát átlag 200 frtra (valóban több) s egy létszámban tartott ló ellátási költségeit évente 150 frtra tesszük, s ez alapon következő eredményre jutunk:

a) a közös hadsereg lovasságának jelenlegi lóállománya hátsólovakban kb. 37.023 ló. Ezeknek

eltartási költségei à 150 frt 5.553.000 frt.

b) 12% pótló kb. 4442 ló à 200 frt 888.000 frt.

Összesen 6.441.000 frt.

Ehhez számítandó még a honvédségek lótar-
tási és évi pótlóvazási költségei is, hogy az évi
kiadás kellőleg méltányoltathassék. Ez körülbelül
tehető 379.000 frtra

Jövőre nézve pedig a honvédlovasság be-
számításával szükséges lenne:

a) 20.900 hátsó beszerzése à 200 frt . . . 4.180.000 frt.

b) 20.900 hátsó eltartása à 150 frt . . . 3.135.000 frt.

Az évi kiadás lenne jövőre 7.315.000 frt.

Ebből azonban levonandó a honvédségek békelétszámban tartott lovainak eltartási költségei és évi pótlólovazási költségei is, mi a pótló árkülönletet kiegyenlítése mellett, az évi kiadások többletét — 100 lovasezredet véve alapul — körülbelül 500.000 forintig emelni alkalmas.

A jövő lóeltartási és pótlólovazási állandó költségek tehát együttesen sem fognák igen meghaladni a jelenben szükségelt ily nemű kiadásokat, s főleg csak a nagyobb fegyvergyakorlatok évi több kiadásainak tekintetbe vételét kívánják meg.

De itt figyelmen kívül nem maradhatna:

a) hogy az egész honvédlóvasság hadilóállománya már is biztosított s annak beszerzési költségei több éven át esznek;

b) hogy a közös hadsereg lovasságának hadraalakulás esetén lószükségletét jelenleg még legalább 15.000 hátszlóval kellene pótolni, mi mint egyszeri kiadás körülbelül 3 millió frttal, jövőre szintén elejthető: végre pedig azon körülmény:

c) hogy az állandó költségvetés majdnem minden emelése nélkül a jelenleginél tetemesen nagyobb s idomított lóállományunk (75.000 hátszló) s a tartaléksereg lovassága nélkül is egy 500 századot számláló lovasságunk lenne: míg jelenleg a honvédségekkel együtt sem igen lehet több mint körülbelül 45.000-nyi hátszló-állományunk és körülbelül 300 idomított lovakkal ellátható lovasszázadunk.

A rendkívüli költségvetés vagyis az ujonnan alakulás költségei, mint azt későbbben egészben véve érintjük is, nagyok szintén nem lehetnek, mert az ujonnan alakuló 49 lovasezred tisztikarának s hadiszükségleti tárgyainak egy jelentékeny része, a törzsezredek (41) által pótolható, a mennyiben mindegyikök két-két századnak megfelelő tisztikart és hadiszükségleti tárgyakat az ujonnan alakuló ezredek valamelyikének átadni képesítve lesz; minélfogva itt tulajdonképen csak kb. 29 lovasezred ujonnan berendezéséről (lovak kivételével) lehet szó.

Államunk hadiképességének emelését és a véderő nyomatékosabb felléphetésének nagymérvű fokozását pénzügyi tekintetek tehát annál kevésbé akadályozhatnák, mennél jobban megóvhatók lennének jövőre is, szép és igen becses lovasságunk magas harczképességének tekintetei.

Ez utóbbiak különösen azon oknál fogva látszanak némi nehézségekkel összeköttetésben állani, mert az egy évi lóidomítási tekintetek, az általunk példaképen felállított alapon szükségessé

tennék, hogy az idomítás fogantatására már az első korosztálynak ügyesebb elemei kb. fele egy bizonyos időszakon túl felhasználássék.

Ez pedig az első korosztálybeli legénységre nézve legjobban első szolgálati évük második felében lenne eszközölhető, míg kérdés, vajlon a pótlovak beérkezési ideje evvel össze lesz-e egyeztethető.

Itt különben azon körülmény, hogy a lovassági fegyvernemnek majdnem kétszeres hadilétszáma az évente tartandó nagy fegyvergyakorlatokhoz egészen bevonható soha sem lesz, mert az legfeljebb az egyszeri hadilétszámra történhetik, — több oly célirányos intézkedésre hagyja az utat nyitva, melynek alapján a lóidomítás biztosítása is elérhetőnek látszik.

Ki kell még emelnünk, hogy véderő viszonyaink egészséges fejlődhetésének tekintetei, a lovasság szervezeti alakulásának mikénti módozatától nagyon is feltételezettek maradnak. Ennek tehát helyes irányt adni s alapítását helyesen megválasztani szakavatott, tapasztalt — s a kétség kívül fenálló nagy nehézségeket leküzdeni bíró — erők adhatnak csak; a miért is tisztázását annak, vajlon a harczképességi tekintetek, az egy évi lóidomítási és két évi tettleles szolgálati idő mellett meg lesznek-e eléggé óvhatok, megkísértettük ugyan, szakszerű méltánylásuk azonban arra hivatott erőkre vár. Nektünk kívánnunk csak azt lehet és szabad, hogy a harczképességi tekintetek maguk csak oly — s magasabbra ne emeltessenek, mint azt államunk s a többi véderő igen fontos érdekei megengedik! —

A birodalmi véderő szervei összeállítása.

A következő táblázat 1-től 14-ig terjedő folyószáma tünteti elő a birodalmi véderő azon minimumát, melyet az állam hadi hatalmának szervezeténél alapul tekinteni óhajtanánk. A 15. és 16-ik folyó számok alatt pedig azon erő van összesítve, melyre egyrészt öfenntartási érdekeink utalnak, s a mely másrészt a területi rendszer alapján anyagi képesítettségünk mérvét nem igen mulja felül.

Mindezeknek bővebb magyarázatával a következőkben foglalkozunk, félreértések kikerülése végett azonban kiemeljük, hogy az alábbi táblázatnak számszerinti adatai csak hozzávetőleg tüntetik elő az egyes fegyvernembeli kereteknek stb. erőviszonyait, s hogy ezekben a szabadságolt 10 korosztály után, a lovasságot kivéve körülbelől 13⁰/₀-nyi a békelétszámba is, teljes 2 évi tartamra felvehető pótlás, már benn foglaltatik.

A birodalmi a honvédségekre és póttartalékra is kötelező két év

Folyó szám	Ezred vagy üteg osztály	Zászlóalj intézet vagy parancsnokság	Háboruban egyenként		Megnevezés	Összes hadilét-szám	
			század, üteg osztály vagy inbárat	kiegészítő osztály		szervezeti tesonként fő	póttartalék a hadilétből
1	—	700	4	1	Gyalogság	1380	966.000
2	100	—	4	1	Lovasság	1722	172.200
3	50	—	6	1	Tábori tüzérség	2279	113.950
4	—	9	6	—	Vár tüzérség	1585	20.124
	—	1	6	—		2250	
	—	2	6	—		1800	
5	—	16	5	—	Hadmérnöki csapatok	1280	20.400
6	—	9	5	—	Utászcsapatok (72 hid készlettel).	1200	10.800
7	—	50	2	—	Egészségügyi parancsnokság	400	20.000
8	—	50	3 ¹ / ₄	1	Szekerész parancsnokság	900*)	45.000
9	Valamennyi sereg intézetekhez						48.000
10	Háboruban felállítandó magasabb parancsnokságok és hatóságok különböző törzseihez						21.000
11	Összesen						1.437.534
12	Ehez 50 hadosztály zene a) 50 fő						—
13	Pótdijas altisztek						—
14	A békelétszám főösszege						—
15	—	350	4	—	Tartaléksereg gyalogsága zászlóaljanként 660 fő		231.000
16	Az összes birodalmi véderő tartaléksereggel együtt						1.668.534

**) A hadilétszám fogyatékának további pótlására — a lovasságon kívül és az egészségügyi csapatok kivételével — 131.446 fő lenne felvendő. —

v é d e r ő

teljes szolgálati és tizenkét évi védkötelezettséggel.

A hadilétszám tábori adánya, mint egy évi újoncjutalék	A békelétszám 2 évi teljes szolgálati idő mellett	Kiképzés végett		A módosított béke- létszám	Megjegyzés
		átad más fegyverne- mehez	érvényes más fegyverne- mekből		
egy vagy két évre					
80.500	161.000	6828	3500	157.672	Mozgósítás esetén a 15. alatti tartalék zászlóaljok felállítására lesz hivatva
14.350	28.700	—	—	28.700	Mozgósítás esetén 200 tartalék lovas század felállítására lesz hivatva
9396	18.992	—	4800	23.792	
1677	3354	—	1800	5154	
1707	3414	—	2280	5694	
900	1800	—	1080	2880	
1666	3332	—	1618	5000	
3750	7500	4800	—	2700	*) A hadilétszám további pótlása a lo- vasság feleslegéből
4000	8000	—	—	8000	
1750	3500	3500	—	—	
119.796	239.592	—	—	239.592	
—	—	—	—	2500	} Létszámon felül vezetendők
—	—	—	—	7920	
—	—	—	—	250.012	
19.250	38.500	—	—	38.500	az első vonalbeli zászlóaljknál nyerik kiképzésüket.
139.046	278.092	—	—	288.512	

fegyvernemek létszámába már betudott póttartaléki egyéneken felül, — egészben még

Számerő- és keretviszonyok indokolása.

1 ör. Ezen táblázatban azon csapattestek és számerő viszonyok vannak kimutatva, melyek az első sorban kivonuló 50 területi hadosztályon belől kiállíthatók és a melyek, a külön kitüntetett tartalék gyalogsággal együtt, ezen sereg 25 további hadosztálya részére tervezett egyéb fegyvernembeli csapattestek és intézetek felállításának, s alkalmazásának azonnali lehetőségét sem zárják ki.

Az összesített seregintézetek, számerő tekintetében még a körülmények szerinti változás alá vonhatók, a 9-ik rovatban azonban úgy vannak elő tüntetve, hogy működésük, a béke- és hadilétszám kimutatott erejénél fogva, a sereg nagyobb igényeinek kielégítésére nézve sem tekinthető korlátoznak, különösen akkor nem, ha a sereg ellátását könnyítő hadi szolgálmányok kérdése tisztázva, a vállalkozási rendszer pedig lehetőleg széles alpra leendő fektetve

A 11 alatti összegben kimutatott „hadilétszám“, melyben a véderő póttartaléka a szabadságolt 10 korosztály után körülbelül 13⁰/₀-al benn foglaltatik, s a mely a jelenlegi póttartalékosok beszámításával körülbelül a jelenleg védkötelezettségben állók számerejének felel meg, a területi rendszerre átvihetőnek s biztosítottnak akkor tekinthető, ha, a birodalom területi beosztásának alapul szolgáló 50 hadosztály kiegészítési kerület egyenkénti legkisebb képesitettsége 12 évi védkötelezettekben kb. 33,000 fővel vétetik fel.

Ezen összegben a tartaléksereg szükséglete is — a gyalogságot kivéve — legnagyobb részt már benn foglaltatik, de, hogy ezen utóbbi sereg főfegyverneme is t. i a „gyalogság“ a tartaléksereg számerő igényeinek megfelelőleg kiállítható legyen, minden hadosztály kiegészítési kerület képesitettését körülbelül 3000 fővel emelni, azaz: 36,000 fővel megállapítani szükséges.

Ez alapon a birodalmi véderő, egy bekövetkező általános veszély esetén:

I-ső sorban 50 gyalog hadosztállal (ezek között 2 hegyi hadosztály) és

8 lovas hadosztállal ; vagyis :
 700 gyalogzászlóaljjal,
 400 lovasszázaddal,
 202 táboriüteggel és e sereg összes seregintézeteivel ;

II-od sorban 25 gyaloghadosztállal (ezek között egy hegyi-hadosztály.)

és 4 lovashadosztállal,
 vagyis: 350 gyalogzászlóaljjal, körülbelül
 200 lovasszázaddal,
 98 táboriüteggel és e sereg intézeteinek nagy részével.

III-ad sorban pedig,

700 gyalog
 100 lovas
 50 táboriüteggel

50 szekereszkari kiegészítési század vagy osztaggal, a seregintézetek utánpótlására a rendezett hadiszállitmányok összeségével, s egy nyomatékos fellépést lehetségessé tevő, életképes, s gyorsan alkalmazásba hozható népfelkeléssel lenne mozgósítható.

2-or. A birodalmi véderő békelétszámának a 11-ik folyószám alatt kimutatott összege, a közös hadsereg és honvédségek által jelenleg 266,146 fővel fenntartott békelétszámához képest 26,554 fővel tenne kevesebbet ki.

Ezen békelétszám betarthatásának lehetősége jövőre nézve, az eddigi rendszertől eltérő következő módosításokat vonná maga után, egymint :

a) két évi tetteges szolgálati kötelezettséget vállaló önkéntesek, minden csapatnál a szükséghez képest felvehetőek, de a kitüntetett békelétszámba, illetőleg az ujonczjutalékba, különösen pedig ez utóbbinak évi fogyatékába betudandók.

b) az egy éves önkéntesek intézménye módosítást szenvedne azon alapon, hogy a rövidített (egy évi) tetteges szolgálati kötelezettség előnyében, tekintet nélkül arra, valjon minő és hányszor iskolát végzett az illető : csak az részesül, a ki különben is feddhetlen előélet mellett, az e célra rendszeresített tanfolyamok va-

lamelyikében (hadosztály kerületenként egy) saját költségén részt vett; s a tartalék tisztí vizsgát jó eredménnyel letette.)*

Ez esetben az önképzésre fordított idő, egy tetteges szolgálati év helyett beszámítandó; egy évnek gyakorlati hónapjai pedig (márctól november végeig) a tisztí hivatásnak megfelelőleg tettegesen kitöltendők; mire a tartalék tisztí kinevezés és szabadságolás következnek.

A szigorlatot meg nem állott ily nemü önkéntesek, a még hátra levő 1 évi tetteges szolgálatot teljesíteni tartoznak, az illető év ujonczjutalékába betudandók és 32 éves korukig védkötelezettségök fenn áll. Ellenben a jó eredménnyel vizsgázottak, tetteges szolgálati évök megválasztásában 25 éves korukig, kivéve egy mozgósítás eshetőségét, függetlenek.

c) a pótdíjas altisztek intézménye, amennyiben az, a tartaléksereg részére szükséges tisztí helyek pótlásának és a harczképesség fejlesztésének érdekében fekszik, szintén fenntartandó, s körülbelöl 7920 pótdíjas altiszt által fedezhető.

Ezeknek, hogy a békelétszámba való felvételük fiatalabb elemeknek szabadságolását maga után ne vonja, a csapatok és intézetek békelétszámán felüli vezetése mutatkoznék célirányosnak;

d) a hadosztályonként fenntartandó egy-egy zenekar szükséglete (50 főig) a vidékek állítási képesítettségéhez mérten a gyalogság ujonczaival együtt állítandó, de annak jutalékába be nem tudandó. Itt a békelétszámban keletkező szaporodás öszvesen 2500 főt tenne ki;

e) a békében is fennálló magasabb törzsekhez, hatóságokhoz és intézetekhez rendes szükségletükön felül állandóan, vagy ideiglenesen beosztandó legénység kivezénylése, elvileg a gyalogság békelétszámából, más fegyvernembeli csapatok által pedig csak kivételesen lenne foganatosítandó.

A kivezényelteknek legalább egy évi tetteges szolgálatauknak és lehetőleg egy-két évi további szolgálatra önként kötelezeteknek kellene lenni; s végre

f) hogy az egyes csapatok rendszeresített évi ujoncz jutaléka teljesen és biztosan felvehető, a békelétszám pedig ingadozásoknak kitéve mentöl kevésbé legyen kívánatos, hogy a hadlétszámban kekövetkező elenyészsés céljaira kilátásba vett elemek,

*) Az e célra rendszeresített tanfolyamoknak hat havi, főleg elméleti és 3 havi, főleg gyakorlati kiképzésre alapított tantervvel kellene bírniok, hogy az egy évi szolgálatra bevont ily nemü tisztjelöltek kellő előkészülettel jussanak a csapathoz.

két évi szolgálati kötelezettséggel rendelkezésre álljanak, s a szükséghez képest minden fogyatéknél azonnal bevonhatók legyenek.

3-or. Harczképességi tekintetek és a szakszerű ösmeretek el-sajátításának fontossága, a különböző fegyvernembeli csapatok békelétszámára nézve, még a következő elvi megállapodásokat tennék szükségessé, ugymint:

I. A gyalogság (1-ső folyószám) békelétszám rovataiban:

a) a 10-ik folyószám alatti egész békelétszám 3500 fő, a gyalogsági csapatok számeletti állományában vezetendő, kiképzésben ott részesül, s a megfelelő törzsek s hatóságok részére egy évi tetteges szolgálati idő után kivezényeltetik, vagy a második évben is tetteges szolgál, később pedig nyilvántartatik;

b) a vártüzérségi zászlóaljok hadilétszámában bekövetkező felesleg elenyésztetése csak egy kis békelétszám fenntartása mellett lehetséges. Ez azonban a vártüzér-zászlóaljok harczászati kiképzéséhez nem elegendő, minélfogva évente 1800 főnyi kiegészítés, zászlóaljankéntkörülbelől 2—3 fő, a gyalogság rendszeresített békeállományából, az e célra alkalmasabb oly elemek kiszemelése által eszközölhető, kik már egy évet tettegesen szolgáltak.

Igy a vártüzérség békelétszáma 5154 fővel tartható fenn; s miután hadilétszáma amugy is fedezve van, a gyalogságtól ide vezényeltek egy évi teljesített vártüzéri szolgálat után, ismét saját gyalogcsapatjaik szabadságolt állományába visszahelyezendők és ott vártüzéri célokra is nyilvántartandók.

c) Az első és tartaléksereg hadilétszámára szükséges gyalogsági utászok 12 évi hányadát, körülbelől 1680 embert vagy is zászlóaljanként 2—3 fő, saját csapatuk kötelékében nyert 8 heti beoktatás után a hadmérnöki és utászcsapatok képezik ki; miáltal előbbinek békelétszáma 5694 fővel, utóbbinak békelétszáma pedig 2880 fővel fenntartható leend.

Ezen legénység 2 évi utász vagy mérnökkari szolgálatának befejeztével a gyalogság szabadságolt állományába visszahelyezendő; továbbra is ott alkalmazandó, s nyilvántartandó.

(Igy képezhető ki legalább az első vonalbeli lovasság szükségletét képező 4000 főnyi lovasutász is, azon különbséggel, hogy ezeknek kivezénylésük csak 6 óra terjeszthető ki.)

d) Az első vonalbeli sereg hadilétszámára szükséges gyalogsági gyógyszolgák és sebesült vivők 12 évi hányadát körülbelől 834 főnyi legénységet (zászlóaljanként 1—2 fő) saját csapataiknál nyert 8 heti beoktatás után, az egészségügyi intézetek s osztagok

képezik ki, miáltal utóbbiaknak békelétszáma körülbelül 5000 emberrel tartható fenn.

Ezen legénység is 2 évi teljesített szakszerű szolgálata után a gyalogság szabadságolt állományába visszahelyezendő, s hadrendszerinti alkalmazása céljából nyilvántartandó.

II. A lovasság (2-ik folyószám) rovataiban :

A lovasság melynek összes hadilétszáma 172.200 főnyi kiképzett lovast képvisel 80—100 első sorban felállítandó lovas ezredén kívül meg 30—50 tartaléklovasezred felállítására lehet mozgósítás esetén hivatva, s az I-ső seregnél :

100 lovasezredet egyenként 874 fővel vagyis

összesen 87.400 fővel és

ennek $22\frac{1}{2}\%$ kiképzett póttartalékával = 19,620 fővel ;

a tartalékseregnél pedig :

a lókisajátítási törvény és más intézkedések alapján lovasítandó 50 lovasezredet egyenként 705 fő vagy is

egészben 35,250 fővel és

ennek $22\frac{1}{9}\%$ kiképzett póttartalékával — 7,930 fővel.

Összesen tehát kb. 150.000 főnyi kiképzett lovast igényel, s 22,000 főnyi feleslegével pótolja a szekereszkar hadiállományának szükségletét, mi különösen a tartalékseregnek nézve biztosítottak csak így tekinthető.

III. A táborigénység 3-ik folyószám alatti rovataihoz.

A tüzéség békelétszáma, a szekereszkar békelétszámának évi feleslege által (2400 fő) szaporítható, s ott főleg hajt-tüzer szolgálatra oktató.

Ezen legénység 2 évi tetteges szolgálati idejének befejezte után ismét a szekereszkar szabadságolt állományába vissza helyezendő.

Ezen intézkedés alal a táborigénység békeállománya 23,792 fővel tartható fenn ; hadilétszáma pedig amugy is fedezetet talál.

IV. A vártüzéség 4-ik folyószám alatti rovataihoz.

A vártüzéség békelétszámának pótlása, évente 1800 fővel, a gyalogságnál egy évet tettegesen szolgált egyének által eszközölhető. Ez által a vártüzéség békelétszáma 5154 fővel tartható fenn, s miután hadilétszáma amugy is fedezetet talál, a szolgáltatételre kivezényeltek, kitöltött egy évi vártüzeri szolgálat után

saját csapataik szabadságolt állományába ismét visszahelyezendők s vártüzérségi célokra is nyilvántartandók.

V. A hadmérnöki csapatok 5-ik folyószáma alatti rovataihoz.

A hadmérnöki csapatok békelétszáma a gyalogsági utászszolgálatra szánt ujonczoknak (8 heti beoktatás után) szolgálattételre való kivezénylése által 5694 főig szaporítható.

Ez által a gyalogság szabadságolt állományába körülbelül 13,000 jó, utászszolgálatra alkalmas egyén vehető fel. A hadmérnöki csapatok hadilétszáma amugy is fedezetet talál.

VI. Az utászcsapatok 6-ik folyószám alatti rovataiban:

Az utászok békelétszáma a gyalogsági utászszolgálatra (tart. zászlóaljakhoz is) szánt ujonczoknak szolgálattételre való kivezénylése által (8 heti beoktatás után) 2880 főig szaporítható.

Ez által a gyalogság szabadságolt állományába még körülbelül 6000 jó utász vehető fel, s a tartaléksereg ebbeli szükséglete is fedezve lesz.

Az utászcsapatok hadilétszáma amugy is fedezetet talál.

VII. Az egészségügyi csapatok 7-ik folyószám alatti rovataihoz.

Az egészségügyi parancsnokságok békelétszáma, a gyalogsági gyógyszolgák és sebesült-vivők felvétele által (8 heti beoktatás után) 5000 főig szaporítható, mi által a gyalogság szabadságolt állományába az első sereg ebbeli szükségletét fedező szakavott legénység vehető fel.

VIII. A szekereszkar 8-ik folyószám alatti rovataiban.

A szekereszkar békelétszámának fölöslege (4800 fő) a tábori, tűzérségnél nyeri kiképzését, (főleg a hajtószolgálatban), honnét 2 évi tettleges szolgálat után a szekereszkar szabadságolt állományába helyezendő ismét vissza.

A szekereszkar, hadilétszámának — különösen a tartaléksereghez szükséges — további pótlására, a lovasságnak 22,000 főnyi feleslegét felveszi, a még ezen felüli szükségletre nézve pedig a nép-felkelés korosztályaiból egészítendő ki.

IX. A seregintézetek 9-ik folyószám alatti rovataiban.

A békelétszám netaláni feleslege a gyalogság számfeletti állományában nyeri kiképzését és nyilvántartását.

X. A háborúban felállítandó magasabb parancsnokságok stb. 10-ik folyószám alatti rovataiban.

A békelétszámra itt kimutatott egész legénység a gyalogság számfeletti állományába vétetik fel, ott képeztetik ki, tartatik

rendeltetésének megfelelőleg nyilván, s vezényeltetik a szükséghez képest egy évi kiképzés után, a békében is fennálló törzsekhez és hatóságokhoz.

Mindez, magában a hadosztály-kiegészítési kerületben bekövetkező létszám csere alapján könnyen és hasznosan lesz fogantatosítható, kivéve a vártüzérségi zászlóaljokat, melyekhez, ha ezen indítványt helyesebbel pótolni nem lehetne, kerületenkint egyesített szállítmányok lennének kiküldendőik.

Igy kellőleg szakavatott legénység mellett, minden csapat tevékenysége a harcban, meneteken és táborban, a műszaki csapatoktól függetlenítettebb, s a nagyobb követelményeknek is megfelelőbb lenne; mi mindenképen, de különösen 'az első segélynyújtás tekinteteire nézve. kiváló figyelmet érdemel.

A birodalmi véderő békelétszáma (14-ik folyószám) a pótdíjas altisztek és zenészek szükségletét is beleszámítva, a tartaléksereg gyalogsága nélkül 250,000 főnyi legénységi állománnyal lenne fenntartható, s a jelenleg fenntartott összes békelétszámtól körülbelül 16,000 fővel különbözne, illetőleg ennyivel kevesebbet tenne ki.

Noha ezt már magát sok irányban elég nagy előnynek véljük tekinthetni, mivel a kisebb béke létszám daczára az első sorban egy rendkívüli nagy erő kifejtés mellett, nemcsak a visszamaradó kiegészítési szervi testek szélesebb és megnyugtatóbb alapítása válik lehetségessé, hanem még a második sorban kivonuló tartalékseregnek is minden fegyverneme — kivéve a gyalogság — és igen sok más kellékei fenntarthatók a nélkül, hogy a birodalmi véderőnek a jelenleginél nagyobb és gyorsabb fellépési képessége korlátolva lenne, — s a nélkül, hogy a veszély pillanatában fokozottabb számereje mellett békében nagyobb, vagyis állandó anyagi áldozatokra kénytelenítettünk; még is, mint az, az eddigiekből következtethető, mi, államháztartásunkban nem az ebbeli megtakarításokra fektetjük a fősúlyt, hanem véderőnk czélszerű alapítása és berendezése folytán, az egyesek és az egész anyagi jólétének alapján közvetve óhajtanánk azt elérve látni, mihez közvetlenül jutnunk, nagyhatalmi állásunk és egyéb önfenntartási igényeink viszonyait tekintve jelenleg csak a tartalék sereg gyalogságának elejtése árán volna lehetséges, t. i. anyagi jólétünk emelésének megvalósulásához.

A véderőnek hasznosító s a közérdekeket kellőleg méltányoló alapítása és berendezése mellett, de csak is így, lehetségesnek mutatkozik, hogy az általunk nélkülözhetlennek tartott tartalék-

sereg lábraállításának állami életünkbe mélyen bevágó kérdése sem fogna legyőzhetlen akadályokba ütközni, amennyiben annak fő- s a 15-ik folyószám alatt foglalt kelléke, a „gyalogsági fegyvernem“ 350 zászlóaljával, összesen 38,500 fővel emelné a fent kimutatott békelétszámot, s ha a birodalmi véderő jelenlegi béke állományát tekintjük, azt tulajdonképen 22,366 fővel haladná meg.

Az általunk tervezett új békelétszám tehát (16-ik folyószám) egészben 288,512 főnyi legénységet képviselne, míg jelenleg a honvédségeket beleszámítva, 266,146 fő az, mit véderőnk s államunk érdekében fenntartani szükséges.

A tartaléksereg nélkülözésének államunk és önmagunk érdekeire kiható káros következményeit amennyire lehetséges volt igyekeztünk az előbbi, véderőviszonyainkat tárgyaló, fejezetekben kimutatni. Annak, s az egész véderőnek, a területi rendszerrel kapcsolatos foganatosítását pedig, főleg pénzügyi, katonai és belpolitikai szempontokból, a következőkben tárgyaljuk.

Itt egyszersmind megjegyezzük, hogy a számcrő viszonyoknak fentti indokolása, mint egész munkálatunk is, csak a nézetek tisztázására szolgáló összehasonlítás, s egészen helyes alapnak azért nem tekinthető, mert általa, sem a véderő szervezeti viszonyai, sem pedig önfenntartási egyéb érdekeink teljesen kimerítettnek még nem tekinthetők.

A véderő csoportosítása.

Abból, hogy az egyöntetűleg szervezett keretherendezések (hadosztálytól lefelé) az egyöntetű elemek „létesítését“ fogantatosítani hivatottak, egyáltalában nem óhajtjuk azon következtetéseket levonni, hogy az így létesített elemeknek — a hadműveletekre való — „felhasználása“ is, a nagyobb seregtestek (hadtestek és seregek) állandósított szervezeti jellege által, egészen a hadvezetés magas polczáig befolyásoltassék. Mert nézetünk szerint, az egyöntetűség létesítése által, az erők idejekoráni alkalmazásának lehetőségére kedvező viszonyokat teremteni, — ezen erők békébeni elhelyezése és mikénti hadracsoportosítása által pedig, a helyes és idejekoráni felhasználás lehetőségét biztosítani — szükséges.

Ennélfogva, a véderő csoportosításánál — az idejekoráni felhasználás lehetőségét szem előtt tartva — azon erkölcsi és szervezeti tényezőkre leszünk kiváló tekintettel, a melyek, a rendelkezésre álló erők egyöntetű előkészítése és egyöntetűleg szoktatott elemeknek alkalmazásba hozatala mellett, a véderő nyomatékos fellépését biztosítani, — az első vonalban küzdő seregek biztosított hátfedezete és akadálytalan kiegészítése által pedig a hadműveletek gyorsabb lefolyását előmozdítani — alkalmasak. Továbbá, a melyek, a seregek könnyű csoportosítását és a nagyobb seregtestek czélszerű hadrendi beillesztését lehetővé téve, a hadműveleteket egyszerűsítik; az erőket sokszorosítani engedik; ezek elforgácsolásának lehetőségét pedig, már szervezeti okoknál fogva kizárják.

Az első hadászati felvonulásnak és az ezt követő hadműveleteknek könnyítő s időre nézve gyorsító szervezeti előkészületei azok, melyeknek a fentiekben kifejezést adni szándékozunk; s a melyek végett; jelenlegi szervezeti viszonyaink nagyobb mérvű változtatásait szorgalmazzuk.

Munkálatunk folyamában már többszörösen érintettük azon okokat, melyek ezen erkölcsi tényezőknek kellő méltatását —

önfenntartási nagy érdekeink szempontjából — szükségesse tesszik, s az „egységes szervet,“ a „tartaléksereg“ és a „területi elhelyezés“-ben gyökerező s fölényt biztosító nagy előnyökre hivatkozva, kísérletkép benutattuk számszerint is, eme tényezők erőteljes támogatásának lehetőségét.

Áttérünk tehát a nagyobb seregtestek csoportosítására és hadrendi beosztásukra, mint egy oly szervezeti tényezőre, mely a véderő nyomatékos vagy nyomatékosabb fellépésére, a seregek hadműveleteinek könnyítésére és az erők együtttartásának vagy elforgácsolásának lehetőségére, lényeges befolyást gyakorolni képes.

S itt mindenekelőtt a mai hadosztály szervezeti csoportosítására nézve jegyezzük meg, hogy ezen seregtestnél az erők ideje koráni felhasználásának lehetősége, — a saját kezdeményezés alapján sok esetben biztosítható nagy előnyökre vonatkozólag, — a jelenben még azért látszik némileg korlátoottnak, mert a hadosztályok, hadi-hidkészletük feletti közvetlen rendelkezésre nézve, szervezetileg, a hadtest-parancsnokságnak sokszor időt igénylő intézkedéseire vannak utalva, minélfogva egy-egy hidkészlettel való felszerelésük célirányos lenne.

A nagyobb seregtesteknek (hadtestek) állandó jelleggel bíró s általánosságban elfogadott szervei összeállítását sem tekinthetjük a hadműveletek könnyítésének szempontjából eléggé czélszerűnek, mert ez, az erők sokszorosításának lehetőségét, — főleg szervezeti, de más okoknál fogva is, minden szükséges esetben rendkívül neizíteni alkalmas, amennyiben a jelenleg állandósított „hadtest-szervezetet“ olyannak tünteti fel, mint a mely a sereg-parancsnokság rendelkezésére álló erők idejekoráni hasznosítását nem minden körülmények között teszi lehetségessé.

A hadtest mint olyan, jelenlegi szervezetében kisebb hadműveletek foganatosítására sokszor nagyinak, megosztása körülményesnek, — nagyobb hadműveletek foganatosítására pedig kevésnek s nehezen szaporíthatónak látszik. Továbbá a hadtestekben állandóan lekötött, sokszor felesleges és a sereg vezérlet által más egy idejű actiora szükségelt erők hasznosítása, a hadműveletek válságos pillanataiban — szervezeti tekintetelnél fogva is — korlátootva és igen nehezítve van; s a vezérlet ez iránybani szabad elhatározását sokszor nem is, — sokszor pedig csak a sikerteljes eredmény által menthető erkölcsi felelősség árán teszi lehetségessé.

Ha ily körülmények között a hadtestek hadműveleteiben és a vezéreszme keresztülvitelében egyszer a kelleténél több, más-szor kevesebb nyomaték észlelhető, annak oka, nem tisztán a parancsnokok személyében, mint inkább az erő és szervezeti viszonyok számbavételében keresendő.

Nézetünk szerint tehát a ki nem zárt félreértések surlódások és a vezéreszmétől eltérő hadműveletek eshetőségei, mint nemkülönb az erők sokszorosításának tekintetei folytán, a hadtest szervezet úgy, a hogy jelenleg fennáll, elejtendő lenne; s egyrészt a „seregek,” másrészt pedig a „hadosztályok“ szervezeti, illetve hadászati egységeinek kiváló ápolását tenné szükségessé. Ekkor azonban, mint könnyen belátható, a sereg- és hadosztály-parancsnokságok közötti érintkezés igen nehezítve, a félreértések és surlódások eshetőségei pedig fokozva lennének, mit ellensúlyozni csak a hadtest parancsnokságok vannak képesítve, azon közvetlen befolyás által, melyet erkölcsi képesítettségüknél fogva hadosztály-parancsnokaikra gyakorolni hivatvák.

De ez még nem tételezi fel a hadtestek egyöntetű szervezetét s különösen nem a gyaloghadosztályoknak, tüzérségnek, segédfegyvernemeknek és intézeteknek egyenlő számarányban való állandó beosztását a hadtestekhez, főleg pedig akkor nem, ha ez már a hadosztály-szervezetben, mint alap egységben kifejezést talál; hanem szükségessé teszi a hadtestek összeállításának lehetőségét, a hadszínhely viszonyainak és a pillanatnyi szükségnek megfelelőleg.

Ez nézetünk szerint a hadműveletekre általában és az esetenkénti vezéreszme mindenkori helyes foganatosítására kiváló fontossággal bír, a miért is czélszerűnek hinnénk, a hadtestek szervei összeállítását mozgósítás beálltával egy bizonyos mértékig, ideiglenes jellegűvé tenni s az erőviszonyokra vonatkozó netán szükséges további változásokat, a sereg parancsnokságainak fenntartani.

Ennek lehetőségét könnyíteni szervezeti tekintetben reméljük, ha a hadosztályok szervezeti állandósítása mellett minden sereg „tartaléka“ a hadszínhely kívánalmaihoz képest szervezve, s a hadtestek szükséges erősítésére, vagy önálló hadműveletek megoldására fordítható leend. A hadtestek állandó összeállításának alapját pedig, nem az eddigi három gyaloghadosztály és hadtest tüzérség, hanem pusztán két gyaloghadosztály hadtest tüzérség nélkül képezné, vagy is, ha a hadosztály az állandó szervezeti

alapeszmében, mint offensive szervezetű seregetest, a hadtest pedig, mint deffensive szervezetű, de a sereg tartaléka által mindenkör offensivejellegűvé emelhető seregetest szerepelne, mi a hadosztályoknak egy-egy hidkészllettel való ellátását is feltételezné.

Mi tehát minden sereg tartalékát önállósítani, egyes részeit könnyű kivállásra alkalmassá tenni, különösen pedig tüzérség, segédcapatok és tartalék intézeteire nézve állandóan nem a hadtestekben szétszórva, hanem egy külön tartalék-parancsnok által nyilvántartva a seregparancsnokság közvetlen befolyása alá helyezve óhajtanánk látni; mert a tartalék egyes részeinek könnyű kibontakozása és ismétli összefűzése által, ugy a hadtestek mindenkör megkívántató erősbitése, mint az erők sokszorosításának lehetősége, a hadvezetés szabad, szervezkedési és időviszonyok által nem korlátolt, elhatározását igen könnyíteni alkalmas.

Mindez lehetségessé tenné azt is, hogy egyes hadtestek ha szükséges, egy egész hadjárat tartama alatt 2—3 hadosztályonkint összeállítva, egyenlő erővel és szervezettel birjanak, ugyszintén, hogy más hadtestek 3—4 hadosztályból és a sereg tartalék egy részéből ideiglenesen összeállithatók volnának; de egyszersmind feltételezné:

a) hogy egyöntetű hadászati szervezeti egység gyanánt csak a gyalog és lovas hadosztályok tekintessenek; míg ellenben a hadtest, ideiglenes és változó jellegénél fogva, a két gyaloghadosztályon és intézetein kívül, egy fegyvernem állandó hadrendi beosztásának se képezze alapját; hanem:

b) hogy a hadtestekben szervezeti okoknál fogva eddig szétszórva tartott s mindenkör helyesen nem értékesithető tüzéreg oszttályok és intézeteik, a sereg tüzérségi tartalékát; a hadtestek eddigi három gyalog hadosztályainak egyike, a sereg gyalogsági tartalékát, — valamennyi lovas hadosztályok pedig a sereg lovassági tartalékát — képeznék, s mindenkör mint azoknak állandó hadrendi kötelékébe tartozók lennének tekintetők.

A tartalék részeinek a hadászati harc elébe való kiküldetése, más egyébkénti a menet koczkától eltérő önálló alkalmazása, vagy a hadtestek erősbitését célzó támogatása az egyes hadműveletek tartamára eszközölhető lesz: ha a sereg tartalékának „offensive“ jellege szervezetileg is biztosított marad. Ez a sereg tartalékánál, — az egyes fegyvernembeli csapatok mindenköri kikülönithetésének lehetősége alapján — érhető el, mi-

nélfogva a tartalék viszonyba rendelt erők kikülöníthető egységeinek köteléke:

- a) a gyalog hadosztály;
- b) a lovas dandár és hadosztály;
- c) a tábori tüzerűteg, az ütegosztály és tüzérdandár szervezetben, lenne helyreállítandó; mi mindenestre az ellátási és felvételi intézetek alapítására és csoportosítására is változtatásokat tenni szükségessé.

Azt hisszük, hogy így az erőkkel való gazdálkodás könnyebb, a sereg mozgadozása gyorsabb, a meglepetések és véletlen szerencsétlenségek eshetőségei és surlódások jobban ellen-súlyozhatók s távolabbi kilátásba helyezettek, a támadásra hivatott s felruházott seregrész fellépése pedig, erélyesebb és döntőbb hatásu lehet.

Hadrendi megjegyzések.

Noha a hadrendnek helyes és minden eshetőségekre kiterjeszhető állandó megállapíthatását tekintjük a területi rendszer elvére alapított véderő szervezet próba kövének, még sem fog lehetséges lenni, annak minden kis részleteibe behatolni, mert az egyes fegyvernembeli csapatok és intézetek szervezeti részletei, — munkálatunkban, mely csak a viszonyok általános képét tüntetheti fel, — sokban még érintve nincsenek; s mert ahhoz a többek között, a hadszínhelyeknek kimerítő s viszonylagos méltatása is szükségessé válnék, mi munkálatunk körét meghaladja.

Ezen részleteknek kifejtése egyébként, mint maga a területi rendszer további érvelése is, csak a lovassági fegyvernem szervezeti átalakulását lehetővé tevő kérdések végleges megállapítása után lenne czélszerűen foganatosítható; mi azonban nem zárja ki, hogy a különböző eddig nem érintett s főbb vonásaiban a területi rendszerhez minden tekintetben előnyösen hozzáilleszhető fegyvernembeli csapatok és intézetek hadi rendeltetését is ne érintsük.

Hogy ezekkel nagyban és egészben miként vetünk számot, azt az egy hadszínhelyen s egy főirányban való hadműveletek eshetőségét feltételező hadi rendeltetés megbeszélése alapján igyekezünk majd kimutatni, a hadrendi beosztás tekintetében pedig csak azon általános elvekre szorítkozunk, melyeknek czélja feltüntetni, hogy a birodalmi véderő hadrendje, a területi rendszerrel is igen előnyösen összeegyeztethető.

A hadi rendeltetés, úgy az első és a tartaléksereg csoportosítását, mint az ezen seregek testeikhez beosztandó csapatok és intézetek alkalmazását illetőleg, a hadosztály-kiegészítési kerületek alapján, egészben véve állandó jellegű lehet; a menyiben :

1-ör mozgósítás esetére a hadosztály-kerületekből kiállítandó seregtestek és intézetek csoportosítása és ezeknek az első vagy tartaléksereg kötelékébe való felvétele, minden idő veszteség nélkül a legegyszerűbben eszközölhető. Az egyes seregtestekhez és intézetekhez bevonandó, s háboru esetén is ott alkalmazandó csapattestek és erők rendeltetése pedig — könnyen, s áttekinthetőleg megállapítható, s idő veszteség nélküli kiállíthatóságuk is, szervezetenként biztosítható;

2-ör a hadműveletek további folyama alatt az egyes hadtestek erőviszonyainak szükségessége — és a hadszínhely viszonyai által indokolt — változtatásai, a „sereg tartalékából,“ ennek egyes offensive jellegű részei által már rendeltetésileg szabályozható.

Ennélfogva a mozgósítás esetére és a hadműveletek első szakára kiterjedő hadi rendeltetés megállapításának tekintetei, egészben véve szükségessé tennék:

1-ör a csapatoknak, seregintézeteknek és egyes személyeknek hadi rendeltetéséből kifolyó beosztását az illető seregtestekhez, vagy azoknak részeihez azon körülmény tekintetbe vételével, hogy a törzscsapatok kiállítását minden hadtest, illetőleg hadosztály saját erejéből, a sereg pedig saját tartalékából fedezendő. Szükségessé tennék:

2-ör a seregtesteknek csoportosítását a hadtest és seregtartalék viszonyába azon körülmény tekintetbevételével, hogy az egy területről kiegészítést nyerő erők, a mennyiben egy teljes összefüggő egészet képezhetnek, elvileg együtt is alkalmazhatósának. A sereg tartalékába beosztott erők pedig, már szervei összeállításuk folytán könnyen kikülöníthetők legyenek;

3-ör a seregek mikénti összeállításának és a tartaléksereg mikénti alkalmazásának megállapítását, tekintettel a háboru céljaira és az egy, vagy több hadszínhely eshetőségére és minőségére.

Nézetünk szerint így, egy államunkat fenyegető nagy veszély esetén, az ezt követő mozgósításba, — a vissza maradó kiegészítési testeken, intézeteken és népfelkelési osztagokon kívül, még a következő erők lennének bevonhatók és részben az első sereg meg ennek tartaléka, részben pedig a tartaléksereg és ennek tartaléka között, — a hadtestek ideiglenes s defensive jellegét szemelőtt tartva — elosztandók, úgy mint:

az egész birodalom véderőnek: 72 gyalog }
 3 hegyi és } hadosztálya,
 12 lovas }

vagyis a seregek tartalékainak kiegészítésére szánt erőkkkel együttesen:

- 1050 gyalogzászlóalj;
- 600 lovasszászad,
- 300 tábori üteg,
- 150 lőszer oszlop,
- 80 hadmérnöki század,
- 16 hadmérnöki tábori vasuti osztag különítmény,
- 45 utász század,
- 72 hidkészlet,
- 16 utász tábori vasuti osztag különítmény,
- 16 „ „ távirida „ „
- 100 különféle egészségügyi intézet,
- 50 tábori koroda egészségügyi intézeteivel,
- 162¹ szekerész és málhás század,
- 25 tábori élelmezési raktár,
- 12 tábori élelmezési tartalék raktár és a többi még szükséges seregintézetek.

Ezen erőnek hadrendi beosztása az egy hadszínhely és egy főiránybani hadműveletek eshetőségét feltételezve, s a leggyorsabb mozgósítás lehetőségét szemelött tartva, a szervezeti alapon, t. i. 48 gyalog, 2 hegyi és 8 lovas hadosztállyal elsővonalban és 24 gyalog, 1 hegyi és 4 lovas hadosztállyal, a második vonalban látszik legegyszerűbben s legkönnyebben fogatosíthatónak; a mennyiben ezen beosztás védképességi tekinteteink szemelött tartását is lehetségessé teszi, a seregek máskénti alkalmazásának módozatait pedig ki nem zárja.

Az első és tartaléksereg kötelékébe beosztandó seregtestek és intézetek hadi rendeltetését célzó megállapodások pedig, — vonatkozzanak azok akár az egy hadszínhely és egy főiránybani hadműveletekre; akár a több hadszínhelyek eshetőségére — a hadsereg tartalék csoportosítása és az ideiglenes jellegű hadtest viszony elvi fenntartása mellett, könnyen megoldhatóknak és állandósíthatóknak látszanak.

A mi végre az egyes seregtestekhez beosztandó csapatok és intézetek hadrendjét illeti, az, a mennyiben a tartaléksereg

kiállítására is szóban forog — szükségessé tenné azon harcászati egységek és erők rendeltetésének kijelölését is, a melyek az első, s a melyek a tartaléksereg hadosztályainak viszonyát, állandóan a magukénak tekinthetik.

Hogy az egyes hadosztály kiegészítési kerületekben, az elsővonalbeli sereg szükségletét maghaladó erők, illetőleg keretek, mennyiben felelnének majd meg a tartaléksereg igényeinek is, s hogy ezek hadrendi beosztása célirányosan foganatosítható-e? azt tekintettel azon körülményre hisszük megvilágosíthatni, hogy e seregnél, — mely számerő és tüzéség tekintetében gyenge, — a keretviszonyokra és a többi fegyvernemekre nézve teljesen kiegészíthető hadosztályok képezik azon még tökéletesbülést igénylő alapot, melyen a tartaléksereg helyes összeállítása is lehetségesnek látszik.

Itt is azonban, mint az első seregnél a hadtest kötelékből mindazon fegyvernemek elvonandók és a hadsereg tartalékába beosztandók lennének, melyek az egyes hadosztályoknál ezeknek offensive jellegét feltételező szervei összeállítása után, feleslegeseknek mutatkoznak, hogy a sereg könnyebb mozgásának és az erők sokszorosításának tekintetei megóvhatók legyenek.

Az egyes fegyvernembeli csapatok és intézetek hadrendi beosztására áttérve és az egy hadszínhely s egy főiránybani hadműveletek eshetőségéből kiindulva megjegyezzük, miszerint :

a) a gyalogság 700 gyalogzászlóaljjal az első és 350 zászlóaljjal a tartaléksereg hadosztályainak viszonyába helyesen beilleszthető, s hadi rendeltetése állandónak tekinthető; a mennyiben a békében mozgó rendeltetéssel felruházott gyalogzászlóaljok, ha ezek kiegészítési készületeiktől távol vannak is, mint azt alább érinteni fogjuk, könnyen felvehetők lesznek ;

b) a lovasság 400 századával az első, s 200 századával a tartaléksereg gyalog és lovas hadosztályainak illetőleg a két sereg tartalékának viszonyába helyesen beilleszthető s hadi rendeltetése állandónak tekinthető ;

c) a tábori tüzéség 1. 2. és 3-ik számú nehéz ütegeivel és első számú löszér oszlopaival az első sereg hadosztályainak viszonyába, 6-ik számú nehéz ütegeivel kettőnként és 3-ik számú löszér oszlopainak felével (például 1-től 25-ig) a tartaléksereg 25 hadosztályának viszonyába (tartalék hadosztályonként két nehéz üteggel) állandóan beilleszthető.

A 4-ik számú nehéz és 5-ik számú könnyű útegek és az ezekhez tartozó 2-ik számú lőszer oszlopok, mint nemkülönbén a 3-ik számú lőszer oszlopoknak második fele is, (26 tól 50 ig) a két hadsereg tartalékának viszonyában nyerhetik rendezett beosztásukat.

d) Nyolczvan hadmérnöki század beosztása századonként, mindkét sereg szükségletének megfelelőleg állandósítható, s 16 tábori vasut osztag különítmény célirányos alkalmazását is lehetőséggé teszi.

c) Az utász századok (45 század 72 hadi hidkészllettel) hadrendi beosztása, tekintettel e segédfegyvernem sajátos viszonyaira és a hadosztályok célirányos összeállítására, félszázadonként és egy-egy hidkészllettel lenne az első és tartalék hadosztályok kötelékébe előirányozható.

A még felmaradó századok (összesen 9) egyrészben a hegyi hadosztályok szükségletét pótolják, részben pedig hivattva lennének:

16 tábori vasut és }
16 „ távirda } osztag különítmény

kiállítására; minek folytán hadi rendeltetésük is állandó jellegűvé válhatnak.

f) Az egészségügyi parancsnokságok egyenként fedezik:

1-ör egy gyaloghadosztály egészségügyi intézet szükségletét;

2-ör egy oszthatlan tábori kóroda egészségügyi intézet szükségletét;

3-ör egy fél tartalék gyaloghadosztály egészségügyi intézetét;

4-ör esetleg a hegyi hadosztály egészségügyi intézet többletét és egy lovashadosztály egészségügyi intézetét; mihez képest beosztásuk is állandósítható lesz.

g) A szekeres- vagy vonat csapat 162 $\frac{1}{2}$ századával mindkét sereg igényeit kielégíteni s az első sereg tábori élelmezési raktárait is nagyrészben tova szállítani alkalmas lesz, minélfogva hadi rendeltetésének kijelölése, tekintettel azon körülményre állandósítható, hogy még az 1-ső és 2-ik századok a gyalog- és lovashadosztályok és magasabb parancsnokságok törzseihez oszthatók be; addig, részben a lovasság feleslegének esetleg a népfelkelésre hivatott elemeknek igénybe vételével alakuló 3-ik és 4-ik szekeres századok, a sereg egyéb szükségleteinek tovaszállítására maradnának hivatottak.

Mint már ezen igen általános és hiányos áttekintésből is kivehető, a hadrendi megállapodások egészben véve szintén könnyen hozzá simulhatnának a területi rendszer elvére alapított sereg szervezetéhez, s csak a mozgóképességgel felruházott 200 gyalog zászlóaljra nézve tennének bizonyos előintézkedéseket szükségessé.

Ezen intézkedések foganatosítása azonban az előleges hadrendi megállapodásokra, s a hadosztályok gyors mozgósítási tekinteteire zavarólag nem hatna; amennyiben a mozgó zászlóaljak, mint az összeállításukból látható, tulajdonképen csak 200 főnyi saját állománnyal vannak kiegészítési kerületükből távol, mely körülmény pedig egyáltalában nem akadályozhatná azt, hogy mozgósítás esetén, valamennyi zászlóalj az átadott kíséret daczára is kiegészítési kerületük törzsállomás helyein teljes hadilétszámmal ne alakulhassanak. Azonban a tisztikar egyrésznéek ideje koráni bevonását, részbeni helyettesítését és a távollevő zászlóalj további alkalmazásának vagy felosztásának módozataiban előleges hadrendi megállapodásokat feltételezne.

Az állandó és rendkívüli költségvetés esélyei.

1.

Annak bizonyítását, hogy a birodalmi véderő területi alapítása mellett „állandó költségvetésünk“ a jelenleg ily célra fordított összegeknél nagyobb nem igen lehet, nagyon bajos eszközölni, mert az következményeiben egy új alapítás minden részleteinek felsorolására és számszerinti támogatására vezetne. Ezt pedig lehetőleg kerülni óhajtjuk, s így mindenekelőtt csak azon évi több kiadásokat soroljuk fel, amelyek egy a legszélesebb alaprakfektetett véderő szervezetből valószínűleg származva, jelenlegi évi kiadásainknak — megközelítőleg felvett — többletét képezni, hivvatva lehetnének.

Érintjük továbbá, az így megnagyobbodott állandó évi kiadások közvetlen és közvetett ellensúlyozásának kilátásait, amelyeknél oda törekszünk, hogy a véderő harczképességének veszélyeztetése nélkül, körülbelöl a mai kiadások határáig visszatérhessünk.

Végre, az átalakulás szükségéből kifolyó lassankinti, egyszer s mindenkorí, de nagyobb mérvü rendkívüli beruházások és befektetések egy néhányaira is felsoroljuk nézeteinket, s így kívánjuk következtetések alapján kimutatni azt, hogy állami háztartásunk mérlegéhez viszonyított arány, a területi széles alapítás mellett, még az esetben is kedvezőbbnek mutatkozik, ha a hadilétszám harczképességi tekinteteinek és a tisztikar fejlesztési módozatainak kellő nyomaték kölcsönöztetvén, az ujonnan alapított véderő, évi rendes igényeivel, a mai költségvetésnél alábbszállani, képes nemvolna.

Ezen, államunk véd és tevöleges fellépésének tekintetei folytán szükségessé váló, s úgy az „állandó“ mint a „rendkívüli“ költségvetést érintö befektetések, föbb vonásaikra nézve kiterjednének:

1-ör. Negyvenkilencz lovasezred alakítására.

Ezen ezredek kereteinek első berendezését képező hadi szükségleti tárgyak, továbbá a tisztikar, nagy részben a közös seregbeli jelenlegi 41 lovasezredekéből és ezeknek 5 ik és 6 ik lovaszázadaiból, mint nemkülönbén részben, s némi tekintetben, a „Lajtán“ tul alakuló honvédlovasság 25 századából is pótolható, vagy kiegészíthető lenne; huszonkilencz lovasezred keret személy állományának és hadiszükségleti tárgyainak berendezését azonban (a lovak kivételével) egészen ujonnan tenné szükségessé.

Ezen huszonkilencz lovasezred állandósított kereteinek fenntarthatása tekintetéből szükségelt lovastisztek békeállományának biztosítása, mint nemkülönbén a hadilétszám fedezésére szükséges tiszti helyek betöltése iránti előgondoskodás módozata, képezi a lovasság szervezeti átalakulásának egyik igen lényeges kérdését, mely szakszerű megoldásra vár, s az állandó költségvetés mérlegét, körülbelől 600 lovastisztjéval és lőtartásával, vagy is körülbelől egy millió forinttal évente emelni képes.

A teljes hadilétszámra szükséges lóállomány biztosításának tekintetei, mint azt a lovasság szervezeti viszonyainak megbeszélésénél kitüntetni igyekeztünk, az összes 100 lovasezred ellátási módozata által sem igen tennék, e fegyvernemet drágábbá, s állandó kiadásaiban a jelenleginél sokkal emelkedetebbé,*) rendkívüli költségeket pedig, mivel ezek a lovakat illetőleg már az állandó költségvetésben befoglaltatnak, csak az esetben tenne szükségessé, ha a tartaléksereg kb. 200 lovasszázadának lovasítása is a nagyobb gyakorlatok pár hetére vagy egészben, vagy részben, a lókisajátítási törvény alapján kilátásba vétetnék.

A rendkívüli kiadások tehát egyszer-mindenkoriai lennének és 49, illetőleg 29 lovasezred mozgósítási szükségletének kiegészítésére szorítkoznának. Valamennyi lovasezred ebbeli készlete azonban tekintettel az általuk felállítandó tartaléksereg lovasságára volna kiegészítendő.

A mozgósítás esetén felállítandó 200 lovasszázadhoz megkívántató tisztikar biztosítása pedig, ha az a tartaléksereg gyulogságánál kifejtett elvek szerint fogantatosítható, az állandó költségvetésre visszahatással nem igen lehet.

*) A lovak hadilétszámának fokonskénti biztosítása számításunk szerint, kb. 500.000 frtnyi évi több kiadást, eredményezne.

2-or. Egy általános mozgósítás eshetőségét tekintve 105 tábori tüzérvég előkészítésére akként, hogy véderőnk tevőleges felépését összesen legalább 300 táboriüteg támogatása mellett fogatosítani képesek legyünk.

Itt a renkívüli kiadások az egész 105 táboriüteg és körülbelől 72 löszeroszlop anyagkészletének biztosítására, az állandó kiadások pedig amennyiben azok a jelenleg fenntartott 169 táboriüteg helyett, csak 150 nehéz ütegek állandó fenntartására terjednének ki, 19 táboriüteggel és körülbelől 1350 ló eltartási illetékeivel kisebbednének;

8 ütegosztály törzs,

11 löszeroszlop és

37 kiegészítési tárkeret felállítása folytan azonban és a hadi létszám szükségletét képező tisztihelyek betöltése által még kb. 180 tiszt, s lovaik illetékével szaporodnának.

E fegyvernem állandó kiadásai tehát egészben véve — a tisztihelyek betöltése után is, a jelenleg ily célra fordított kiadásoknál némileg kisebbek lehetnének, s e fegyvernem állandó költségvetését jövőre nem emelhetnék.

3-or. A hadmérnök és utászszázadok szaporítására akként, hogy azok mozgósítás esetén összesen 125 századdal és 72—75 hadihidkészlettel legyenek, mindkét sereg szükségletének megfelelőleg kiállíthatók.

Ez a békekereteknek 19 századkerettel és 27 hadihidkészlettel való szaporítását kívánná meg, s az állandó kiadásokat körülbelől egyszázézer forinttal lenne képes emelni.

4 er. A szekereszkariszázadok szaporítására akként, hogy mozgósítás esetén legalább 125 szekereszszázad álljon, a véderő első hadiszükségleteinek továbbszállítása céljából rendelkezésre.

Ez ugyan nem elégséges az általunk tervezett haderő céljaira, minélfogva ugy az első, mint tartaléksereg másod vonalbeli tartalékintézetének tovaszállítása, részben a lovasság feleslegéből alakítandó vonatszázadok, részben pedig a kiegészítési kerületek hadi szolgálmányainak rendezése alapján, országos járműveken, lenne eszközendő.

Az állandó kiadások terhére itten összesen 50 kettős század keret esnék, mi a jelenlegi század kereteknek szaporítását 14 békekerettel tenné szükségessé, minélfogva az állandó több kiadás ezen 14 békekeret fenntartási költségeivel, vagyis 56 tisztnek eltartási és 490 lónak eltartási és biztosítási illetékével összesen körülbelől

170,000 forinttal emelkednék; s mozgósítás esetén a lovasság feleslegéből alakítandó szekeres századok és keretek kiállítását is lehetségessé tenné.

Ha még felvesszük, hogy ugy az egészségügyi osztagoknak, mint a műszaki tüzérségnek is, némileg szélesebb alapra való fektetése szükséges leendő és az ezekből, mint más előre nem látható berendezésekből kifolyó állandó költségeket összesen 730,000 forintra tesszük, akkor az állandó kiadások vagy is az évi költségvetés többlete az eddig felsorolt fegyvernemeknél összesen s legfeljebb két és fél ($2\frac{1}{2}$) millio forinttal haladná meg a jelenlegi ebeli kiadásokat. Ez a tartaléksereg gyalogságának fenntartási költségeivel (öt és fél millio) együtt, melyeknél ugy az ellátási és elhelyezési, mint anyag koptatási költségeket is lehetőleg figyelembe vettük, egészben (8,000,000) nyolcz millio forinttal haladná meg a véderő jelenlegi évi kiadásait.

A mi végre az elsővonalbeli sereg gyalogsági fegyvernemét illeti, — hol a szervezeti viszonyok változása folytán, ugy az „állandó,” mint a „rendkívüli” költségek mérlege igen kedvezőnek mutatkozik, — felemlítjük, hogy itt új zászlóalj-kereteknek felállítási szüksége fenn nem forog, sőt békében 14 gyalogzászlóalj keret beolvasztása igényeltetnék, mivel a területi és önálló zászlóalj-rendszer mellett lehetségessé válik, mindazon kötött erőket és kereteket felszabadítani és célirányosan értékesíteni, melyek gyalogságunk jelen szervezeti viszonyai következtében, sem a hadrendi kötelékbe helyesen be nem illeszthetők, sem pedig elég gyorsan alkalmazásba nem hozhatók.

A területi zászlóalj-keretek tisztai személyzetének szaporítása által (zászlóaljanként egy pótosztag-parancsnok és egy kezelőtiszt, a mennyiben ezek rendszerezése még szükségessé válnék) okozott állandó több kiadások kelletnél jobban ellensúlyozva lesznek azon körülmény által, hogy gyalogezredenként két ezredparancsnok és segéd közegek helyei feleslegessé válnak. *)

Megjegyezzük még, hogy mi az állandó évi kiadások apasztását és a véderőért hozandó anyagi áldozatok enyhítését, a

*) Félreértések kikerülése végett megjegyezzük, hogy mi ez utóbbi feltételezés által nem az ezredesi állás eltörlését, hanem a gyalogsági ezredeseknek dandárparancsnoki alkalmazásra való általános rendszeresítését czélozzuk; a tábornokoknak dandárparancsnoki minőségben való alkalmazását pedig csak a dandárnoki helyek egyharmad részére rendszeresíteni, — a magasabb hatáskörrel felruházott parancsnokok szabadabb megválaszthatásának tekinteteinél fogva is, — czélszerűnek véljük.

területi rendszer által nyújtott mindennemű előnyök összességében közvetve keressük, a közvetlen megtakarításokat pedig különösen a tartaléksereg gyalogsága és a többi fegyvernemek szélesebb alapításából eredő évi (8.000.000) nyolcz milliónyi többletre vonatkozólag elérhetőnek hisszük, nevezetesen:

a) azon hármás katonai administratio egyszerűsítésében, mely jelenleg az egyes intézmények (közössereg és honvédségek) külön szervezkedései folytán békében is, egy igen nagyszámu katonai hivatalnoki személyzet stb. fenntartását szükségessé teszi;

b) a még eddig tekintetbe nem vett azon költségek megtakarításában, melyek az elsővonalbeli sereg tervezet békelétszámát (250.000 fő) a jelenleg fenntartott békelétszámnál (266.000 fő) körülbelől 16.000 fővel kisebbé tenné; mi maga két millió frtnál többre tehető.

c) a területi seregbe beolvadó honvédintézmények összes rendkívüli kiadásaiban, a mennyiben azok a b) alatt említett 16.000 főnyi legénység felszerelési s elhelyezési stb. költségeire (az eltartási illetekeken kívül) vonatkoznak.

Hogy azonban a területi rendszernek, az állandó évi kiadások apasztására czélzó rendkívüli előnyösségét, minden kételyt kizárólag feltüntessük, a „számerő és keretviszonyoknál“ felhozottak értelmében utalunk azon körülményre, miszerint, ha a területi rendszer széles alapításától, bizonyos mértékben, a véderő viszonyait befolyásoló különböző tényezők valamelyikének a számerőkre visszaható erejénél fogva, — elkellene tekintenünk és az ujonani alapításnál, a keretekkel és scregtestekkel, viszonyaink mai mértékeig leszállanunk, akkor: körülbelől 6—8 területi-hadosztály-kerület keretberendezésével kevesebb terhelné állam háztartásunkat; s a területi véderő békelétszámában hadosztály-kerületenként, körülbelől 300 tiszti állással és 5000 főnyi legénységgel, vagyis összesen; körülbelől 2—2700 tiszti és 30—40.000 főnyi legénység fenntartási illetekeivel volna apasztható állandó évi kiadásunk, a nélkül, hogy a véderő tevőleges fellépési képessége, a jelenleginél valamivel is kisebb lenne.

Ez, azon kiméret szerint, melyet az állandó több kiadásokra alkalmaztunk, hozzávetőleg 8—10 millió frtot tenne évente ki. S ha az állandó kiadások közvetlen ellensúlyozására fenntebb kimutatott intézkedések lehetőségét is tekintetbe vesszük, mint nemkülönben azt, hogy az általunk felállított alap kisebbitésével az ujonani berendezések szükséglete is nagyban apasztható, ak-

kor : az évi állandó kiadások mérlege, a véderő jelenlegi igényeiből származó költségvetés igen nagybani apasztását is, kilátásba helyezni alkalmas leend.

Még egy körülmény van, a mi kiváló megfontolást érdemel és idővel igen hasznos következményeket létesíteni, lehet hivatva. Ez : az általános védkötelezettségi elv fogalmánál fogva ma már ki nem kerülhető szabadságolt és tartalékviszonyban levő tisztiállások leggondosabb ápolása és egyéneinek, — polgári állásuk kötelmeikből származó érdekeik lehető méltánylása mellett, — a nagy veszély idejére való kellő, s minden ingadozást kizáró előkészítése!

Ezt a szükséges elméleti ösmeretek mellett, csak a gyakorlati alkalom van hivatva létesíteni; ez pedig költséggel, az államot terhelő sok kiadásokkal jár. Következményeiben azonban gyümölcsöző, s a tapasztalati eredmények után idővel, a seregtettek és keretek tettlegesített tisztikarainak apasztását is maga után vonja; a mennyiben azokban az összpontosításokon és fegyvergyakorlatokon kívül, csak annyi tiszti állás betöltését igényli majd. a mennyi az állandósított magasabb állások fenntartására, az egyes keretek működésére és a legénység és lovak harczszerű beoktatására multhatlanul szükséges; s a mennyi, a különböző rendfokozatu tiszti állások utánpótlási szükségletének tekinteteinél fogva, mindenkor fenntartandó.

Mindezekre, a területi rendszerből vonható minden nemű előnyök kizsákmányolhatásának tekintetei és a véderő harczképességének főszempontjai mellett, utalnunk kellett; megjegyezzük azonban, hogy mi, a szélesebb alapítást államunk és háztartásunk idővel mérlegére ha nem is közvetlenül, de közvetve megnyugtatóbbnak, s hasznosabbnak tekintjük; s hogy birodalmunk igen nagy hadrendi szükséglete mellett, — az állandó kiadások apasztását jelenleg kecségető kilátások daczára is, — ez utóbbit egyszerre elérni akarni, kívánatosnak nem tartjuk, sőt mindenekelőtt oda kell törekednünk, hogy a birodalmi véderő területi szervezetét néperünk lehető legszélesebb és sikerteljes értékesíthetésének alapján, állami életünk teljesen megnyugtató támaszává alakíthassuk át.

Az első berendezések és beruházásokból kifolyó rendkívüli költségekre áttérve — bizonyos, hogy azok kicsinyek nem lennének, de ezeket : a seregek egyszerűbb közigazgatásának tekintetei, a

rövidebb szolgálati idő; a területi rendszer foganatosításából származó sok oldalu jó; mint nemkülönben egy rendkívüli nagy erő kifejtésének lehetőségében rejlő nemzetközi előnyök; továbbá államunk védképességének szívóssága; a seregek leggyorsabb alkalmazásának és könnyű ellátásának lehetősége, végre pedig azon kilátás, hogy véderőnk jelenlegi viszonyainak változása és hasznosító alapítása folytán, a rendkívüli beruházásokra fordított öszszegék is rövid időn ellensúlyozva, s teljesen kiegyenlítve lehetnek, igen is mérsékelni alkalmasak és azokat sem az államra, sem az egyesekre nézve, aggályossá nem tehetik.

Mindezek folytán azt következtetjük, hogy a véderőnek viszonyainkhoz mért alapítása és berendezése mellett, eltekintve mindazon előnyöktől, melyek politikai, katonai és közgazdasági irányban lassanként meggyökeredzeni képesek, sem az „állandó“ sem pedig a „rendkívüli“ kiadások, államunk belbecsét csorbitani és háztartásunk egyensúlyának fenntarthatását lehetlenné tenni nem fogják. Sőt azt reméljük, hogy a véderőnek hasznosító alapítása következtében, ha nem is közvetlenül, de közvetve sikerülni fog, kiegyenlíteni mindazon ellentéteket, melyek a véderőért hozandó áldozatoknak, sokszor nyomasztó jellegét elvenni nem képesek.

A katonai, politikai és pénzügyi tekintetben felmerülő nemtani aggályokkal szemben pedig még, államunk védképességének igényeire és azon egy, a legvérmesebb reményeket is kielégíteni alkalmas körülményre hivatkozunk, mely néperőnk tulságos megterhelhetése nélkül, sőt annak előnyére, a területi rendszer alapján lehetségesnek tünteti fel:

75 gyalog és

12 lovas hadosztálynak, vagyis

1050 gyalogászlóaljnak,

700 lovasszázadnak és

300 tábori tüzerütégnek, minden idő veszteség nélküli alkalmazásba való hozatalát, birodalmunk bármely veszélyeztetett pontján. Ugy szintén a pótosztatok és hadosztály-területek berendezési viszonyai szerint, a küzdelemre hivatott seregeknek akadálytalan kiegészítését, utánpótlását és mindennemű hadiszükségleti tárgyakkal való ellátását is.

Hogy államunkban egy ily rendkívüli erő kifejtés lehetősége, mely még a népfelkelés helyes befűzése által fokozható, fenn áll, azt, az egész véderő hadraalakulásának módozata, a számerő viszonyok,

a harcz- és mozgóképességi tekintetek, mint nemkülönben az egyes fegyvernemek szervezeti viszonyainak tekintetei, továbbá, a politikai pénzügyi és néperő viszonyok helyes kapcsolatának lehetősége a véderővel szemben, eléggé bizonyítani látszanak. Azonban az életképes alap, csak sokoldalú megvitatás és a részleteknek is kellő megfontolása után fejlődhetik, állami életünket valóban megnyugtató, s gyümölcsöző tényezőjévé.

II.

Ha a hadosztálykiegészítési kerületek első berendezésére és a változott szervezeti viszonyokból kifolyó beruházásokra fordítandó „rendkívüli összegek,” államunk nagyfoku védképességét tekintve egészben véve nem is tekinthetők oly igen jelentékenyeknek, s ha ezek leginkább egyszeri rendkívüli kiadásokat képeznek is, még sem mellőzhető, hogy államunk belbecsének tekintetében fogva, úgy ezeknek, mint a véderő fenntartására szolgáló „állandó” kiadásoknak is lassankénti ellensúlyozására komolyan ne gondoljunk, s arra viszonyaink korlátai között ne törekedjünk. Szükségesnek látszik ez már csak azért is, hogy a közveszély beálltával, az időelőtti kimerülés esélyeit eltávolítva, nyomatékosan fellépni és szívósan kitartani hatalmunkban álljon.

Ezért alapul felállítandó lenne, hogy a véderőnek hadiszükségleti tárgyakkal való mindennemű ellátása béke és báboru idején, a hazai ipargyártmányok legkiterjedtebb igénybevétele mellett egy, vagy több szétágazó és a véderő elhelyezési viszonyaihoz arányított, hazai vállalkozás alapján foganatosított; és így, egyrészt az első berendezésekre fordított összegek sok tekintetben gyümölcsöző fedezetüket találni képesek legyenek, másrészt pedig az állandó kiadások terhei, amennyiben azok a szervezeti alap megingatása nélkül már kisebbbithetők nem lennének, könnyebben elviselhetőkké váljanak.

Ezen alapul felállítandó elvnek, az egyesekre, a véderő s államunk belbecsének emelésére, kiható sok oldalu — s még tanulmányozandó — előnye különösen akkor látszik teljesen kiszakmányolhatóknak, ha a nagyobb országos vállalatok, lassanként minden hadosztálykerület vidékeire kiterjesztendő fiók vállalataikkal együtt, az ingadozásoktól megóvva, véderőnk biztos elhelyezése és egyéb igényeinek alapjára fektethetők lesznek.

A hazai vállalkozás legkiterjedtebb igénybevétele e szerint, nemcsak a jelenleg fennálló nagyobb seregintézetek időleges közre-

működését, de az állam és minden tényezőinek erkölcsi és részben anyagi támogatását is szükségessé tenné, hogy általánossá és valóban jótékony hatásúvá válhassék és hogy lehetségessé tegye, miszerint a hadosztályok idővel, béke és hadiszükségletük fedezésének legalább azon részét, melyre mozgósítás esetén bekövetkező kivonulásuk idejéig szükségük van, legnagyobb részt saját területük ipar- és terményc. kkei által pótolni képesek legyenek.

Hogy ezen pótlás nagymérvű és véderőnk tevéleges fellépési képességét valóban előmozdítani alkalmas legyen, annak, az egyes vidékek ipar- és terményképességének legnagyobb mérvére kellene kiterjeszhetőnek lenni, mi az által látszik idővel elérhetőnek, ha a hadiszükségleti tárgyak egészbeni vagy részbeni előállításához szükségelt és az egyes vidékeken nyerhető iparcikkek és nyersanyag igénybevétele, a nagyobb s országos vállalatok által lehetségessé válik; illetőleg ha az iparcikkek és nyersanyag nagymérvű értékesítése lehetségessé tétetik.

Ezen eshetőséget feltételezve — mihez még nézeteink kifejtésével járulni szándékunk — minden vidék a hadiszükségleti tárgyak előállításához, iparképességéhez mérten hozzá járulhatna:

a) nyers anyagának egész vagy részbeni feldolgozása alapján, egy vagy több nemű hadiszükségleti tárgy teljes előállításával;

b) a hadiszükségleti tárgyak egyes részeinek előállításával; vagy:

c) nyers anyaguk máskénti elárusításával, illetőleg ennek, a nagyobb iparvállalatokra való leadásával.

Hogy a kezdeményezés nehézségeivel küzdő vidékek mind azt, mire egy seregtestnek mozgósítás esetén szüksége van, kellő tökélyben és mennyiségben előállítani azonnal képesek nem lesznek, a fegyverzet és lőszeret illetőleg pedig vagy épen nem, vagy csak egyes részek előállítására szorítkozhatnak, és hogy minden körülmények között nagymérvű támogatásra szükségük leend — az természetes. Ezért a sereg kellő ellátásának tekintetei szükségessé teendik, a jelenleg fenálló nagyobb seregintézetek lassankint átalakuló munkakörének további fenn tartását ép úgy, mint az országrészek, vidékek és véderő érdekeit előmozdítani alkalmas nagyobb vállalatok biztosított létesítését is, mind azon erkölcsi és anyagi tényezők alapján, melyel ezt fogatosítani kilátásunk nyílik.

Különösen két főirány látszik arra alkalmasnak, hogy úgy a nagyobb vállalatokat ingadozástól megóvja, mint pedig az egyes vidékek nyersanyagának értékesítésére nagyobb befolyást gyakorolni képes legyen, s ez:

a) a munkaerő állandó és jutányos biztosítása, mindazon nagyobb vállalatok számára, melyek a véderő érdekében fennállanak;

b) a nyers anyag könnyebb értékesítésének tekinteténél fogva pedig az egyes vidékek közlekedési viszonyainak emelése.

Mindkét irányt ápolni s közvetve anyagi jólétünk emeléséhez nagyobb mérvben hozzájárulni nem látszik lehetetlennek azon alapon sem, ha a védköteles korban álló, katonai szolgálatra nem alkalmas, de keresetképes egyének alkalmazása szabályozott időtartam s árfizetések mellett az állam, — a vállalkozók, vagy a vidék érdekeinek megfelelőleg kilátásba vehető, s a gyakorlati foganatosítás rendszeresen eszközölhető lészen.

A fentebbiekhez hasonló eljárás által minden vidék értékesíthetné nemzetgazdasági és iparczikkeit; s a lakosság a véderőt, nem mint elszegényedésének s tehetetlenségének egyik főokát, hanem, mint megélhetésének s jólétének főforrását, s nélkülözhetlen támaszát lenne kénytelen tekinteni.

A védkötelezettséget s a sokszor nyomasztó hadiszolgálmányokat többé nem tehernek, hanem saját érdekével a legszorosabban összefüggő hazafiúi kötelességnek tartaná mindenki.

Az állameszme nem lenne többé a nagy tömeg előtt valami megfoghatlan idegen s a vidék érdekeitől elkülönített gondolat, hanem azon meggyőződésen alapuló érzelem, mely nemcsak a vidék, de a nemzet üdvével is a legszorosabb kapcsolatban áll és jólétünk, mint szellemi fejlődésünk egyedüli előmozdítója is.

A területi rendszernek ily módóni foganatosítása, nagyban hozzájárulna nehéz belpolitikai helyzetünk könnyítéséhez; a nemzetiségi kényes kérdések szerencsés és könnyebb megoldásához, s főleg előmozdítani képes lenne, az állameszmének meggyőződéssel, s az érdekek közösségén alapuló meghonosulását, a birodalom legtávolabb területein is. De módot és alkalmat is nyujtana a hazai vállalkozásra azon nagy — de komoly akarat mellett nem leküzdhetlen — nehézségekkel szemben, melyek a terü-

leti elhelyezést feltételező berendezéseket a csapatok és intézek számára, az állam vállairól levennék, s utóbbinak leginkább csak hathatós támogatását igényelnék.

Ezen alapon végre a nagyobb seregtettek alakítása s összeállítás, a birodalmi véderő tevőleges fellépési képessége és a birodalom minden talpalatnyi területének szívós kitartó védelme nemcsak könnyű, de nyomatékos és lelkes lehetne.

Ezen kilátások azok, melyek bennünket arra felbátorítanak, hogy hadihatalmunknak önfenntartási nagy érdekeink igényeihez mért tökéletesbitését, — úgy az egyes fegyvernemek ujonnan szervezése, mint a tartaléksereg létesítése alapján ajánljuk; s minden érdekeltet, különösen a tökéletesbités kérdésével összefüggő állami tényezőknek tanulmányozására ösztönözzük; mert katonai tekintetben főleg a lovasság szervezeti nehézségei, a közéletbe vágó kérdésekre nézve pedig a politikai tekinteteket maradnak azok, melyek az a nélkül sem könnyű megoldást, nagyban nehezíteni képesek — lesznek.

Evvel csekély erőnkhez s képességünkhöz mérten, lehetőleg kiméletesen és a sereg iránt táplált mély tisztelet behatása alatt kifejtettük azon okokat, melyek végett jelenlegi védrendszerünket államunk és népéletünk erősbitésére, s minden eshetőségek közepetti biztosítására, elégségesnek nem tartjuk.

Igyekeztünk magunkat megértetni arra nézve is, hogy véd-erőnk nyomatékosabb fellépését s államunk védképességének tekinteteit, a legszélesebb és minden reményeket felülmuló alapon pénzügyi helyzetünk nagyobb megterhelhetése nélkül népéletünk előnyére megóvni, ápolni, s tovább fejleszteni lehetséges.

Kifejtettük részben azon nézeteinket is, melyek az átalakulás esetére államunk hadi, s véderőnk harc- és mozgóképességének megóvását feltételezik, s ha feltevésünk egészben helyes, alkalmas még érinteni fogjuk azon elveket is, melyeknek jótékony behatása alatt államunk, véderőnk s népéletünk erősödésének további kérdéseit tisztázni reméljük.

Teljesen átérezzük, hogy itt sok és hivatottabbakat illető nagy érdekeket érintettünk; s hogy közügyünk előmozdítását célzó tanulmányozásunk, — azon sok oldalú, igen fontos, nagy horderejű és láthatárunkon kívül eső nehéz kérdések miatt, melyel védrendszerünk kapcsolatos, — igen tökéletlenül ütött ki.

Avatatlanságunkat azonban a közjó iránti odaadás, s a legjobb szándékból eredő azon meggyőződés mentse némileg ki, hogy egy anyagi jólétünk méltánylásának tekinteteivel alapított véderő szervezetet, olyannak tudunk elképzelni, mely által államunk politikai befolyását helbecsével együtt emelni, birodalmunk saját sorsának függetlenítését pedig minden eshetőségek közepette biztosítani lehet.

DE BALLAGI GÉZA.

